

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1949

ΑΡΙΘ. 96

ΤΑ ΟΡΦΑΝΕΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

Κάθε λαός ύστερα από κάθε πόλεμο προσπαθεί όσο μπορεί πιο γρήγορα να έπουλώσει τις πληγές που ή θύελλα του πολέμου άφισε στον τόπο του. Έκει που ο πόλεμος έχει όριστικά σταματήσει, κάθε χώρα γοργά προχωρεί στην άνοικοδόμησι των κατεστραμμένων. Όλα σιγά·σιγά διορθώνονται και τó κακό που ο πόλεμος έφερε χρόνο με χρόνο άπομακρύνεται.

Ό άνθρωπος, με τη μεγάλη του ζωτικότητα, με την έπιμονή και την πίστι του σ' ένα καλλίτερο αύριο, κτίζει τα κατεστραμμένα, κινητοποιεί και πάλι τα εργοστάσια, ζωντανεύει τις έμπορικές συναλλαγές, τακτοποιεί την κοινωνική ζωή στον προπολεμικό της ρυθμό, χωρίς όμως τίποτα να μπορεί να κάνει για να έπαναφέρει στη ζωή τους σκοτωμένους του πολέμου και να δώσει στα παιδιά τους χαμένους γονείς τους.

Τά όρφανά είναι τά μεγάλα θύματα των πολεμικών συγκρούσεων. Τά παιδιά, τά άθθα παιδιά που σε τίποτα δέν φταίνε για τους έρχομους των πολέμων, πληρώνουν σκληρά σ' όλη τους σχεδόν τη ζωή τις συνέπειες του πολέμου. Η Ιστορία των πολλών όρφανών συνδέεται με την Ιστορία των πολέμων. "Υστερ' από

κάθε πόλεμο, τά όρφανά πληθαίνουν σε κάθε χώρα.

Στη νεοελληνική μας Ιστορία, οι άκατάπαυστοι πόλεμοι έχουν γράψει την Ιστορία της όρφάνειας με άναριθμητες λεγεώνες τά όρφανεμένα Έλληνόπουλα. Δέν είναι παράξενο πώς τó πρώτο Ίδρυμα προστασίας παιδιού στην Έλλάδα ύπήρξε όρφανοτροφείο. Η επανάσταση του 1821 είχε πληθος τά όρφανά της, κι' ο πρώτος Κυβερνήτης, ο Καποδίστριας, έξήντα πέντε μόνο μέρες μετά τόν έρχομό του, έμάζεψε και συγκέντρωσε τά όρφανά του 'Αγώνος σ' ένα όρφανικό καταυλισμό στον Πόρο, και, στις 9 Μαρτίου 1829, έγκαινίασε τó πρώτο συστηματικό έλληνικό όρφανοτροφείο στην Αίγινα, που περιέβαλψε, εύθδς άμέσως, πεντακόσια όρφανά άγωνιστών. Έξαιρετική ήταν ή φροντίδα που έδειξε ο Καποδίστριας για τά πρώτα όρφανά του έλευθέρου έλληνικού κράτους.

Πολλές φιλελληνικές έταιρείες που και στην Εύρώπη και στην 'Αμερική εργάσθηκαν για να ένισχύσουν οικονομικά τόν Κυβερνήτη, του στάθηκαν συμπαραστάτες σ' αύτή την προσπάθεια. Επί κεφαλής αύτών των φιλελλήνων στάθηκαν έκλεκτές προσωπικότητες της έποχής, όπως ο Σατω-

μπριάν, ὁ Ἐυνάρδος, ὁ Σαμουήλ Χάου.

Δὲν ἦταν ὁμῶς μόνο τῶν πρώτων κυβερνήσεων μέλημα, ἡ μέριμνα γιὰ τὰ ὀρφανά. Κατὰ τὶς πρώτες δεκαετίες τῆς ἐλεύθερης ζωῆς, τὸ Κράτος τὸ βοηθοῦν ἐκλεκτὰ στελέχη τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, ἰδρύοντας γιὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ὀρφανῶν, ὀρφανοτροφεῖα ποῦ τὰ ἐγκαθιστοῦσαν σὲ ἐξαιρετικὰ κτίρια, ποῦ ἀκόμη καὶ σήμερα ἐξακολουθοῦν νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰ ὀρφανά Ἑλληνόπουλα.

Τὰ γνωστὰ μας ὀρφανοτροφεῖα τὸ «Ἀμαλιεῖον» καὶ τὸ «Ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα» στίς ἡμέρες μας πλησιάζουν νὰ κλείσουν 100 χρόνια ζωῆς. Τὸ πρῶτο ἰδρύθηκε τὸ 1855 καὶ τὸ δεύτερο τὸ 1853. Ἐπίσης τὸ «Ζάννειον» τοῦ Πειραιῶς ἔχει κι' αὐτὸ τὴν μεγάλη του ἱστορία. (Ἰδρύθηκε τὸ 1874.) Ἄλλα καὶ τὰ ἄλλα γνωστὰ Ὀρφανοτροφεῖα, ὅπως τὰ Ὀρφανοτροφεῖα τῆς Σύρου, τῶν Ἰωαννίνων, τὸ «Παπάφειον» τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ «Χατζηκυριάκειον» τοῦ Πειραιῶς καὶ τὸ ὀρφανοτροφεῖο τοῦ Βόλου, πολλῶν ἐτῶν ἱστορία ἔχουν νὰ δείξουν.

Παρ' ὅλο, ὁμῶς, ποῦ ἀπὸ τόσο ἐνωρὶς ἡ ὀργανωμένη μέριμνα γιὰ τὸ ὀρφανὸ ἔχει γράψει ἱστορία στὴν Ἑλλάδα, πάντοτε τὰ ὀρφανά μας εἶναι πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὶς θέσεις ποῦ εἶναι διαθέσιμες γιὰ τὴν περίθαλψίν τους, στὰ ὀρφανοτροφεῖα μας. Σήμερα λειτοῦργοι ἐικοσιῆπτά κρατικὰ ὀρφανοτροφεῖα, ποῦ περιθάλπουν τρεῖς χιλιάδες ἑπτακόσια ὀρφανά, τὴν στιγμή ποῦ ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ὀρφανῶν τῆς Ἑλλάδος πλησιάζει τὸ τρομακτικὸ ποσὸν τῶν τετρακοσίων χιλιάδων.

Ἐχουν συγκεντρωθῆ καὶ ἐπισήμως καταγραφῆ ἀπὸ τὶς κρατικὰς ἀρχὰς τριακόσιες τριάντα ἑννέα χιλιάδες ἑννεακόσια δέκα τρία (339.913) παιδιὰ ὡς ὀρφανά. Καὶ εἶναι φυσικὸ, στὸν ἀριθμὸ αὐτὸ νὰ μὴ συμπεριλαμ-

βάνωνται ὅλα τὰ ὀρφανά τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ τὶς ἀνώμαλες σημερινὲς συνθήκες, εἶναι ἐπόμενο νὰ μὴν ἔχουν ὑποπέση στὴν ἐπίσημη κρατικὴ ἀντίληψιν. Καὶ τὸ χειρότερο εἶναι πῶς, ἐφ' ὅσον ὁ πολέμος συνεχίζεται στὸν τόπο μας, ἡ κάθε μέρα ποῦ περνᾷει προσθέτει καὶ νέα θύματα, κι' ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρφανῶν γίνεται ὅλο καὶ μεγαλύτερος.

Τριακόσιες πενήντα χιλιάδες ὀρφανά γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀποτελοῦν δυστυχία δυσβάστακτη. Ἡ ἀπογραφή τοῦ 1940 ἀνέβασε τὸν πραγματικὸ πληθυσμὸ σὲ 7.344.860 Ἑλληνες. Ἄν τώρα ὑπολογίσωμε τοὺς θανάτους τοῦ λιμοῦ, τὶς καταστραφῆς τῶν πολέμων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Ἰταλῶν, τῶν Σλαύων, μὲ τὶς ἐκατόμβες τῶν νεκρῶν, καὶ τὶς μεταπολεμικὰς μεταναστεύσεις θὰ σχηματίσωμε ἕνα ἀριθμὸ πολὺ μικρότερο τῶν ἑπτὰ ἑκατομμυρίων. Ἡ σύγκρισις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀρφανῶν πρὸς τὸ σύνολο τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ διαπιστώνει τὸ γεγονὸς πῶς τὸ ἕνα εἰκοστὸ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος τὸ ἀποτελεῖ τὸ ὀρφανεμένον παιδί. Καὶ ἡ παράταξις αὐτῶν τῶν ὀρφανῶν παιδιῶν τῶν τριακοσίων πενήντα χιλιάδων, σὲ ἀναμέτρῃσι μὲ τὸν ὑπόλοιπο πληθυσμὸ τῆς Ἑλλάδος τῆς ἴδιας ἡλικίας—ποῦ ὁ ἀριθμὸς τους φθάνει τὰ 2.696.000 παιδιὰ—δείχνει τοῦτο τὸ καταπληκτικὸ τρομερὸ, πῶς στὰ ἑπτὰ ἢ στὰ ὀκτῶ Ἑλληνόπουλα τὸ ἕνα εἶναι ὀρφανεμένο.

Ἀναλογισθῆτε τί μεγάλη συμφορὰ ποῦ εἶναι γιὰ μιὰ χώρα τὸ γεγονὸς ὅτι στὰ ἑπτὰ τῆς παιδιὰ τὸ ἕνα εἶναι μαυροφορεμένο καὶ τὸ ὅτι στοὺς εἰκοσι πολῖτες ὁ ἕνας εἶναι παιδί ὀρφανεμένο ἡλικίας κάτω τῶν 18, στὰ εἰκοσι ἐργατικὰ χέρια δηλαδὴ τὸ ἕνα νὰ χρειάζεται φροντίδα καὶ περίθαλψιν.

Ἀνεξάρτητα ὁμῶς ἀπὸ κάθε συναισθηματισμὸ καὶ κάθε ἀνώτερο αἰσθημα συμπαθείας πρὸς τὸ ὀρφανὸ παιδί καὶ τὴ μειονεκτικὴ του θέσι, τὸ

γεγονός εἶναι ὅτι αὐτὸ τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν ὄρφανῶν παιδιῶν, τὸ μεγάλο αὐτὸ ποσοστὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀπλῶς καὶ μόνο ὡς τεράστιο νόυμερο, ὡς μεγάλη ἑλληνικὴ μειονότης, ζητᾷ τ' ἀνθρώπινα δικαιώματά του. Εἶτε τὸ θέλομε εἶτε δὲν τὸ θέλομε, ἔχομε μπροστὰ μας ἕνα κοινωνιολογικὸ ζήτημα, ἕνα ἔθνικὸ πρόβλημα, μιὰ νέα φυλετικὴ δοκιμασία.

Ἀπὸ τὴν καλὴ ἢ κακὴ λύσει ποῦ θὰ δώσωμε στὸ ὄρφανικὸ μας ζήτημα ἀπὸ τὴν μελετημένη ἢ τὴν ἀνεδαφικὴ ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος, ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον ἢ τὴν ἀδιαφορία μας θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ἐπιβίωσι τοῦ ἐνὸς ἑβδόμου τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἀπὸ τὸ ἂν θὰ γίνουιν καλοὶ ἢ κακοὶ Ἕλληνες πολῖτες τὰ σημερινὰ ὄρφανὰ ἐξαρτᾶται, κατὰ ἕνα μεγάλο μέρος, ἡ αὐριανὴ εὐημερία τῆς χώρας μας. Ἄν τὰ σημερινὰ ὄρφανὰ παιδιά μας γίνουιν αὔριο κακοὶ Ἕλληνες, ἡ ζημία θὰ ἔχη τὴν ἀπήχησι τῆς στὸ αὐριανὸ κοινωνικὸ σύνολο. Ἕνας βέβαιος κακὸς στοὺς δέκα ὑποτιθεμένους καλοὺς ἀποτελεῖ συμφορὰ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους. Τὰ πρόσφατα γεγονότα κάτι ἔχουιν νὰ μαρτυρήσουιν γιὰ τὴν ἀλήθεια αὐτῆς τῆς ἀναλογίας!

Κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν κοινωνιολογικὴ του πλευρᾶς, τὸ πρόβλημα τῶν ὄρφανῶν μας δὲν πρέπει ν' ἀντιμετωπισθῇ στὴν συνειδησι τῆς κοινῆς γνώμης, μόνο ὡς ζήτημα ἐπιβίωσης τοῦ παιδικοῦ μας πληθυσμοῦ, ἀλλὰ ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ζωτικὰ ἑλληνικὰ θέματα, καὶ ὡς γενικὸ πρόβλημα ὡς ἔθνικὸ ζήτημα δὲν ἐπιδέχεται πρόχειρες σκέψεις, αὐτοσχεδιασμοὺς καὶ ἀνεδαφικότητες. Ὁ ἐπιβλητικὸς ὄγκος τῶν τριακοσίων πενήντα χιλιάδων παιδιῶν, διατυπώνει τὸ αἴτημα πρὸς ὄλους μας, ἐπισήμους καὶ ἀνεπισήμους, νὰ ἀνασκουμπωθοῦμε καὶ νὰ μελετήσωμε σοβαρὰ καὶ νὰ τὸ κάνωμε πραγματικότητα ἐκεῖνο ποῦ ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ γιὰ νὰ ζήσουιν εὐ-

τυχισμένες αὐτὲς οἱ χιλιάδες τῶν παιδιῶν μας.

..

Ὁ ἀείμνηστος Ἑρρίκος Μοργκεντάου, ἡ ψυχὴ τῆς περιφημῆς ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως προσφύγων τοῦ 1922 ὅταν ἔθετε στὴν συνειδησι τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ τὸ προσφυγικὸ μας ζήτημα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἔλεγε στοὺς συμπατριῶτες του:

— Γιὰ νὰ μετρήσετε τὴ συμφορὰ, φαντασθῆτε, γιὰ μιὰ στιγμὴ, τί ἀσφυξία καὶ τί σεισμὸς ποῦ θὰ ἐξσποῦσε στὴν Ἀμερικὴ, ἂν δεκαπέντε ἑκατομμύρια Ἀμερικανῶν γυμνῶν καὶ πεινασμένων ζητοῦσαν στέγη, τροφή καὶ πρόνοια. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀναλογία τοῦ ἐνάμισυ ἑκατομμυρίου προσφύγων πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν ἴδια εἰκόνα τοῦ σειμοῦ καὶ τῆς ἀσφυξίας θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ χρησιμοποίησῃ ἅμα βάλῃ κάτω τοὺς ἀριθμοὺς καὶ θελήσῃ νὰ μετρήσῃ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, μὲ τὸν τεράστιο ὄγκο τῶν ὄρφανῶν ποῦ καλούμεθα νὰ περιθάψωμε στοὺς θερμοὺς ἑλληνικοὺς μας κόλπους.

Ἄς μεταφερθοῦμε γιὰ μιὰ στιγμὴ νοερὰ, σὲ μιὰ τεράστια ἐπιβλητικὴ συγκέντρωσι, σὲ ἀνοικτὸ χῶρο, ὅπου θὰ εἶναι συγκεντρωμένος ὄλος ὁ παιδικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀνάμεσα σ' ὄλα τὰ καλοντυμένα λευκοφορεμένα Ἑλληνόπουλα εἶναι παρατεταγμένα καὶ τὰ μαυροντυμένα ὄρφανὰ μας. Ἄς φαντασθοῦμε τὴν εἰκόνα τοῦ ὑποθετικοῦ αὐτοῦ Σταδίου κατάστικτῆ ἀπὸ μαυρὰ στίγματα. Σὲ κάθε ἐπτὰ παιδιά, τὸ ἕνα ντυμένο στὰ μαυρὰ! Κάθε ὄρφανὸ κι' ἕνα μαυρὸ σημάδι στὴν παράταξι τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος—ἕνα πάρα πάνω σημάδι ποῦ δείχνει τίς θυσίες καὶ τίς ταλαιπωρίες ποῦ ὁ πικραμένος ἑλληνικὸς λαὸς ἐκληρονόμησε ὡς κατάλοιπο τοῦ πολέμου.

Ἄν ξεφυλλίζοντας τὰ φύλλα ἑνὸς ἐπιτραπέζιου ἡμερολογίου πού στήν φαντασία μας πάρη τὴν θέσι τῆς λευκῆς, τῆς ἐλπιδοφόρου δέλτου τῆς ἑλληνικῆς νεότητος, τῆς αὐριανῆς ἔμψυχης Ἑλλάδος, συναντούσαμε, ἀνάμεσα, σὲ κάθε ἑβδομο λευκὸ φύλλο, κι' ἕνα μαυρο πού, ἀντὶ γιὰ μιὰ μέρα τῆς ἑβδομάδος νὰ τονίζη τὴν παρουσία ἑνὸς ὄρφανοῦ τῆς Ἑλληνόπουλου, σκεφθῆτε τί θλιβερὸ πού θὰ ἦταν τὸ ξεφύλλισμα τοῦ φυλετικοῦ τούτου ἡμερολογίου μὲ τίς τόσο ἀφθονες μαυρες σελίδες του.

Ἐπὶ πολλὰ χρόνια, τὸλάχιστον ὥσπου νὰ ἐνηλικιωθοῦν τὰ ὄρφανά μας, τὸ Ἔθνος θὰ σηκώνη τὸ βᾶρος τῆς εὐθύνης τῆς περιθάλψεως καὶ ἀνατροφῆς τῶν 339.913 ὄρφανῶν.

Φυσικὰ θὰ ρωτήση κανεὶς τώρα: Τί γίνεται σήμερα στὴν Ἑλλάδα γι' αὐτὰ τὰ Ἑλληνόπουλα; Τὴν ἀπάντησι θὰ μᾶς τὴν δώσουν μερικοὶ ἀριθμοί. Ἀπὸ τὰ 339.913 παιδιά, εἶναι τοποθετημένα σὲ ὄρφανοτροφεῖα τὰ 3.700 Τακτοποιημένα δηλαδὴ σὲ μόνιμο στέγη εἶναι λιγώτερα ἀπὸ τὸ ἕνα ἑκατοστὸ τοῦ συνόλου τῶν ὄρφανῶν.

Στὶς παιδοπόλεις περιθάλπονται 7.000 ὄρφανά.

Σὲ ἄλλα ἱδρύματα, ὡς μὴ οἰκότροφοι — παιδικὲς στέγες διημερεύσεως, κρατικοὶ ἀγροτικοὶ σταθμοὶ κλπ.—στεγάζονται 11.650 ἀπροστάτευτα παιδιά μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀρκετὰ εἶναι ὄρφανά. Καὶ στὶς 56 ἀγροτικὲς ἐπαγγελματικὲς σχολῆς ὑπάρχουν 1.116 ἀγόρια χωρὶς προστασία. Ἡ τακτοποίησι τῶν λίγων αὐτῶν ὄρφανῶν εἶναι πρόχειρη γιὰ τὶ τὰ κτίρια πού τὰ στεγάζουν θὰ πρέπη κάποτε νὰ ἀποδοθοῦν στὸν προορισμὸ τους, ὥστε νὰ ἀρχίσουν τὴν ἐπαναλειτουργία τους αὐτὰ τὰ εἰδικὰ ἱδρύματα παιδικῆς προστασίας.

Σὲ 16.000 ὄρφανά καὶ ἀπροστάτευτα παιδιά χορηγεῖται σήμερα τὸ

λεγόμενον ὄρφανικὸ ἐπίδομα, — ἐπιχορήγησι πού παρέχεται ἀπὸ τὸ Κράτος ὑπὸ ὠρισμένους ὄρους σὲ κάθε ἀπροστάτετο παιδί — καὶ κυμαίνεται, ἀνάλογα μὲ τὸ κόστος τῆς ζωῆς τῆς πόλεως πού διαμένει τὸ παιδί ἀπὸ 15.000—150.000 δρχ. κατὰ μῆνα.

Τὸ ὄρφανικὸ ἐπίδομα ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ πολέμου. (Τὸ 40—41, ἀναλογοῦσε 5.000 καλὲς δραχμὲς γιὰ κάθε ὄρφανό). Κατὰ τὴν κατοχὴ ἐδίδοτο ἀπὸ τὰ χρήματα τοῦ Ἰδρύματος Ἑγγὺς Ἀνατολῆς ὅπως ἐλειτουργοῦσε τότε ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴ του μορφή. Γιὰ τὸ ὄρφανικὸ ἐπίδομα 8.000 παιδιῶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσι μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1948, προσέφερε χρήματα ἡ U.N.N.R.A. καὶ ὕστερα τὸ Ταμεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Πολεμικῆς Περιθάλψεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καταβάλλοντες τὰ 2/3 τοῦ ποσοῦ. Σήμερα τὸ Κράτος χορηγεῖ ὀλόκληρο τὸ ὄρφανικὸ ἐπίδομα ἀπὸ τὸ δημόσιο ταμεῖο. Δέκα ἑξη χιλιάδες ἀπροστάτευτα παιδιά ὄρφανοδοτοῦνται. Ἐνα ποσὸν 1.300.000 000 κατὰ δῆμιον ἔχει ἀναγραφῆ στὸν κρατικὸ προϋπολογισμὸ ὡς εἰδικὸ κονδύλι γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ.

Ἄορφανικὸ ἐπίδομα δικαιοῦνται τὰ ὄρφανά ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα, τὰ παιδιά χήρας μητέρας πού ἔχει ἕνα ἢ δύο παιδιά κάτω τῶν τριῶν ἐτῶν, ἢ δύο καὶ περισσότερα κάτω τῶν 10 ἐτῶν ἢ τρία καὶ περισσότερα κάτω τῶν 12 χρόνων. Τὸ ὄρφανικὸ ἐπίδομα παύει μὲ τὴ συμπλήρωσι τοῦ 16ου ἔτους τῆς ἡλικίας τοῦ ὄρφανοῦ.

Ὁρισμένες ξένες ὀργανώσεις, ὅπως ἡ Ἀμερικανικὴ Ὁμοσπονδία Προστασίας Παιδιοῦ (The Save the Children Federation) καὶ ἡ περιθαλψι πολεμοπαθῶν παιδιῶν Care στέλλουν εἰδικὰ δέματα μὲ τρόφιμα, εἶδη ἱματισμοῦ κλπ. σὲ ὄρφανά πού παρακολουθοῦνται ἀπὸ τίς κρατικὲς ὑπηρεσίες προνοίας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν πού λαμβάνεται γι' αὐτὰ κάποια πρόνοια εἶ-

ναί ἐλάχιστος μπροστά σ' αὐτά πού μένουν χωρίς καμμιά προστασία. Ἄν ἀπό τὰ 339.913 ὄρφανά ἀφαιρέσετε τίς 16.000 ἔστω καί τίς 20.000, στίς ὅποιες αἰριο-μεθαύριο θά ἐπεκταθῆ τό ἐπίδομα, ἔχομε 320.000 ὄρφανά πού γι' αὐτά δέν γίνεται τίποτα.

Πῶς ζοῦν αὐτά τὰ ὄρφανά: μόνον ὁ Θεός τὸ γνωρίζει. Κάποια πολεμική σύνταξι, κάποιος καλὸς Ἑλληνας συγγενῆς ἢ φίλος θά ἔχη ἀναλάβει τὴν φροντίδα τοῦ κάθε ἑνὸς ἀπ' αὐτά. Κάποια, καλομαθημένη ἄλλοτε, χήρα μάνα θά ξενοδολεῦῃ ἢ κάποια ταλαιπωρημένη γιαιγιά θά ξενοπλήνη γιὰ νὰ ἔχουν ἕνα κομμάτι ξερό ψωμί τὰ ὄρφανά. Ἄλλο ἕνα ἑλληνικό θαῦμα στὰ τόσα καί τόσα αὐτοῦ τοῦ τόπου πού τὸ ζοῦν χωρίς καμμιά κρατική ἢ ἄλλη οικονομική ἐνίσχυσι τόσες δεκάδες χιλιάδες ὄρφανῶν.

Εὐτυχῶς πού, ἀπὸ τὰ 339.913, τὰ 303.728 ἔχουν τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους καί μόνο τὰ 36.185 εἶναι ἐντελῶς ὄρφανά. Ἄπὸ αὐτά πάλι τὰ 303.728, τὰ 226.301 δέν ἔχουν πατέρα. Τὰ ὄρφανά ἀπὸ μητέρα εἶναι 77.427. Τὰ ἐντελῶς ὄρφανά καί κατὰ δεύτερο λόγο, τὰ ὄρφανά ἀπὸ πατέρα, ἀντιμετωπίζουν τὴν ἔλλειψι χρηματικῶν πόρων. Πῶς θά μεγαλώσῃ τὰ παιδιὰ τῆς μετὴν μικρῆ ἢ τὴν ἀνύπαρκτη σύνταξι τῆς ἢ χήρα μητέρας, καί πῶς θά ἀναθρέψῃ χωρίς τὴν παρουσία τῆς μάνας ὁ χήρος πατέρας τὰ δικά του βρέφη; Τραγικά ἐρωτήματα...

* *

Καί τὸ πρόβλημα τῶν ὄρφανῶν, δέν εἶναι μόνο τόσο γενικὸ καί τόσο μεγάλο στὴν ἔκτασί του, ἀλλὰ εἶναι καί πολύπλευρο. Κάθε παιδί θά στοιχίζῃ βέβαια πολλὰ στὸ Κράτος, πού τὰ ρημαγμένα οικονομικά του ποτὲ δέν θά μπορέσουν χωρίς τὴν ξένη οικονομική ἐνίσχυσι, ν' ἀνθέξουν ἐπὶ τόσα χρόνια—μέχρι τῆς ἐνηλικίωσε-

ως τῶν ὄρφανῶν—στὸ μεγάλο αὐτὸ βάρος. Στὸν περασμένο πόλεμο ἢ προσφορά τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἰδρύματος Περιθάλψεως πού ἀσχολήθηκε εἰδικὰ μετὰ τὸ ὄρφανὸ (γιὰ τὴν Ἑλλάδα καί τίς ἄλλες γειτονικὲς χῶρες διέθεσε 100.000.000 δολλάρια) ἦταν ἐξαιρετικά εὐεργετική καί βοήθησε γιὰ νὰ μὴ γονατίσῃ ὁ προὔπολος σμὸς τῆς ποικίλης κρατικῆς προνοίας.

Ἄλλὰ τὸ ὄρφανικὸ ζήτημα δέν πρέπει ν' ἀντιμετωπιεθῆ μόνο ἀπὸ τὴν δυσβάστακτη οικονομική του πλευρά. Ἡ οικονομική του ἐνίσχυσι—δοκιᾶν ἐπαρκῆ γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ—δοκιᾶν εἶναι γενναῖες οἱ παροχὲς ὥστε νὰ καθιστοῦν ἀνετη καί πολιτισμένη τὴν διαβίωσι τοῦ ὄρφανοῦ, δέν λύνει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς αὐτῶν τῶν παιδιῶν. Δέν πρέπει οἱ χιλιάδες αὐτῆς τῶν παιδιῶν—πού εἶναι τὸ ἴδιο παιδιὰ ὅπως καί ὅλα τὰ ἄλλα Ἑλληνόπουλα—ν' ἀντιμετωπισθοῦν μόνο ὡς στομάχι καί οικονομικὸ βάρος. Πρέπει νὰ σκεφθοῦμε τί θά γίνῃ μετὰ τὴν ἀνατροφή αὐτῶν τῶν αὐριανῶν Ἑλλήνων πολιτῶν.

Μιά πρόχειρη σκέψι εἶναι νὰ κλείσουν τὰ ὄρφανά στὰ ὄρφανοτροφεῖα. Μὰ πῶς εἶναι δυνατόν μετὰ τὴν σύγχρονη κρίσι τῆς στέγης νὰ πραγματοποιήσωμε αὐτὸν τὸν οἰκοδομικὸ ἄθλο; Πῶς εἶναι δυνατόν μετὰ τίς τόσες ἐλλείψεις πού ἔχομε σὲ ἀνθρώπινο ὕλικό, νὰ ἐπανδρώσωμε μετὰ τὰ στελέχη πού χρειάζονται τίς ἑκατοντάδες τῶν ὄρφανοτροφείων πού ἀπαιτοῦνται; Πῶς μποροῦμε σὲ δύο, σὲ τρία, σὲ πέντε χρόνια νὰ κτίσωμε τόσα κτίρια ἀφοῦ μέσα σὲ ἑκατὸν εἴκοσι χρόνια ἐθνικῆς ζωῆς μόνο κατὰ 3.200 κατωρθώσαμε νὰ αὐξήσωμε τίς 500 πρώτες κλίνες πού μᾶς ἐτοίμασεν ὁ Καποδίστριας γιὰ τὰ ὄρφανά;

Μὰ κι' ἂν ἀκόμη ὅλα αὐτὰ ἦταν πραγματοποιήσιμα, δέν θά ἦταν ἀνθρώπινο, δέν θά ἦταν χριστιανικὸ νὰ προτιμῆσῃ κανεὶς νὰ πάρῃ τὸ παιδί

ἀπὸ τῆ μάνα του ἢ ἔστω ἀπὸ τὸν πατέρα του, γιὰ νὰ τὸ στρατωνίσῃ σ' ὄλη του τὴν παιδικὴ ζωὴ στὸν μεγάλο θάλαμο τοῦ ὄρφανοτροφείου. Ἄφοῦ τὰ 303.728 ὄρφανά, ἀπὸ τὰ 339.913 τοῦ συνόλου, ἔχουν τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, ἡμεῖς ἔχομε χρέος νὰ κάνωμε ὅ,τι εἶναι δυνατόν, γιὰ νὰ μείνουν τὰ παιδιά κοντὰ τους, ἢ κοντὰ στοὺς συγγενεῖς τους ἢ κοντὰ στὴν θαλπωρὴ ἑνὸς νοικοκυρεμένου ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ.

Ἄλλοτε γιὰ τὰ ἀπροστάτευτα ὄρφανά, κατὰ τὴν τότε ἐποχὴ, ἢ καλλιτέρη λύσι ἦταν ἡ εἰσαγωγή στὰ ὄρφανοτροφεία. Σήμερα ὁμῶς τὰ πράγματα ἔχουν μεταβληθῆ κάπως. Ἐχει διαπιστωθῆ πὼς δὲν μένει χωρὶς συνέπειες γιὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς προσωπικότητος τοῦ ὄρφανοῦ τὸ γεγονός ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν θέρημ τοῦ σπιτικοῦ. Ὅσο καλὸ καὶ τέλειο κι' ἂν εἶναι ἕνα ὄρφανοτροφεῖο, δὲν εἶναι σὲ θέσιν ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ σπῆτι πιθανόν νὰ εἶναι μίζερο, μπορεῖ νάχη τὰ ἐλαττώματά του, σὲ πολλὰς περιπτώσεις νάχη τὰ ἠθικά του προβλήματα, πού τόσο ἄσχημα ἐπίδρουν στὴν ἀνατροφή ἑνὸς παιδιοῦ, μὰ, ὅ,τι κι' ἂν εἶναι, φαίνεται πὼς εἶναι ὁ καταλληλότερος χώρος γιὰ ν' ἀνατεῖλῃ καὶ ν' ἀναπτυχθῆ ἡ προσωπικότης ἑνὸς παιδιοῦ.

Μέσα στοὺς τέσσερις τοίχους τοῦ ὄρφανοτροφείου φαίνεται πὼς ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξι τοῦ παιδιοῦ καθυστερεῖται καὶ παραβλάπτεται ἡ διαμόρφωσι ἀνθρώπου μὲ ὀλοκληρωμένη ἠθικὴ προσωπικότητα. Μέσα στὸ ὄρφανοτροφεῖο, τὸ ἕνα παιδί μὲ τὸ ἄλλο φαίνεται ὅτι φθείρουν εὐκόλως τὸν χαρακτήρα τους καὶ καταφεύγουν στὴν πονηριά Προσπαθοῦν πὼς νὰ ξεγελάσουν τὸν δάσκαλό τους, τὸν ἐπόπτη τους ἢ, πράγμα πού εἶναι ἀκόμα χειρότερο, κλείνονται στὸν ἑαυτὸ τους.

Αὐτὸς ὁ γινόμενος κανὼνας δὲν ἰ-

σχύει βέβαια γιὰ τὰ παιδιά τῶν ὄρφανοτροφείων πού εἶχαν τὴν καλὴ τύχη νὰ συναντήσουν ὡς ὄρφανοτρόφους καὶ διευθυντές τους, ὠρισμένους ἐμπνευσμένους δασκάλους, ἀφιερωμένους ὀλοκληρωτικὰ στὴν ὑπεράνθρωπη προσπάθεια νὰ κατανικήσουν μὲ τὴν προσωπικὴ τους παρουσία τὶς μεγάλες δυσκολίες πού δημιουργεῖ ἡ ὀρφάνια στὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς τοῦ ὄρφανοῦ καὶ νὰ ἐμπνεύσουν στὰ παιδιά τους τὴν πίστι γιὰ τὴ ζωὴ, τὴν πίστι στὰ ἀνώτερα χριστιανικὰ ἰδανικά.

Ἄλλὰ πόσα εἶναι τὰ παιδιά πού εὐτύχησαν νὰ ἔχουν αὐτὸ τὸ προνόμιο; Δυστυχῶς δὲν εἶναι μεγάλος ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τῶν ἐμπνευσμένων ἐκπαιδευτικῶν πού ἐκράτησαν καὶ ἴσως καὶ σήμερα κρατοῦν τὴν παράδοσι τῶν μεγάλων δασκάλων τοῦ Γένους. Ὁ ὄρφανοτρόφος — αὐτὸ τὸ λεπτὸ ἄνθος τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου, αὐτὸς ὁ ἱππότης τῆς Χριστιανικῆς εὐποίας τῆς ἐποχῆς τῶν Βασιλείων καὶ τῶν Γρηγορίων — φαίνεται πὼς ἀνήκει ὀριστικὰ στὸ παρελθόν. Τὸ ὅτι καὶ σήμερα βέβαια ὑπάρχουν καλοὶ δάσκαλοι πού διαπρέπουν ὡς διευθυνταὶ ὄρφανοτροφείων δὲν θὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὸν γενικὸ κανὼνα πού θεωρεῖ τὸ ἴδρυμα ὡς κάτι πού δὲν βοηθεῖ νὰ ἀναπτύσσεται ἀβίαστα ἡ προσωπικότης τοῦ ὄρφανοῦ παιδιοῦ. Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα φαίνεται ὅτι καταλήγει ἡ παιδαγωγικὴ παρατήρησι τοῦ ὄρφανοῦ σ' ὄλον τὸν κόσμον. Χιλιάδες ὄρφανά παρακολούθηθηκαν καὶ ἑκατοντάδες ὄρφανοτροφείων ἐτέθησαν ὑπὸ παρατήρησι γιὰ νὰ ἔχωμε σήμερα αὐτὴν τὴν πείρα. Καὶ καταλήγει ἡ παιδαγωγικὴ σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα παρ' ὄλο πού διαπιστώνει πὼς σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις οἱ ἄνθρωποι στοὺς ὁποίους ἡ κοινωνία ἐμπιστεύεται τὴν περιθαλψὴ τῶν ὄρφανῶν ἐκμεταλλεύονται τὰ παιδιά καὶ κερδίζουν χρήματα εἰς

βάρους τῆς καλῆς διατροφῆς τους.

Ἐκεῖνοι ποὺ ὑποστηρίζουν τὸ σύστημα τὴν τοποθετήσεως τῶν ὀρφανῶν σὲ οἰκογένειες, ἐπειδὴ γνωρίζουν ἀκριβῶς τὴν κατάστασι καὶ ἔχουν ἐπίγνωσι τοῦ κινδύνου, ἐπαγρυπνοῦν. Νομίζουν πῶς δὲν μποροῦν νὰ κάμουν τὴν δουλειά τους χωρὶς ἓνα σύστημα ἐλέγχου, ποὺ τὸ ἐμπιστεύονται σὲ σώματα ἐπισκεπτριῶν τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζονται ἀπὸ δοκιμασμένης πείρας προσωπικότητες ποὺ ἔχουν συνείδησι τῆς κοινωνικῆς τους ἀποστολῆς.

Καμμιά τοποθέτησι ὀρφανοῦ δὲν γίνεται ἂν προηγουμένως δὲν μελετηθοῦν οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς τῆς οἰκογενείας ὅπου πρόκειται νὰ ἐμπιστευθοῦν τὸ ὄρφανὸ παιδί. Οἱ ὑπέρμαχοι αὐτοῦ τοῦ συστήματος δὲν ἐπιζητοῦν τὴν κατάργησι τῶν ὀρφανοτροφείων. Τὰ ὀρφανοτροφεία τὰ διατηροῦν γιὰ τίς περιπτώσεις ποὺ δὲν βρισκονται κατάλληλες οἰκογένειες γιὰ τοποθέτησι ὀρφανῶν. (Ibe Report of The Care of Children Committee (The Curtis Report) London 1946 ἔκδοσις His Majesty's Stationery Office σελ. 25 παραγρ. 95).

Ἐμεῖς ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ λόγους ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης—στὴν καταρειπωμένη μας χώρα τί νὰ πρωτοκτισθῆ; Ἄλλες ἀνάγκες πῶς ἐπιτακτικῆς ἀπὸ τὰ ὀρφανοτροφεία πρέπει νὰ προηγηθοῦν—ἀλλὰ καὶ γιὰ λόγους ἀρχῶν, πρέπει νὰ ἐργασθοῦμε γιὰ νὰ ἐπιτύχη τὸ σύστημα τῆς τοποθετήσεως τῶν ὀρφανῶν σὲ οἰκογένειες. Οἱ τεράστιες δυσκολίες γίνονται ἐλάχιστες ἅμα ἐξευρεθοῦν τὰ κατάλληλα πρόσωπα ποὺ θὰ παρακολουθοῦν τὰ ὀρφανά. Τὸ πῶς θὰ καταρτισθῆ αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τί εἶδους πρόσωπα θὰ ἀπαρτισθῆ θὰ μᾶς ἀπασχολῆσῃ πάρα κάτω.

Τώρα, ἂς δοῦμε τὴν σχέσι τοῦ

συστήματος ποὺ προτείνεται, πρὸς τίς δικές μας, τίς ἑλληνικῆς συνθήκες. Πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ τονίσωμε πῶς τὸ σύστημα αὐτὸ δὲν εἶναι ἄγνωστο. Γνωστὰ βέβαια εἶναι στὴν χώρα μας τὰ ὀρφανοτροφεία, μὲ τὴν ἀγαθοεργό, τὴν ἐκτεταμένη τους δράσι· ἀλλὰ εἶναι πασίγνωστο πῶς χιλιάδες εἶναι τὰ ὀρφανά ποὺ ἀνέθρεψε τὸ ἑλληνικὸ συγγενικὸ σπῆτι.

Στὴν ἑλληνικὴ νοτροπία, εἶναι βαθύτατα ριζωμένη ἡ ἀντίληψι πῶς τὸ παιδί τοῦ ἀδελφοῦ ποὺ σκοτώθηκε χρέος ἔχει ὁ θεῖος του νὰ τὸ πάρῃ στὸ σπῆτι του προσθέτοντας ἔτσι ἓνα πάρα πάνω παιδί στὰ δικά του. Πάμπολλα εἶναι τὰ ὀρφανά Ἑλληνόπουλα ποῦ, στὴ θέσι τῆς μητέρας γνώρισαν τὴν γιαγιά ἢ τὴν θεία. Τὸ ζεπέταγμα αὐτῶν τῶν παιδιῶν μέσα στὸ συγγενικὸ περιβάλλον κι' ἀνάμεσα στὰ ξαδέλφια, εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ μεγάλωμα ὄλων τῶν ἄλλων παιδιῶν. Καμμιά ἐλαττωματικότης δὲν ἔρχεται νὰ προστεθῆ στὸ χαρακτήρα τοῦ ὀρφανοῦ ποὺ ἀνατράφηκε στὸ συγγενικὸ σπῆτι. Καμμιά ὁμοιότης αὐτοῦ τοῦ ὀρφανοῦ μὲ τὸν τρόφιμο τοῦ ὀρφανοτροφείου.

Ἄλλὰ καὶ τὸ σύστημα τῶν ἀνεπιστήμων θετῶν γονέων δὲν εἶναι ἄγνωστο στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ πολλὰ χρόνια, στὴν ἑλληνικὴ ἰδίως ἐπαρχία, ὁ θεσμὸς τοῦ «ψυχοπατέρα» καὶ τοῦ «ψυχοπαιδιοῦ» εἶναι πολὺ γωστός. Αὐτὸν τὸν θεσμό δὲν τὸν εἰσηγήθηκε βέβαια καμμία ἀρμοδία κρατικὴ ἀρχή, ἀλλὰ τὸν ἐπενόησε ἡ ἑλληνικὴ ἀλληλεγγύη. Κάποιος μακρυνὸς συγγενῆς ἢ καὶ φίλος ὑπῆρχε πάντα καὶ ἔπερνε στὸ μαγαζί του τὸ ὄρφανὸ παιδί, γιὰ νὰ τὸ μάθῃ τὴν τέχνη του. Καὶ τὸ παιδί δὲν ἦταν ὁ παραγιοῦς, ἦταν τὸ ψυχοπαιδί ποὺ θὰ διαδεχόταν αὐριο τὸν γέροντα στὴ δουλειά του. Κι' ἡ ψυχοκόρη δὲν ἦταν γιὰ πολλὰς οἰκογένειες τὸ κορίτσι γιὰ τίς δουλειὰς τοῦ σπιτιοῦ, ἀλλὰ ἦταν

ἡ χαϊδεμένη κοπέλλα τοῦ σπιτιοῦ ποῦ ἡ «ψυχομάνα» θὰ τὴν καλοπρόσεχε καὶ θὰ φρόντιζε γιὰ νὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ, σάν νὰ ἦταν ἐντελῶς δικό της γέννημα.

Στοῦ «ψυχογονιοῦ» του τὸ σπίτι τὸ παιδί εὗρισκε στέγη, θαλπωρὴ, οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα προσφέροντας ὅμως τὴν προσωπικὴ του συμμετοχὴ στὴν δουλειὰ τοῦ μαγαζιοῦ τοῦ ψυχοπατέρα, τὸ μαγαζὶ δὲ αὐτὸ θὰ γινόταν στό τέλος δικό του ἢ τοῦλάχιστον θὰ τοῦ ἐξασφάλιζε τὴν ἐπαγγελματικὴ του ἀποκατάστασι. Τὸ σύστημα αὐτὸ ποῦ δημιουργοῦσε πραγματικούς ψυχικούς δεσμούς μεταξὺ ψυχογονίων καὶ ψυχοπαιδίων κατέληγε πολλὰς φορές στὴν ἐπίσημη υἰοθεσία ποῦ ἀποτελεῖ τὴν ἰδεωδέστερη ἀπὸ κάθε ἄποψι τακτοποίησι τοῦ παντέρμου ὄρφανοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά πρέπει νὰ ποῦμε πὼς ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις ποῦ πολλὰ ὄρφανὰ ἐγνώρισαν βάνουσους ψυχοπατέρες. Καὶ βέβαια, δὲν μπορούμε νὰ ὑποστηρίξωμε ὅτι αὐτὰ τὰ παιδιά δὲν πέρασαν καὶ τίς δυσκολίες τους. Μπορούμε ὅμως νὰ ποῦμε πὼς τὰ ψυχοπαιδιά τῶν παλαιῶν καιρῶν δὲν εἶναι ἐκεῖνα ποῦ γέμισαν τίς ἐλληνικὲς φυλακές. Καὶ ἔχει τὴ σημασία της, αὐτὴ ἡ διαπίστωσι γιὰτί σ' ὅλον τὸν κόσμον τὰ ὄρφανὰ πυκνώνουν τίς τάξεις τῶν ἀλητοπαιδίων ποῦ τροφοδοτοῦν τίς φυλακές τῶν ἀνηλίκων μὲ τροφίμους. Στὴν Ἑλλάδα ὄχι μόνο αὐτὸ δὲν συμβαίνει—οἱ ἐξαιρέσεις πάντα ὑπάρχουν—ἀλλὰ μπορούμε ἐπίσης νὰ διαπιστώσωμε πὼς πολλοὶ εὐκατάστατοι νοικοκυραῖοι τῶν παλαιῶν ἡμερῶν τὰ παιδικὰ τους χρόνια τὰ πέρασαν ὡς ψυχοπαιδιά. Τὸ σύστημα εἶχε τὰ τρωτά του, δὲν εἶναι δυνατόν σήμερα νὰ τὸ ἀντιγράψωμε ὅπως εἶχε, πρέπει ὅμως νὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπὸ τὴν πείρα ἐνός θεσμοῦ τῆς ἀνάγκης, ποῦ ἀναπτύχθηκε μέσα στίς συνθήκες τῆς ἐλληνικῆς φτώ-

χειας καὶ δὲν ἔδωσε ἀποτυχημένους καρπούς. Προκειμένου λοιπὸν νὰ χαράξωμε μιὰ γραμμὴ, γιὰ νὰ ἰδοῦμε τί θὰ πρέπη νὰ γίνῃ μὲ τὰ 339.913 ὄρφανὰ τοῦ τωρινοῦ πολέμου, ὅλη αὐτὴν τὴν πείρα τῶν περασμένων ἐτῶν θὰ πρέπη νὰ τὴν ἀξιοποιήσωμε.

Ἀξιοποίησι τῆς πείρας ἀποτελεῖ τὸ νὰ ἐνισχύσωμε τὸ σπίτι, τὸ ἐλληνικὸ σπίτι, νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τὴν φροντίδα τοῦ ὄρφανοῦ του. Νὰ βοηθήσωμε λοιπὸν ὅπως μπορούμε τὸ σπίτι. Πρῶτα - πρῶτα νὰ ἐνισχύσωμε οἰκονομικὰ ἀλλὰ καὶ ἠθικὰ τὴν χήρα γιὰ ν' ἀναθρέψῃ τὰ παιδιά της. Ἐπειτα νὰ μὴν ἀφίσωμε μοναχὸ τὸν χήρο πατέρα στὰ προβλήματα τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν του. Ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσι ποῦ εἶναι νοικοκύρης κι' ἔχει χρήματα ὁ πατέρας δὲν πρέπει νὰ μείνῃ χωρὶς μιὰ καλὴ συμβουλὴ ἢ ἕνα λόγο πραγματικῆς συμπαθείας.

Μὰ κι' ἡ οἰκονομικὴ παροχὴ στὴν οἰκογένεια τοῦ ὄρφανοῦ πρέπει νὰ συστηματοποιηθῇ. Αὐτὸ ποῦ γίνεται ἀνεπίσημα τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ ἀλληλεγγύη, πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ κάθε ἡμέρα τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ὀργανωμένη, τὴν εἰδικὴ Πρόνοια ὥστε τὰ ὄρφανὰ νὰ χουν πάντα καλὰς ἡμέρας καὶ νὰ μὴ φυτοζωοῦν μέσα στὸ φτωχικὸ τους. Οἱ ξένες ἐταιρεῖες προστασίας τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ διάφοροι διεθνεῖς ὀργανισμοὶ πολεμοπαθῶν πρέπει νὰ μὴ λυπηθοῦν τὰ οἰκονομικὰ μέσα γιὰ τὴν πλοῦσια οἰκονομικὴ ἐνίσχυσι τῆς οἰκογενείας τοῦ ὄρφανοῦ.

Ἡ ἐνίσχυσι λοιπὸν τοῦ σπιτιοῦ στὴν περίπτωσι ποῦ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς ζῆ, εἶναι ἀπαραίτητη. Ἄν ὅμως ἡ δυστυχία εἶναι μεγάλη καὶ τὸ σπίτι δὲν μπορεῖ νὰ συντηρηθῇ ὅπως ὅταν ἔζουσε ὁ προστάτης του, τότε νὰ ἐνισχυθῇ τὸ συγγενικὸ σπίτι γιὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν συντήρησι τῆς χήρας καὶ τῶν παιδιῶν. Κι' ἂν ἡ χήρα δὲν μπορῇ νὰ ζῆσῃ μὲ τοὺς συγγενεῖς

της ; "Η στην περίπτωση νεού γάμου που δέν άνέχεται την παρουσία του όρφανού ; Καί τότε, άντί τό ένδιαφέρον νά στραφη πός την είσαγωγή του παιδιού σέ όποιοδήποτε ίδρυμα, τό καλλίτερο είναι τό παιδί νά τοποθετηθή στό συγγενικό σπίτι που θά ένισχύεται χρηματικά γιά νά έπαρκή στις νέες του άνάγκες. Κι' άν τοúτο δέν είναι δυνατόν, τότε ν' άναζητηθή τό κατάλληλο γι' αυτόν τόν σκοπό μή συγγενικό νοικοκυρεμένο έλληνικό σπίτι.

"Υλική λοιπόν έπιχορήγησι της οίκογενείας του όρφανού, ήθική ένίσχυσι της χήρας, ώς άρχηγοú τώρα της οίκογενείας και ύποβοήθησι τών σπουδών τών όρφανών. "Η οίκογένεια του όρφανού μέ τίποτα δέν μπορεί ν' άντικατασταθή προκειμένου νά βοηθηθή τό παιδί στην φυσική του άντροφή.

Στήν περίπτωση που τό όρφανό θά δοθή σέ συγγενικό σπίτι, ή συγγενική οίκογένεια δέν θάναί ασύδοτη. "Εξ άφορμής της ύλικής παρόχης εύχαριστως δέχεται κάποιον έλεγχο σχετικό μέ την διατροφή, έπένδυσι και έκπαίδευσι του όρφανού. "Αρκεί ό έλεγχος νά γίνεται όπως πρέπει σωστά, πολιτισμένα, τακτικά, μέ συνέπεια και προσοχή και από κοινωνικούς έργάτας που νά έμπνέουν μέ την προσωπικότητά τους κύρος και έμπιστοσύνη.

"Η τοποθέτησι τών παιδιών σέ συγγενικά σπίτια έχει και τό πλεονέκτημα ότι δέν θά τονίζεται ίδιαιτέρως ή όρφάνεια του παιδιού. Τό παιδί θά είναι ό άνηψιός του τάδε. Δέν θά είναι τό παιδί του όρφανοτροφείου, τό παιδί μέ την όμοιόμορφη στολή. Δέν θά γίνεται διατυμπάνισι της όρφάνιας του πράγμα που τόσο κακή επίδρασι έχει στό ήθικό του παιδιού. Γιά τούς συνομηλικούς του δέν θά είναι ό δακτυλοδεικτούμενος άλλα θά χαίρεται τις χαρές της ήλικίας του φυσικά - φυσικά, όπως και τ'

άλλα παιδιά της γειτονιάς, λιτοδίαιτα βέβαια αλλά μέ αξιοπρέπεια. Τό φιλότιμο του παιδιού (μεγάλοι και μικροί γιά ένα φιλότιμο ζούμε στην "Ελλάδα) θά διατηρηται άνεπαφο και δέν θά έρχεται άντιμέτωπο μέ τις ένέδρες της «φιλανθρωπίας». Είναι τεραστίας σημασίας γεγονός γιά την προσωπικότητα του αύριανού "Ελληνα, ό τρόπος που πέρασε τά παιδικά του χρόνια όταν ήταν όρφανός.

Θά πρέπει ίδιαιτέρως νά σημειωθή έδω, ότι ή Ιστορία πολλών καλών ελληνικών οίκογενειών έχει άρχισει από προπάτορες - όρφανά που άνατράφηκαν σέ σπίτια συγγενών. Κι' αυτοί ό προπάτορες είναι εκείνοι που άναδειχθηκαν τά πιό ήθικά, τά δημιουργικώτερα βλαστάρια της οίκογενείας τους.

* *

Προκειμένου λοιπόν νά εκλέξωμε μεταξύ του συστήματος του όρφανοτροφείου και του συστήματος της έξωίδρυματικής τοποθετήσεως, πρέπει νά ταχθούμε μέ την άποψι της άνατροφής του παιδιού σέ οίκογενειακό περιβάλλον. Πρέπει νά ένδιαφερθούμε νά μήν άπομακρυνθή τό παιδί από τη θαλπωρή του τζακιού. "Εστω και κουτσουρεμένη, ή οίκογένεια είναι όπωσδήποτε τό καλλίτερο κλίμα γιά νά καλλιεργηθή ή λεπτεπίλεπτη ψυχή του παιδιού.

Γιά τά περισσότερα λοιπόν από τά 303.728 όρφανά από ένα γονέα, τό δικό τους σπίτι είναι εκείνο που πρέπει νά ένισχυθή. Γιά τά άλλα 36.185, τά έντελώς όρφανά, ή καλλίτερη λύσι είναι τό συγγενικό σπίτι, έπειτα τό μή συγγενικό νοικοκυρεμένο ελληνικό σπίτι. Τό όρφανοτροφείο θά πρέπει νά είναι ή λύσι της άνάγκης, άνάγκης που δυστυχώς, όπως είναι τά πράγματα στον τόπο σήμερα, θά την χρησιμοποιούμε τη στιγμή που τά όρφανοτροφεία που διαθέτουμε είναι τόσο όλίγα και άνεπαρκή.

Μὰ πῶς θὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ μεγάλη δυσκολία τῆς παρακολούθησως τόσων χιλιάδων παιδιῶν σὲ τόσες χιλιάδες σπίτια; Χωρὶς τὴν παρακολούθησιν εἴπαμε πῶς τὸ σύστημα τῆς τοποθετήσεως τοῦ ὄρφανοῦ σὲ σημερινὲς οἰκογένειες δὲν μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ. Καὶ ἡ παρακολούθησι δὲν πρέπει νὰ συνίσταται σὲ μιὰ ἀπλή ἐξακριβῶσι ἂν ζῆ ἢ ὄχι τὸ ὄρφανὸ γιὰ τὴν καταβολὴ τοῦ ὄρφανικοῦ ἐπιδόματος. Μιὰ συστηματικὴ, ἐμπεριστατωμένη ἐπαγρύπνησι, πάνω σ' ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ζωῆς τοῦ ὄρφανοῦ θὰ εἶναι αὐτὴ ἡ παρακολούθησι. Εἶναι εὐνόητο, πῶς αὐτὴ τὴν δουλειὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν κἀνῃ ἕνας τυπικὸς ἐξακριβωτῆς ποῦ μ' ἕνα μπλόκ στὸ χέρι καὶ μιὰ λίστα ἀπὸ ἐρωτήματα τῆς ρουτίνας, θὰ γράφῃ στὸ πόδι μιὰ ἀναφορὰ ποῦ θὰ διαβιβασθῇ ἀρμόδιως καὶ θὰ μῆ σὲ κάποιον ἀρχεῖο.

Ἐδῶ χρειάζεται ἕνα σῶμα ἀφωσιμένων κοινωνικῶν ἐργατῶν ποῦ θάχῃ ἐπίγνωσι τῆς ἀποστολῆς του καὶ ποῦ στὰ χέρια του θὰ ἐμπιστευθῇ ἡ Πατριδα τὴν ὑπόθεσι τοῦ ἑνὸς ἐβδόμου τοῦ παιδικοῦ τῆς πληθυσμοῦ. Ἄλλοτε μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία ἀπὸ τίς σελίδες τῶν «Ἀκτίνων»⁽¹⁾ νὰ μιλήσωμε γιὰ τὸ κοινωνικὸ ἔργο τῆς ἐπισκεπτρίας. Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ ἴδῃ ἐκεῖ πῶς μόνον ὡς προέκτασι τῆς πνευματικότητος τῆς ἐπισκεπτρίας πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ κοινωνικὸ τῆς ἔργο. Καὶ οἱ ἐπισκέπτριες δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνον οἱ ἀπόφοιτες τῆς σχολῆς τῶν ἐπισκεπτριῶν — ποῦ νὰ ἐπαρκέσουν οἱ τόσο λίγες ὑγειονομικὲς μᾶς ἐπισκέπτριες σὲ τόσα κοινωνικὰ ἔργα; — ἀλλὰ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ποῦ ἐργάζονται στὴν ὑπηρεσία τοῦ πνεύματος. Ἐπάνω στὴν ἴδια βᾶσι τοῦ πνευματικοῦ ὀπλισμοῦ τοῦ ἐργάτου τῆς Προνοίας πολλὰ ἔχουν γραφῇ στίς «Ἀκτίνες».

(Εἰδικὰ γιὰ τὴν περίπτωσι τῆς ἐπισκεπτρίας βλέπε ἄρθρο κ. Ν. Δ. Λουκίδη. «Ἡ γυναῖκα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγάπης». «Ἀκτίνες» 1947 σελ. 547-554).

Ἀπὸ τὰ δοκιμασμένα στελέχη τῶν Ἑλληνίδων ποῦ, εἴτε στὸν Ἐρυθρὸ Σταυρὸ, εἴτε στὴν Πρόνοια τῶν Χριστιανικῶν Σωματείων, εἴτε ἀπὸ τὰ στελέχη τῶν διαφόρων Ὁργανώσεων ποῦ αὐτὴ τῇ στιγμῇ ἐργάζονται γιὰ τὴν ἐνίσχυσι τῆς οἰκογενείας τοῦ μαχητοῦ, νομίζομε πῶς θὰ πρέπη νὰ ἀπαρτισθῇ τὸ εἰδικὸ τοῦτο Σῶμα Προνοίας τοῦ Ὁρφανοῦ. Μιὰ μικρὴ ἐκπαίδευσι κι' ἕνα καλὸ πρόγραμμα προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας θὰ εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τίς ἀρχές. Ἐπειτα ἡ ἀφοσίωσι τῶν ἐργατῶν στὸ ἔργο καὶ ἡ ἐπαφή μὲ τὴν λεπτὴ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, ποῦ βρίσκεται στὴν ὀρφάνια, θὰ θρέψῃ, θὰ σφιχτοδέσῃ τοὺς ἐργάτες μὲ τὸ ἔργο καὶ θὰ συμπληρῶσῃ τὰ κενὰ ποῦ ἡ πρόχειρη ἐκπαίδευσι τυχόν θὰ δημιουργήσῃ. Ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐπίδρασι αὐτῆς τῆς ἐργασίας τῶν κυριῶν θὰ εἶναι ἀνυπολόγιστη γιὰ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Χωρὶς τὴν βοήθεια τοῦ σώματος αὐτοῦ τῶν ἐθελοντῶν κυριῶν ὀρφανικῆς μερίμνης τὸ σύστημα τῆς τοποθετήσεως τῶν ὀρφανῶν σὲ οἰκογένειες δὲν μπορεῖ σήμερα νὰ ἐπιτύχῃ στὴν Ἑλλάδα.

Δίπλα δμως σ' αὐτὴν τὴν ἀπαραίτητη ἐργασία τῶν κυριῶν πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ μιὰ πρωτότυπη κάπως ἐργασία τῶν νέων. Ἐνα σῶμα ἀπὸ νέους ἀνθρώπους πρέπει νὰ εἶναι στὴν διάθεσι τῆς προνοίας τοῦ ὄρφανοῦ, γιὰ νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴν διαπαιδαγώγησι τῶν παιδιῶν αὐτῶν μὲ τρόπον ἀβίαστο καὶ ὄχι δασκαλικό. Μέσα στὸ παιχνίδι καὶ στὴν διασκέδασι πρέπει νὰ παρέχεται στὰ ὄρφανὰ ἡ καλὴ ἀγωγή.

Βέβαια, οἱ θεοὶ γονεῖς, οἱ δασκαλοὶ, οἱ κυρίες, οἱ ἄνθρωποι στοὺς ὁποίους τὰ παιδιά θὰ εἶναι ἐμπι-

1. «Ἀκτίνες» τόμος 1945 σελ. 16-18.

στευμένα, δέν θά είναι άμέτοχοι στην ύπόθεσι τής άνατροφής τών παιδιών. Άλλά εκείνο πού δέν μπορεί νά τό κάνη ό δάσκαλος, μπορεί νά τό έπιτύχη ένα μεγαλύτερο παιδί, ένας μεγαλύτερος άδελφός, ένας μυαλωμένος φίλος πού νά μ'ην έξη μεγάλη διαφορά στά χρόνια και πού, χάρις σ' αυτά τά προσόντα, θά είναι τό πρόσωπο στο όποιο θά άνοίγη τήν καρδιά του τό παιδί. Η παρουσία του άρχηγου στη ζωή του όρφανού είναι ό καλλίτερος τρόπος νά καταπολεμηθούν τά συμπλέγματα κατωτέροτητος, τό άίσθημα τής μειονεκτικότητας, ή έλλειψι κοινωνικότητας και ό φόβος πού έχει τό όρφανό για τήν κοινωνία. Με τήν βοήθεια του μεγαλύτερου αυτού φίλου του, τό όρφανό δέν θα είναι τό παιδί του κοινωνικού περιθωρίου, αλλά θά έξελιχθή στην ίδια γραμμή όπως τ' άλλα Έλληνόπουλα, με τήν άνοιχτή καρδιά, τό πρόχειρο γέλοιο και τήν φιλόφρονη διάθεσι.

Αυτό πού έγινε στις παιδοπόλεις για τά παιδιά τών άνταρτοπλήκτων, όπου μέσα σε κάθε σχεδόν παιδόπολι ύπάρχει και τό κατηχητικό σχολείο ως σύστημα προσκοπικής ομάδος, ύπάρχουν δηλ. τά πρόσωπα πού για τά άνταρτόπληκτα είναι ό καλός φίλος, ό μεγάλος άδελφός κάτι τέτοιο θά πρέπει νά γίνη και για τά όρφανεμένα παιδιά. Κανένα όρφανό δέν πρέπει νά στερηται από τήν βοήθεια πού μπορεί νά δώση ένας καλός άρχηγός και μιá καλή ομάδα.

Η τοποθέτησι τών όρφανών σε ομάδες πού παρέχουν στα παιδιά τή δυνατότητα νά έρχωνται σε έπαφή με τά άνωτερα ιδανικά, με τούς δραματισμούς του ώραίου και του καλού (κι' έχει μεγάλη σημασία νά γεμίση ή ζωή τών όρφανών με πράγματα πού δέν θά τούς θυμίζουν τήν όρφάνια τους) είναι πηγές χαρής γι' αυτά. Άλλά και ό,τι δήποτε άλλο πού σφικτοδένει τό όρφανό με τήν

ύπόλοιπη κοινωνία, θά πρέπει νά ένισχυθή και νά τύχη μεγάλης προσοχής. Θα πρέπει νά φροντίσωμε, ώστε κάθε όρφανό νά μετέχη στην προσκοπική ή τήν χριστιανική ομάδα τής γειτονιάς του (Χ.Μ.Ο., Χ.Ε.Ε.Ν.) και για τό παιδί πού μένει στο όρφανοτροφείο, στην ομάδα πού θα ιδρυθή γι' αυτό τό σκοπό. Το δέ σώμα τών άρχηγών και τών άλλων στελεχών τών ειδικών αυτών ομάδων θα πρέπει νά άσπρισθή από στελέχη τών φοιτητών τής Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως, τών μελών τών Χριστιανικών Μαθητικών Ομάδων και τών άλλων Χριστιανικών Οργανώσεων, τών Προσκόπων, και τών Οδηγών.

«Τά σημερινά παιδιά, όπως τονίσθηκε στο πρώτο μεταπολεμικό προσκοπικό συνέδριο τής Ρόδου, έχουν τό άίσθημα τής σοβαρότητας και βλέπουν τή ζωή με περισσότερη συνείδησι εύθύνης. Το σημερινό παιδί δέν είναι τό άπλό άντικείμενο τής ψυχολογίας αλλά τό κοινωνικό όν πού έργάζεται για τήν βελτίωσι τής χρεοκωπημένης κοινωνίας μέσα στους ίδιους της τούς κόλπους».

Χρειάζεται και είναι άπαραίτητο για τήν παρακολούθησι τών παιδιών στο σπίτι τό σώμα τών έπισκεπτριών κυριών. Χρειάζετοι όμως και τό σώμα τών άρχηγών, τών άμέσων οδηγών τών παιδιών.

Και τά δύο αυτά σώματα χρειάζονται όμως μιá καθοδήγησι. Κάποιος πρέπει νά τούς δίνη τήν κατεύθυνσι. Κάποιος θα είναι ό «διευθύνων νοός». Σε κάποιον θα πρέπει νά έμπιστευθομε αυτά τά δύο σώματα πού θα παραστέκουν στην δλη προσπάθεια.

Νά είναι τό Κράτος αυτός ό κάποιος; Το Κράτος όπως έχει σήμερα ή κατάστασι μόνο για τήν διαχείρισι τών υλικών πόρων του άγώνος, για τήν επιβίωσι και τήν άνθρωπινή δια-

βίωσι τῶν ὄρφανῶν ἔχει τὶς δυνατότητες νὰ τὰ καταφέρῃ καλά. Τὸ Κράτος σήμερα δὲν εἶναι τὸ κατάλληλο νὰ ἐμπνεύσῃ ἐθελοντάς, νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ξένης καὶ τῆς δικῆς μας κοινῆς γνώμης, νὰ δώσῃ, μὲ μιὰ λέξι, πνοὴ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν δλοκληρωμένη προστασία τοῦ ὄρφανοῦ στὸν τόπο μας. Γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ ἡμεῖς θὰ λέγαμε πῶς θάταν καλὸ ἕνας εἰδικὸς ὀργανισμὸς νὰ γίνῃ, κάποια ἐταιρεία ἀναπτύξεως τοῦ ὄρφανοῦ πορρεῖ νὰ ἔκανε πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπ' αὐτὰ ποὺ γίνονται.

Κάποιος ὀργανισμὸς, κάποια ἐταιρεία, κάτι τέτοιο πρέπει νὰ δημιουργηθῇ ποὺ νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνῃ καὶ τὸ βάρος τῆς προστασίας καὶ τὰ προβλήματα τῶν τριακοσίων πενήντα χιλιάδων ὄρφανῶν τῆς Ἑλλάδος. Κάποιος ἐντολοδόχος, ὄχι κρατικὸς ἀλλὰ μὲ τὴν συγκατάθεσι τοῦ Κράτους, ἐπίσημος ὀργανισμὸς προστασίας τοῦ παιδιοῦ θάταν ἐπιβεβλημένο ἴσως νὰ γίνῃ.

Τέτοιοι εἰδικοί ὀργανισμοὶ περιορισμένης διαρκείας ποὺ, εἴτε μὲ τὴν βοήθεια τῶν ξένων εἴτε μὲ τὴν ἐθελοντικὴ ἐπιστράτευσι τῶν Ἑλλήνων ἔχουν δημιουργηθῇ, σὲ καιροὺς ἀνάγκης, πολλὰ ἔχουν προσφέρει στὸν τόπο μας. Ποιὸς δὲν θυμᾶται τὴν ἐργασία τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, μὲ τὸν Ἑρρίκο Μοργκεντάου τὸ 1922, τὴν Πρόνοια τῆς Οἰκογενείας τοῦ Ἀγωνιστοῦ στὸν Ἑλληνοἰταλικό, τὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στὰ τελευταῖα χρόνια, τὴν ἐργασία τοῦ Ἑλβετικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς, καὶ ποιὸς δὲν γνωρίζει τὴν τωρινὴ ἐργασία τῆς Βασιλίσσης μὲ τὴν «Πρόνοια Βορείων Ἐπαρχίων Ἑλλάδος» γιὰ τὰ ἀνταρτόπληκτα;

Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς — χωρὶς στὴν οὐσία νὰ ἀναστέλλεται ἡ κρατικὴ περίθαλψι, ποὺ, μὲ τὴν καθωρισμένη τῆς νομοθεσίας, ἔχει ἀναθέ-

σει σὲ εἰδικοὺς ἡμικρατικοὺς ἐντολοδόχους ὀργανισμοὺς εἰδικὴ μέριμνα ὅπως π. χ. στὸ Π.Ι.Κ.Π.Α. τὴν ἐντολὴ γιὰ τὸ βρέφος (νόμος 1950/39) ἢ προκειμένου γιὰ τὸ εἰδικὸ θέμα τοῦ ὄρφανοῦ ἔχει δημιουργηθῇ ἰδιαίτερη ὑπηρεσία (Νόμος 2851/26) — πορρεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ μιὰ ταχεῖα κινητοποίηση πολλῶν ἐθελοντῶν, πολλῶν δυνάμεων, ποὺ σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα κατορθώνουν νὰ ἐπιτύχουν θαυμάσια ἀποτελέσματα ποὺ σὲ εἰρηνικοὺς καιροὺς ἢ θὰ ἤθελαν πολλὰ χρόνια γιὰ νὰ γίνουν ἢ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθοῦν.

Χωρὶς τὴν πρόνοια τοῦ Ἐράνου Βορείων Ἐπαρχίων Ἑλλάδος δὲν θὰ πορροσε νὰ ἐπιτύχῃ τὸ παιδοφύλαγμα. Χωρὶς τὴν ἐργασία τοῦ Ἑλβετικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ δὲν θὰ εἶχαμε τὸ ἐξαιρετικὸ ἀποτέλεσμα — τόσο ζωτικὸ γιὰ τὴν φυλετικὴ μας ἐπιβίωσι — νὰ χωμε σὲ καιροὺς λιμοῦ ἐλάττωσι τῆς βρεφικῆς θνησιμότητος.

Ἄν τὶς σωτήριες αὐτὲς ἐργασίες τὶς ἀνέστειλε ὁ Νόμος μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ θὰ εἶχε καθορίσει ποιὸς ὀργανισμὸς εἶναι ὁ ἀρμόδιος γιὰ τὴν τάδε ἢ δεῖνα μέριμνα, ἂν ἐξ αἰτίας τοῦ Νόμου ἔμπαιναν στὴ μέση ἐμπόδια γιὰ νὰ μὴν κινητοποιηθῇ ἡ κοινωνικὴ πρωτοβουλία καὶ πραγματοποιηθῇ ἐκεῖνο ποὺ τὸ καθῆκον τῆς στιγμῆς ἐπέβαλλε νὰ γίνῃ, ἢ φυλὴ μας θὰ εἶχε χάσει ἄδοξα τὴ ζωτικότητά τῆς.

Ὅταν, ἄλλωστε, ὅπως στὴν περίπτωσι ποὺ οἱ ἀρμόδιοι θὰ ἔπαιρναν τὴν ἀπόφασιν νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ Ἐταιρεία Ἀναπτύξεως Ὀρφανοῦ Παιδιοῦ, πρόκειται περὶ ἐθελοντικοῦ στὴ βάσι τοῦ ὀργανισμοῦ, — ἐργατικὰ χέρια καὶ δυνάμεις πνευματικὲς πρόκειται νὰ κινητοποιηθῇ γιὰ νὰ ὑποβοηθῇ τὸ κρατικὸ ἔργο — τέτοιες ἀντιδράσεις δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ πορροσῇ.

Ὁ ὀργανισμὸς αὐτὸς δὲν πρόκει-

ται νά καταργήση τήν τόσο φιλότιμη προσπάθεια τών κρατικών ύπηρεσιών. Τό έργο τους έρχεται νά συμπληρώση. Στόν τομέα, άλλωστε, τής διαχειρίσεως τών χρημάτων πού διατίθενται γιά τήν προστασία του όρφανου — διαχειρίσι όρφανικών έπιδομάτων, οίκονομική άρωγή όρφανοτροφείων κλπ. — τομέα πού σ' αυτόν κυρίως άπασχολείται ή άρμοδία κρατική ύπηρεσία, δέν πρόκειται ή 'Εταιρεία 'Αναπτύξεως 'Ορφανου Παιδιου ν' άναμιχθῆ. "Οχι ότι δέν θά ένδιαφερθῆ γιά τήν ένίσχυσι και προσαύξεισι τών κονδυλίων πού αυτή τήν στιγμή διατίθενται γιά τά όρφανά, όχι ότι δέν θά φρονίση γιά κάθε τί πού θά έχη ως σκοπό τήν έξεύρεσι πόρων γιά τήν καλή διατροφή και διαβίωσι τών όρφανών, αλλά διαχειρίσι χρημάτων δέν θά αναλάβῃ.

Γίνεται έδω λόγος, εϋθύς έξ άρχης, γιά ένδεχόμενες συγκρούσεις άρμοδιοτήτων όχι γιατί στην περίπτωση μας μπορεί νάχη έφαρμογή ή πικρή πείρα πώς στην Έλλάδα πολλά έργα του καλου δέν ολοκληρώθηκαν άκριβώς γιατί ύπήρχαν, ή έπεκράτησε ή έντύπωσι ότι ύπήρχαν, συγκρούσεις έγωΐσμων και άρμοδιοτήτων, αλλά γιά νά τονισθῆ πώς ό κίνδυνος περι συγκρούσεως άρμοδιοτήτων εϋκολα παρακάμπτεται μέ τήν συνδρομή έκλεκτών νομικών, πού θά βροϋν τόν νομικόν εκείνο τύπο πού θά άρμόζῃ σ' αυτόν τόν οργανισμό αναπτύξεως του όρφανου, ώστε και συντονισμός ένεργειών νά έπιτυγχάνεται και σύγκρουσι άρμοδιοτήτων νά άποφεύγεται.

Δέν θά συναντήση έπίσης μεγάλες δυσκολίες ή έξεύρεσι ώρισμένων προσωπικοτήτων πού θά προσδώσουν τό κύρος τους, τόν έαυτό τους, προκειμένου νά συγκροτηθῆ σέ νομικό πρόσωπο ή προτεινόμενη αυτή ιδέα τής εταιρείας. Τήν έθελοντική

αυτή έπιστράτευσι τών πέντε, δέκα, δεκαπέντε προσώπων πανελληνίου κύρους πού θά άποτελοϋν τό Διοικ. Συμβούλιο θά πρέπη νά τήν πλαισιώση έκτός άπό τά δύο μεγάλα σώματα τών κυριών και τών νέων, και ένας σημαντικός αριθμός έπιστημόνων και ειδικών, πού θά άποτελέση τις έπιτροπές μελέτης του οργανισμού. Και στην περίπτωση άκόμη πού δέν θά γίνῃ ό αυτόνομος αυτός οργανισμός — έδω μιá άπλη πρότασι ύπάρχει περι οργανισμού — και μιá άλλη κεντρική ύπηρεσία αναλάβῃ τήν δλη ύπόθεσι τής προστασίας του παιδιου πάλι πρέπει ή κεντρική αυτή ύπηρεσία νά πλαισιώνεται άπό τά δύο αυτά σώματα τών κυριών και τών άρχηγών τών παιδιών κι' άπό τους ειδικούς τών έπιτροπών.

Μιá άπ' αυτές τις έπιτροπές θά πρέπη νά έχη ως κύριο μέλημά της τῆ μελέτη τών νομικών και λοιπών ζητημάτων πού αναφέρονται στη βελτίωσι τής νομοθεσίας γιά τήν άπό κάθε άποψι προστασία του όρφανου παιδιου. Τά όρφανά τών πολεμιστών μας πρέπει νά πάρουν τήν θέσι πού πρέπει στην κοινωνία μας, νά κατοχυρωθουν τά δικαιώματά τους και ν' άνεβῆ τό επίπεδο του σεβασμου προς αυτά.

Τό σχετικό νομοπαρασκευαστικό τμήμα του 'Υπουργείου Προνοίας θά άποτελέση κατά κάποιον τρόπο αυτή ή έπιτροπή και ή έργασία της θά είναι κάτι ανάλογο μέ τήν έργασία τής νομικής έπιτροπής του πρώτου Συλλόγου Προστασίας 'Αποφυλακισμένων, πού στην πρῶξι έπαιξε τόν ρόλο τής νομοπαρασκευαστικής έπιτροπής του 'Υπουργείου Δικαιοσύνης δσον άφορά τήν έτοιμασία τών Νόμων 5098/31, 2135/39, 2724/40 περι δικαστηρίων άνηλικών και εταιρειών προστασίας άνηλικών.

'Η έπιτελική αυτή έργασία θά έχη ως άπαραίτητο συμπλήρωμα, τήν παρακολούθησι, άπό έπιτελειο νομι-

κών, όλων τών νομικών και διοικητικών ζητημάτων προστασίας του κάθε όρφανού, από της τυχόν υίοθεσίας του ως την οποιαδήποτε έκπροσώπησί του σε κάθε περίπτωση που θα επιβάλλεται. Και ξέρομε πόσες είναι οι περιπτώσεις που το όρφανό θα πρέπει να έχη κάποιον παραστάτη, για να διαδικηθή τα δικά του, έναν άνθρωπο με το κύρος του νομικού.

Μιά άλλη ειδική επιτροπή πρέπει να είναι αρμοδία για τα παιδαγωγικά προβλήματα της άγωγής του όρφανού παιδιοῦ. 'Η σύγχρονη ψυχολογία είναι σε θέσι να μας βεβαιώση πως το όρφανό που δεν έγνωρισε τη μητρική άγκυλιά, και δεν ξέρει την πατρική στοργή, δεν έχει, όπως τα άλλα παιδιά, τη στοργή του γονιοῦ, είναι κλεισμένο στον έαυτό του, κατέχεται από φόβους, δεν έχει κοινωνικότητα, έχει το αίσθημα του κατατρεγμένου, είναι γεμάτο συμπλέγματα και ψυχικά τραύματα. Το όρφανό, για όλους αυτούς τους λόγους, χρειάζεται ειδική μεταχείρισι. Το πως πρέπει να φερθούμε έδω στην 'Ελλάδα, στο όρφανεμένο, δεν μας το έιπε ακόμα κανείς. "Ο,τι ξέρομε, το λένε τα βιβλία που μέσα τους κλείνουν την πείρα που βγήκε από την παρατήρησι τών όρφανών της Εύρώπης και της 'Αμερικής. Μά άλλο είναι το 'Εγγλεζόπουλο του Λίβερπουλ κι' άλλο το δικό μας χωριατόπουλο τών χωριών του Γράμμου. "Άλλες οι κοινωνικές συνθήκες του Λονδίνου κι' άλλοι οι όροι της διαβίωσης στα Θεσσαλικά μας Τρίκαλα.

'Η μελέτη αυτή τών ελληνικών συνθηκών θα δείξη πολλά, όχι μόνο σχετικά με την ειδικευμένη παιδαγωγική συμπεριφορά μας, αλλά και με κάθε τι που αναφέρεται στην διαβίωσι του όρφανού στην 'Ελλάδα. Στην Εύρώπη, π. χ., έξαιρετικά έκτιμούν το placement familial agricole, το σύστημα δηλαδή της τοποθέτησεως

τών όρφανών σε άγροτικές οικογένειες. Το σύστημα αυτό μπορούμε να το εφαρμόσωμε σήμερα στη καταρημαγμένη ελληνική ύπαιθρο; Αυτό χρειάζεται μελέτη. Γιατί ένδέχεται, εκείνο που θεωρείται ιδεώδες για τους ξένους, στις σημερινές ελληνικές συνθήκες να είναι επιζήμιο.

Τής επιτροπής αυτής κοινωνικών μελετών πρέπει να είναι μέλημα και το τι θα γίνη με μιá άλλη ειδική κατηγορία όρφανών, τα έκθετα. Το ειδικό τοῦτο τμήμα μελετών της εταιρείας δεν πρέπει να παραμελήση το πως, μέσα στην προσπάθεια που γίνεται για τα όρφανά, με πολλή προσοχή και τέχνη πρέπει να ένταχθῆ το ζήτημα το σχετικό με την κοινωνική αποκατάστασι τών νόθων παιδιών. Σ' όλες τις εποχές υπάρχουν νόθα. 'Αλλά ός αριθμός τους, είναι παρατηρημένο, δι αυξάνεται όστερα από κάθε πόλεμο. Και ή θέσι τών νόθων παιδιών στην 'Ελλάδα είναι περισσότερο τραγική παρά τών όρφανών.

'Η μελέτη τών προβλημάτων του νόθου παιδιοῦ πρέπει να είναι υπό την καθοδήγησι μιáς όργανώσεως με κύρος. Τι θα γίνη μ' αυτά τα παιδιά στην 'Ελλάδα; Είναι κι' αυτά όρφανά, και συμπεριλαμβάνονται στα 36.185 τών δισορφανών παιδιών που δεν έχουν πατέρα και μητέρα. Θα έξακολουθοῦμε να τα έμπιστευώμαστε στην ανεπαρκή και άνεύθυνη μέριμνα τών Δήμων (όπως το θέλει ό Νόμος) που έχουν αντιληφθῆ την άποστολή τους έτσι, ώστε με την τόσο ηύξημένη θνησιμότητα τών νόθων βρεφών, να προσθέσουν στον τόπο μας ένα από τα στίγματα του πολιτισμοῦ μας; "Η μήπως θαπρεπε, στην προσπάθεια που γίνεται με τα όρφανά, έντεχνα να προστεθῆ και το ζήτημα της προστασίας τών έξωγáμων(*) πρᾶγμα που θα είχε τεράστια

σημασία γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀποκατάστασι αὐτῶν τῶν παιδιῶν :

Ὁ ἐξοβελισμὸς τοῦ ἀπαισιῶ τῆ-
τλου τοῦ νόθου, καὶ ἡ ἀντικατάστα-
σί του μὲ τὸν γεμᾶτο συμπάθεια τί-
τλο τοῦ ὀρφανοῦ, θὰ κἀνὴ πολλὰς
ἀθῶες ὑπάρξεις εὐτυχισμένες καὶ θὰ
ἀξιοποίησιν πολλοὺς αὐριανοὺς Ἑλ-
ληνες. Μελέτη θέλει κι' αὐτὸ τὸ ζή-
τημα.

Μιὰ ἐπιτροπὴ μελετῶν τέτοιων πρα-
κτικῶν ζητημάτων ποὺ παίζουν ἀπο-
φασιστικὸ ρόλο γιὰ τὴ ζωὴ χιλιάδων
παιδιῶν, μπορεῖ νὰ δώσῃ τόση εὐτυ-
χία καὶ νὰ κἀνὴ τόσο καλὸ, ὅσο καμ-
μιὰ ἀπὸ τίς χιλιάδες τῶν χιλιάδων
ἐπιτροπῶν ὄλου τοῦ κόσμου.

Αὐτὴ ἀκόμη πρέπει νὰ φροντίζῃ ὥ-
στε νὰ γίνωνται ὅσο τὸ δυνατόν πε-
ρισσότερες ἐπίσημες υἰοθεσίαι. Τὸ ἔκ-
θετο καὶ τὸ ὀρφανὸ παύει νᾶνα ἔκ-
θετο καὶ ὀρφανὸ ὅταν ἀποκτήσῃ ἐπι-
σήμους θετοὺς γονεῖς. Πρέπει λοιπὸν
τὸ πρακτικὸ αὐτὸ ζήτημα νὰ τύχῃ
προσοχῆς ἀπὸ τὴν κοινωνία μας καὶ
νὰ προπαγανδισθῇ στὸ λαὸ μας πὼς
κάθε ἄτεκνη οἰκογένεια θᾶταν καλὸ
νὰ υἰοθετήσῃ ἕνα ἀπροστάτετο καὶ
χωρὶς γονεῖς παιδί.

Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολι-
σμὸς τῶν ὀρφανῶν ἀποτελεῖ καὶ αὐ-
τὸς θέμα μελέτης. Πρέπει νὰ μελετη-
θοῦν ποιά ἐπαγγέλματα εἶναι κατάλ-
ληλα γιὰ τὰ ὀρφανὰ μας. Τὰ ὀρφα-
νοτροφεῖα μας ἔχουν ὀλόκληρη πα-
ράδοσι μὲ τίς ἐπαγγελματικὰς τους
σχολὰς ποὺ ὡς πείρα εἶναι κάτι τὸ
χρησιμώτατο. Ἐχουν τὴν ἀρχὴ πὼς,
ὕστερα ἀπὸ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα
τὸ παιδί μέσα στὸ ὀρφανοτροφεῖο
καλὸ εἶναι νὰ μάθῃ μιὰ τέχνη.
Κι' ἔχουν νὰ δείχνουν περίφημους
Ἑλληνας τεχνίτες ποὺ τιμοῦν τὸν τό-
πο μας. Εἶναι πασίγνωστοι σ' ὅλη
τὴν Ἑλλάδα οἱ ξυλογλυπτεῖς τοῦ
«Παπαφείου», οἱ μηχανουργοὶ τοῦ

«Ζαννείου» οἱ τεχνίτες τοῦ «Χατζη-
κώστα», οἱ μοδίστρες τοῦ «Χατζηκυ-
ριακείου», οἱ κεντίστρες τοῦ «Ἀμα-
λιείου».

Κι' αὐτὴ ἀκόμη ἡ ὀριστικὴ ἀποκα-
τάστασι τῶν ὀρφανῶν μὲ τὸν γάμο,
εἶναι ἕνα πρόβλημα ποὺ θέλει τὴν
προσοχὴ του. Ὁ γάμος γιὰ τὸ ὀρφα-
νὸ εἶναι μιὰ καινούργια ζωὴ. Τὸ ψυ-
χικὸ δρᾶμα τῆς ὀρφάνιας δὲν ὑπάρ-
χει πιά. Δὲν εἶναι μόνος του ὁ ὀρ-
φανός. Ἐχει τὸν σύντροφό του. Κι'
ὅταν μάλιστα περιστοιχίζεται ἀπὸ τὰ
δικὰ του παιδιὰ, ὅλα τὰ παράπονα
γιὰ τὴν κοινωνία, ὅλες οἱ πρόσθετες
μειονεκτικότητες, οἱ ζήλειαι γιὰ τὴν
εὐτυχία τῶν ἄλλων, φεύγουν ὀριστι-
κὰ καὶ ἀμετάκλητα.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀποκαταστάσεως
τῶν κοριτσιῶν πρέπει νὰ μελετηθῇ
ἰδιαιτέρως. Τὰ ἀτυχήματα τῶν κορι-
τσιῶν θὰ εἶναι λιγώτερα, κι' ἡ εὐτυ-
χία ἀκόμη τῶν παντρεμένων κορι-
τσιῶν περισσότερο ἐξησφαλισμένη.
Ἡ μέριμνά της θὰ πρέπει νὰ ἐπεκτα-
θῇ ὡς τὴν παρακολούθησι ἀκόμη καὶ
τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς οἰκογενειακῆς
ζωῆς τοῦ ὀρφανοῦ κοριτικοῦ.

Πολλὰς σελίδες θὰ εἶχαν νὰ προ-
στεθοῦν ἂν γίνονταν ἀπλῆ ἀπαρίθ-
μησι τῶν προβλημάτων ποὺ σχετί-
ζονται μὲ τὸ ὀρφανεμένο παιδί καὶ
ποὺ θὰ πρέπει νὰ μελετηθοῦν ἀπὸ
ἕνα ὀργανισμὸ ἀναπτύξεως τοῦ ὀρ-
φανοῦ παιδιοῦ.

Στὰ προβλήματα αὐτά, ὁ καθένας
μας θὰ μπορούσε νὰ προσθέσῃ ἄλλα
τόσα. Ἄφθονο εἶναι τὸ ὕλικὸ τῆς
μελέτης. Ὅ,τι ἔχει γραφῆ ἐδῶ, γρά-
φηκε μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ γίνῃ
ἀντιληπτὸ ἀπὸ τὸν κάθε Ἑλ-
ληνα πὼς ἂν θέλωμε νὰ λέμε ὅτι
μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ μέλλον ποὺ περι-
μένει τὰ 350.000 ὀρφανεμένα Ἑλλη-
νόπουλα, θὰ πρέπει νὰ καθίσωμε καὶ
νὰ μελετήσωμε σοβαρὰ κάθε πρό-
βλημα, ποὺ δημιουργεῖται γύρω ἀπὸ
τὸ ὀρφανὸ παιδί.

ΤΙΜΩΝ ΠΑΡΜΕΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

Δὲν μᾶς εἶναι τόσο ὅσο θὰ ἔπρεπε γνωστή ἡ μεγάλη φυσιογνωμία τοῦ στρατηγοῦ Γιάννη Μακρυγιάννη. Ἴσως πολλοί—ἰδίως οἱ Ἀθηναῖοι—νὰ ἔχουν ἀκούσει τὸ ὄνομά του μονάχα ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη συνοικία. Κι' ἄλλοι πάλι ἴσως νὰ τὸν ξέρουν ἔτσι ὅπως φροντίζουν νὰ μᾶς τὸν παρουσιάζουν πολλοὶ καλοθεληταί, σὰν ἓνα ἀπλῶς ἀντάρτικο, ἀπειθάρχητο καὶ ἐπαναστατικὸ στοιχεῖο. Πολὺ λίγοι ὁμως γνωρίζουν τὸν πραγματικὸ Μακρυγιάννη, τὸν ἀνδρεῖο καὶ πιστὸ στρατηγὸ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, τὸν κηρωτικὸ Μακρυγιάννη—ὅπως τὸν ὀνομάζει ὁ Thiersch—ποῦ ἀπὸ τὸν μακρὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος διέσωσε μονάχα τὸ σῶμα του σκελασμένον μὲ πληγὰς καὶ τὰ ὄπλα του. Κι' ἀκόμη λιγώτερο γνωρίζουν τὸν ἐνάρετο καὶ δίκαιο καὶ πολυπαθὴ Μακρυγιάννη, τὸν ἀνώτερο χρημάτων καὶ πλούτου καὶ προσωπικῶν φιλοδοξιῶν τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν ὤμῃ εὐλικρίνεια καὶ παρηγοσία, ποῦ δὲν ἤξερε ἀπὸ κολακείας καὶ περιστροφῆς τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν ἀπλῆ καὶ βαθεῖα πίστι ποῦ θυσιάζε τὸ ἐγὼ του ὅταν τὸ ἀπαιτοῦσε τὸ γενικώτερο καλὸ τῶν συναγωνιστῶν καὶ τῆς πατρίδος.

Τελευταῖο παιδί πολὺ πτωχῆς οικογενείας γεννήθηκε στὰ 1798, μέσα στὸ λόγγο, κάποια ἡμέρα ποῦ ἡ μητέρα του εἶχε πάει γιὰ νὰ μαζέψῃ ξύλα καὶ τὸν τίλιξε μέσα σὲ φύλλα καλαμποκιάς, ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς διηγεῖται στὰ Ἀπομνημονεῖματά του. Πατρίδα του ἦταν τὸ μικρὸ χωριὸ Ἀβορίτη, κοντὰ στὸ Λιδωρικί. Ἡ πεῖνα καὶ ἡ τυραννία τῶν Τούρκων ἀνάγκασε τὸν λίγοις κατοίκους νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν τόπο τους καὶ νὰ ζητήσουν καταφύγιο στὴ Λειβαδιά. Γιὰ νὰ μὴν προδοθῇ ἡ φυγὴ τους στοὺς Τούρκους, ἀπεφάσισαν νὰ πετάξουν τὸ βρέφος Μακρυγιάννη, μήπως κλάψῃ καὶ τότε θὰ πῆγαιναν ὅλοι χαμένοι. Ἡ αὐτοθυσία ὁμως τῆς μητέρας του τὸν ἔσωσε. «Ἡ μητέρα μου καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε» γράφει.

Ἐπτά χρονῶν παιδί ἐργάζεται σκληρὰ

σ' ἓνα σπίτι, κάνοντας «δουλειὲς ταπεινὲς τοῦ σπιτιοῦ καὶ νὰ περιποῶμαι τὰ παιδιὰ. Τότε αὐτὸ ἦταν ὁ θάνατός μου». Δὲν ἄντεχε ἄλλο· σηκώθηκε κι' ἔφυγε. Δέκα τεσσάρων χρονῶν τὸν βρισκόμαστε στὴ Λεσφίνα τῆς Φωκίδος, νὰ ἐργάζεται πάλι. Κατὰ λάθος ἔσπασε ἓνα ὄπλο καὶ τὸν τσάκισαν στὸ ξύλο. Τὸ παράπονο καὶ τὸ φιλότιμο τὸν πνίγει: «Μπαίνω τὴ νύχτα μέσα εἰς τὴν ἐκκλησιά του (τοῦ Ἀη-Γιάννη) καὶ κλειῶ τὴν πόρτα κι' ἀρχινῶ τὰ κλάματα μὲ μεγάλες φωνὲς καὶ μετάνοιες... Καὶ τὸν περικαλῶ νὰ μοῦ δώσῃ ἄρματα καλὰ κι' ἀσημένια καὶ δέκα πέντε πουργιὰ χρήματα καὶ ἐγὼ θὰ τοῦ φτιάσω ἓνα μεγάλο καντῆλι ἀσημένιο». Κι' ὅταν ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς κόπους καὶ ἀγῶνες καὶ σκληρῆ δουλειὰ κατορθώνει νὰ κερδίσῃ ἀρκετὰ χρήματα, δὲν ξεχνᾷ τὸ παιδικὸ τάξιμό του. Ἐφτιαξε ἀσημένια ἄρματα καὶ τὸ καντῆλι. «Καὶ ἀρματομένους καλὰ καὶ συγυρισμένους—γράφει—τὸ πῆρα καὶ πῆγα εἰς τὸν προστάτη μου καὶ εὐεργέτη μου κι' ἀληθινὸν φίλον, τὸν Ἀγιάννη, καὶ σώζεται ὡς τὸν σήμερον... Καὶ τὸν προσκύνησα μὲ δάκρυα ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχθα μου, ὅτι θυμήθηκα ὅλες μου τίς τλαιπωριὰς ὅπου δοκίμασα...».

Στὴν Ἄρτα ποῦ βρίσκεται καταγίνεται ἐντατικὰ μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ κατορθώνει σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα νὰ ἐκασαντήσῃ τοῦ Θεοῦ τὰ ἐλέγη». Μιὰ ἀπὸ τίς καλύτερες ἀρετῆς ποῦ διέκριναν ἔπειτα τὸν Μακρυγιάννη στὴν στρατηγικὴ του σταδιοδρομία καὶ τὸν ἐτίμησαν πολὺ, ἦταν τὸ χωρὶς φιλαργυρία οικονομικὸ πνεῦμα του, ποῦ εἶχε βάσι τὸν σεβασμὸ πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ μοναδικὸ σκοπὸ τὴν συνετὴ πρόνοια τοῦ μέλλοντος.

Ἐκεῖ στὴν Ἄρτα μὴθήθηκε ἀπ' ἓνα στενὸ του φίλο σακελλάριο στὸ μυστικὸ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ποῦ ἦταν πραγματικὰ τὸ προσάνναμμα τῆς εὐφλεκτῆς ψυχῆς τοῦ Μακρυγιάννη, γιὰ τὸ μεγάλο ἔργο τῆς ζωῆς του καὶ τίς θυσίες του γιὰ τὴν πατρίδα.

Τὸ πολὺ περίεργο ὅμως εἶναι, ὅτι ὅταν ἀρχισε ἡ μύησι, τὴν σταμάτησε καὶ ζήτησε ὀκτὼ ἡμέρες προθεσμία γιὰ νὰ σκεφτῆ πρῶτα καλά. Ἡ γενναία αὐτῆ ψυχῆ θαμπώθηκε μπροστὰ στὸ μεγάλο αὐτὸ μυστικό. Ἐδείλιασε ἂν ἦταν ἄξιος μίᾱς τόσο ὑψηλῆς ἀποστολῆς· φοβήθηκε ἐμὴν ἀντέση καὶ λυπηθῆ τὴν ζωὴν του καὶ προδώσῃ τὸ μυστικόν». Ἀφοῦ ὅμως «στοχάστηκε» καλά, «εἰθάβαλε ὀλα ὀμπρὸς καὶ σκοτωμὸν καὶ κιντύνους καὶ ἀγῶνες—θὰ τὰ πάθω διὰ τὴν λευτεριὰν τῆς πατρίδος μου καὶ τῆς θρησκείας μου»—ἐδέχθηκε νὰ μνηθῆ.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἀναλογίζονται τὴν σοβαρότητα τῶν μεγάλων ἔργων καὶ δὲν τραβοῦν μπροστὰ μ' ἑλαφρότητα καὶ ἐπιπολαιότητα, εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποὺ καὶ τὰ πραγματοποιοῦν, ὅπως θὰ τὸ ἀποδείξῃ καὶ ὁ Μακρυγιάννης.

Ἀπὸ δῶ καὶ ἔπειτα ἡ ζωὴ του κυλᾷ μέσα σὲ ἀλλεπάλληλες περιπέτειες, ἀγῶνες, διωγμούς, συλλήψεις, φυλακίσεις, κατατρεγμούς, καταδίκες σὲ θάνατο. Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς περιστάσεις—καὶ τότε καὶ ἀργότερα—ἔδειξε ὅτι «ἡ ψυχὴ του ἦτανε βαθιά», ὅπως ὁ ἴδιος γράφει. «Ἐβδομήντα πέντε ἡμέρες παιδεμῶν» τοῦ ἔκαναν στὴν Ἄρτα, γιὰ νὰ μαρτυρήσῃ τὸ μυστικό. Τὸν ἔκλεισαν σ' ἓνα μπουντροῦμι μὲ ἀκαθαρσίες καὶ τὸν χτυποῦσαν ἀλύπητα. «Καὶ ἀπὸ τὰ χτυπήματα ἐπρίστηκε τὸ σῶμα μου καὶ καντήλιασε καὶ ἤμουν εἰς θάνατον». Ἀργότερα στὶς πολλὰ μάχες τῆς ἐπαναστάσεως ποὺ θὰ πρωταγωνιστήσῃ, τὸ σῶμα του θὰ σκεπασθῆ ἀπὸ τρομερὲς πληγές, ποὺ δὲν θὰ κλείσουν ποτέ, ἀπὸ τὶς κακουχίες καὶ τὰ βάσανα καὶ κάθε λίγο καὶ λιγάκι θὰ τοῦ προκαλοῦν ὀδυνηρὲς ἀρρώστειες. Ὅταν θὰ πολεμᾷ στὸν Πειραιᾶ, ὀλόκληρο τὸ σῶμα του θὰ εἶναι τυλιγμένο μέσα σὲ ἐπιδέσμους. Πολλὰ φορὲς μὲ ἀνοιγμένες πληγές θὰ μείνῃ βουτηγμένος μέσα στὰ νερὰ καὶ τὸν βοῦρο γιὰ νὰ κρατήσῃ κάποια θέσι. Οἱ πληγὲς αὐτὲς στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ὅταν θὰ τὸν πετάξουν οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοί του σὲ μιὰν ἀπαισία φυλακὴ, ἀπὸ ἔλλειψι καὶ τῆς πιὸ στοιχειώδους περιποιήσεως θὰ γαγγραινοποιηθῶν καὶ θὰ γεμίσῃ τὸ πληγωμένο σῶμα του σκουλήκια. Δώ-

δεκα ὀλόκληρα χρόνια ἔζησε σ' αὐτὴ τὴν τρομερὴν κατάστασι ὁ ἡρωϊκὸς καὶ λεοντόκαρδος Μακρυγιάννης, ποὺ δὲν εἶναι πιὰ παρὰ ἓνα λεβέντικο ρημάδι. «Δὲ ἴστανόμου, ζωντανὸς εἶμαι ἡ πεθαμένο» ἔγραφε τότε. Κι' ὅτι ἡ «ψυχὴ του ἦτανε βαθιά» τὸ ἔδειξε καὶ στὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς του, ὅταν «στὸ χαλασμένο του σπῆτι» μέσα, ποὺ ξεψυχᾷ, δὲν λημονᾷ νὰ συγχωρήσῃ μὲ ἀφθαστῆ χριστιανικὴ μεγαλοψυχία καὶ αὐτοὺς ἀκόμη ποὺ τὸν ἔκλεισαν στὴ φυλακὴ καὶ τὸν ἄφισαν νὰ γίνῃ τροφὴ τῶν σκουληκιῶν!...

★

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ πραγματικὰ ἐκπλήσσεται κανεὶς γιὰ τὸ ἡρωϊκὸ ἀνάστημα τοῦ Μακρυγιάννη, εἶναι οἱ πνευματικοὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ αὐτοὶ κυρίως μᾶς ἐνδιαφέρουν, γιὰτὶ ἡ περίπτωσι τοῦ πιστοποιεῖ μ' ἀδιαφιλονεικῆτο τρόπο ὅτι ἡ πραγματικὴ ψυχικὴ μόρφωσι δὲν πηγάζει ἀπὸ τὴν «σοφία τοῦ κόσμου» ἀλλὰ ἀπὸ κάτι ποὺ ἔχει τὶς πηγές του πολὺ βαθύτερα.

Ὁ Μακρυγιάννης ἀποτελεῖ τὸ φαινόμενο τοῦ ἀγράμματο-σοφοῦ. Δὲν εἶχε πᾶσι ποτὲ στὸ σχολεῖο, δὲν εἶχε ποτὲ διαβάσει τὰ «σοφὰ» τῆς ἐποχῆς του βιβλία. «...δὲν εἶχα πάγη εἰς δάσκαλο... μὴν ἔχοντας τοὺς τρόπους», σημειώνει στὴν εἰσαγωγὴ τῶν Ἀπομνημονευμάτων του. Καὶ στὸν ἐπίλογό του θὰ ἐπαναλάβῃ: «Διὰ 'κεῖνο (τὸ δίκην) ἔμαθα γράμματα εἰς τὰ γεράματα καὶ κάνω αὐτὸ τὸ γράψιμον τὸ ἀτελέκητο, ὅτι δὲν εἶχα τὸν τρόπον ὄντας παιδί νὰ σπουδάζω». Τὴν ἔλλειψι του αὐτὴ τὴν νουώθει πολὺ: «Δὲν ἔπρεπε νὰ ἔμπω εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον ἔνας ἀγράμματος, νὰ βαρύνω τοὺς τίμιους ἀναγνώστες καὶ μεγάλους ἄντρες καὶ σοφοὺς τῆς κοινωνίας καὶ νὰ τοὺς βάλω σὲ βάρος, νὰ τοὺς κινῶ τὴν περιέργειά τους καὶ νὰ χάνουν τὶς πολυτίμες στιγμὲς εἰς αὐτά. Ἀφοῦ ὅμως ἔλαβα καὶ ἐγὼ ὡς ἄνθρωπος αὐτεῖνη τὴν ἀδυναμίαν, σὰς ζητῶ συνώμη εἰς τὸ βάρος ὀποῦ θὰ σὰς δώσω». Πόση ταπεινότη καὶ πόση ἑλληνικὴ παλληκαριά δὲν κρύβεται κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν θαρρετὴ καὶ ἀπλοϊκὴ ὀμολογία!

Μέσα στὸ «ἀτελέκητο» ὅμως αὐτὸ γράψιμό του ποὺ δὲν ἐμπορεῖ νὰ βαστήσῃ τα-

χτική σειρά» καὶ ἐπαναλαβαίνει πίσω τὰ ἴδια», κρύβεται τὴσ μεγαλοπρέπεια καὶ βάθος ψυχικὸ καὶ εὐκρίνεια καὶ πίστι καὶ εὐγένεια αἰσθημάτων, πού δὲν συναντᾶ κανεὶς σὲ κανένα ἀπὸ τὰ «λόγια» βιβλία τῆσ ἐποχῆσ του.

★

Ἡ εὐγνωμοσύνη, ἡ ἀνεξικακία κ' ἡ μεγαλοψυχία του—γνωρίσματα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν—εἶναι διάχυτες στὶς σελίδες τῶν Ἀπομνημονειμάτων του. Σὲ μιὰ περίστασι πού κινδυνεύει ἡ ζωὴ του καὶ θὰ μπορούσε νὰ σωθῆ μετὰ τὴν φυγῆ, προτιμᾶ νὰ μείνη δίπλα στὸν ἄρρωστο εὐεργέτη του «διὰ νὰ μὴν τοῦ γένῃ ἄπιστος καὶ τὸν ἀφήσει ἄρρωστο» καὶ ἐτὸν συγκύριζε καλύτερα ἀπὸ τὸν γονιόν του». Καὶ γιὰ νὰ ἐγλυτώσῃ καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀλλοινοῦ εὐεργέτη του, τοῦ πατριώτη του, ὁποῦχε φράγῃ τὸ ψωμί του τόσα χρόνια καὶ θὰ τὴν ἐπαιρναν οἱ Τούρκοι νὰ τὴν τουρκέψουν», «πῆγε πίσω εἰς τὸν κίντυνον, μέσα εἰς τὴν Ἄρτα», χωρὶς καθόλου νὰ συλλογιστῆ πὼς μπορούσε ν' ἀνταμώσῃ καὶ τὸν θάνατο.

Στὴν Ἄρτα ὁ «προγεστός» τῆσ τὸν κατατρέχει καὶ μετὰ τὴν βοήθεια τῶν Τούρκων θέλει νὰ τὸν ἐξαφανίσῃ. «Μετὰ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ» σώζεται καὶ ὁ ἐχθρὸς του μ' ὀλόκληρη τὴν οἰκογένειά του πέφτει στὰ χέρια του. Εὐκαιρία νὰ τὸν ἐδικηθῆ καὶ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸν ἀντίπαλό του. Ὅμως «εἶδα τὴν δυστυχίαν τους καὶ τοὺς λυπήθηκα» γράφει. «Τοῦ εἶπα αὐτεῖνοῦ: (τοῦ ἐχθροῦ του). Ὅ,τι θέλησες ἐσὺ νὰ κάμῃς σ' ἐμένα μετὰ τὴν βοήθεια τῶν Τούρκων, μετὰ γλύτωσε ὁ Θεός· σ' ἔχω τώρα εἰς τὸ χέρι νὰ σ' ἀφανίσω μ' ὅλη σου τὴ φαμελιάν. Δὲν σοῦ τὸ κάνω». Καὶ ἔσωσε ὀλόκληρη τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν περιουσία τοῦ ἀντιπάλου του, «χωρὶς νὰ καταδεχτῆ οὔτε ἐκεῖνος, οὔτε ὅσους εἶχε μαζῆ του νὰ πειράξουν οὔτε μίαν τρίχαν βιόν».

Σὲ μιὰ ἄλλη περίστασι γράφει μετὰ τὴν χαρακτηριστικὴ μεγαλοψυχία του γιὰ κάποιους πού πολὺ τὸν εἶχαν βλάψει: «Ὅμως δὲν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ πειράζεται, ὅτι τέτοια εἶναι ἡ ἀνθρωπότησ.—Ὁ Θεός ἄς τοὺς συχωρέσῃ ἐκεῖνους ὅπου ἀδίκησαν καὶ νὰ μᾶς φωτίσῃ εἰς τὸ καλό».

Ἐκεῖνο ὅμως πού πραγματικὰ θαυμάζει κανεὶς στὸν ἀπλό αὐτὸν καὶ γενναῖο ροιμωλιώτη εἶναι ἡ ἀφιλοχρηματία του, ἡ βαθειά του δίψα γιὰ τὴν πραγματικὴ δικαιοσύνη, ἡ σύνεσι τοῦ φωτεινοῦ του μυαλοῦ κ' ὁ ἀγνὸς καὶ ἄδολος εὐκρίνης πατριωτισμὸς του, πού ἔφτανε στὸ ἡρωϊκὸ καὶ τόσο σπάνιο σημεῖο τῆσ θυσίας καὶ τῆσ προσωπικῆσ του φιλοδοξίας καὶ τῆσ ἐξαφανίσεωσ τοῦ ἐγῶ, ὅταν τὸ πρόσταζε τὸ καλό τῆσ πατρίδος.

Οἱ σύντροφοί του μετὰ τὴν μάχη τῆσ Ἄρτασ μοίραζαν τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου. Καὶ σ' αὐτὸν «ὡς κεφαλῆ» ἔδωσαν «δύο μερδικά». «—Μὰ τὴν πατρίδα, δὲν πῆρα ἐγὼ ἀπὸ αὐτὰ μίαν τρίχα... Τὰ ξετιμήσαμεν τὰ δύο μερδικὰ πεντακόσια γρόσια, κ' αὐτὰ ὅποτε ἄρρώστανα τ' ἄφωνα εἰς τὴν διαθήκην νὰ τὰ δώσουνε σ' ἐκκλησίαι» γράφει.

Κάποτε ἄλλοτε ἡ νέα κυβέρνησι καὶ τὸ βουλευτικὸ τοῦ παρήγγειλαν πὼς ἂν πάῃ μετὰ τὸ μέρος τους θὰ τοῦ δώσουν διακόσιες χιλιάδες γρόσια. Νὰ ἡ ἀπάντησί του:— «Τὴν δικαιοσύνη ὁποῦχουν ἐτοῦτοι ἔδω, νὰ μὴν τὴν ἔχουν κ' ἐκεῖνοι ἐκεῖ, καὶ νὰ κυβερνήσουνε πατριωτικῶσ, ὅτι κιντυνεύει ἡ πατρίς· κ' ἐγὼ γρόσια δὲν θέλω, δὲν πουλιῶμαι διὰ γρόσια· δὲν ὀρκίστηκα δι' αὐτὰ, ὀρκίστηκα διὰ πατρίδα». Ἀνώτερος χρημάτων καὶ ἀτομικοῦ συμφέροντος δὲν ὑποχωρεῖ οὔτε στὴν δελεαστικώτερη πρότασι: «—Πενήντα χιλιάδες νὰ μοῦ δώσετε, κρέας διὰ ἐμφύλιον πόλεμον δὲν πουλῶ» ἀπαντᾶ χωρὶς περιστροφές, ὅταν τοῦ προτείνουν χίλια γρόσια τὸν μῆνα, γιὰ νὰ προσχωρήσῃ σ' ἓνα κίνημα. Ἡ: «—Δὲν πάγω πουθενὰ νὰ γυμνώσω ἢ νὰ διατιμῶσω κανέναν· ἡ πατρίς μου χωρὶς νόμους καὶ διοικήσιν κιντυνεύει. Πάγω δι' αὐτεῖνη κ' ὁ Θεός εἶναι ἀρχηγός καὶ προστάτης τοῦ καλοῦ». Ποτὲ δὲν δέχτηκε ν' ἀμειφθῆ μονάχα αὐτός, ἂν δὲν ἀμειβαν κ' ὅλους τοὺς συναγωνιστάς του: Ὁ Ὁρωσὸς στέλνει κάποτε τὸν ἀντιβασιλέα Ἐὐδεκ καὶ τοῦ προτείνει νὰ ζητήσῃ, ὅ,τι θέλει: «—Καμμίαν χάρη ἀτομικὴ δὲν θέλω· ὅτι διὰ τίς θυσίας τῶν ἀγωνιστῶν ὁ Θεός τοὺς βράβεψε· καὶ γενικῶσ οἱ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων ἀνθισαν κ' ὄλον τὸν καρπὸ

τοῦ ἀγῶνα μας θὰ τὸν χαροῦμεν μαζί. Ὅτι μαζί ἀγωνιστήκαμεν καὶ τὰ βραβεῖα μαζί κρέπει νὰ τ' ἀπολάβωμεν». Κι' ὅταν ὁ Ἐϋδεκ ἐπιμένει, κἀνὶ νὰ ζητήσῃ: «Ζητῶ νὰ ἔχετε ὁμόνοιαν ἀναμεταξύ σας, ἔσεῖς οἱ μεγάλοι καὶ σοφοὶ ἄντρες... Καὶ μίαν ἄλλη χάρη θέλω δι' ἀγωνιστὰς ὁποῦ θὰ θελήσετε ν' ἀνταμείψετε, νὰ σὰς φτειάσω κι' ἐγὼ ἕναν κατάλογον... νὰ βάλετε τίμους ἀνθρώπους νὰ σὰς βοηθήσουν ἕκρινῶς, ν' ἀλαφρωθοῦνε τὰ δεινά μας».

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ πῶδ μαύρου ἀτομισμού πὺν περάσαμε καὶ περνοῦμε, θὰ φαίνονται σὲ πολλοὺς σὰν παραμύθια τὰ λόγια αὐτά.

Ἀγωνίζεται ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του γιὰ τοὺς ἐγκαταλελειμμένους συναγωνιστὰς του, γιὰ τὴν ἀναγνώρισι τῶν ἀγῶνων του, γιὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ δικαίου.

★

Ἐπέρωχες στὸ ἦθος καὶ τὸ βῆθος τους εἶναι οἱ ἀπεγνωσμένες κραυγὲς τοῦ Μακρυγιάννη, ὅταν προσπαθῇ νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφὴ τῆς πατρίδος. Εἶναι πονεμένες κραυγὲς ἀνθρώπου πὺν βαθεῖα πονάει γιὰ τὴν κατάντια διου τὴν κατῆντησαν μὲ τὰ μίση καὶ τὶς διαίρεσεις καὶ τὸ ἐμφύλιο ἀλληλοφάγωμα. Εἶναι κραυγὲς ἀνθρώπου πὺν πιστεύει βαθεῖα στὴ δύναμι τῆς πίστεως, τῆς ἀρετῆς, τῆς δικαιοσύνης—γιὰ νὰ κυβερνηθῇ ἕνα κράτος—καὶ τὰ βλέπει νὰ τὰ καταλατοῦν καὶ νὰ τὰ περιφρονοῦν ἀδιάντροπα οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας. Εἶναι τὸ ξεχειλίσιμα τοῦ πόνου μιᾶς καρδιάς πὺν πιστεύει—καὶ ἀγωνίστηκε καὶ καταπληγώθηκε—πὺν ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία θεμελιώνεται μονάχα ἐπάνω στὴν πίστι, στὴν ἀρετὴ, στὴ δικαιοσύνη καὶ ἦπτε τὰ πικρὰ ποτήρια τῆς ἀπογοητεύσεως, ὅταν φτάνοντας στὸ τέρας τῆς ζωῆς του ἔβλεπε πὺν κανεὶς δὲν θέλησε νὰ νοιώσῃ τὴ μεγάλη αὐτὴν ἀλήθεια. «—Δὲν πολεμάγει τ' ὄνομα ποτέ—φρονάζει—πολεμάγει ἡ ἀντρία, ὁ πατριωτισμός, ἡ ἀρετὴ». Σὰν φωτεινὸ μυαλό, ξέρει πὺν γιὰ νὰ δυναμώσῃ ἡ πατρίδα πρέπει νὰ ὑπάρχει ἡ ἐνότης καὶ «κλαίγει τὴν δυστυχισμένην του πατρίδα», ὅταν δὲν ὑπάρχει: «...καὶ μὲν πατρίδα, δὲν θὰ σωθοῦνε τὰ δει-

νά, ὅτι σιδερώνουν τὴν ἀρετὴ... κατατρέχουν τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ μὲ ψέματα θέλουν καὶ μὲ σπιγούρους νὰ σὲ λευτερώσουν». Ὅμως τὰ κνοῦτα δὲν λευτερώνουν πατρίδα, τὴν χάνουν. Ὅταν οἱ Παλαιοὶ Ναυαρίνοι καὶ ἡ Σφακτηρία ἔπεφταν στὰ χέρια τοῦ Ἱμπραήμ, ἀπὸ τὴν ἀσυνεννοησία τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐτὸ λμάνι γιόμισσε πνιγμένους: «—Αὐτὰ κάνουν οἱ φατρίες, αὐτὰ κάνει ἡ διαίρεση κι' αὐτὰ τ' ἀποτελέσματα φέρνει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ὁ συγνός. Καὶ τώρα μᾶς τηρᾶνε ἀπὸ μακριὰ οἱ σύντρόφοι μας, ὅταν κινδυνεύομε», φρονάζει.

Κατακρίνει ἀμείλικτα τὶς καταχρήσεις πὺν γίνονται εἰς βάρος τῆς πατρίδος: «... δὲν θὰ κάμωμεν ποτέ προκοπὴ, μήτε θὰ ἰδοῦμε Θεοῦ πρόσωπον, ὅτι εἰμαστε θερία, ἀνθρωποφάγοι, ἄτιμοι ἀνθρωποὶ. Εἰμαστε τοιοῦτοι ὅλοι, ἀνάξιοι τῆς λευτεριάς». Ὅταν ἀπελπίζεται ἀπὸ τὴν ἀδικία τῶν ἀνθρώπων, ἐπικαλεῖται τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ: «Ἄν δὲν ὑπάρχει σὲ σὰς ἀρετὴ, ὑπάρχει ἡ δικαιοσύνη τοῦ μεγάλου Θεοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέα. Ὅτι ἐκεῖνοῦ ἡ δικαιοσύνη μᾶς ἔσωσε καὶ θέλει μᾶς σώσῃ· ὅτι ὅσα εἶπε αὐτός, εἶναι ὅλα ἀληθινὰ καὶ δίκαια—καὶ τὰ δικὰ σας ψέματα δολερῶν. Καὶ παρηγοριεῖται μὲ τὴ σκέψι ὅτι: «Αὐτός (ὁ Θεός) εἶναι ὁ περασπιστὴς τῶν ἀθῶνων καὶ τῶν ἀδυνάτων», «ὁποῦ στόλισαν τὴν ἀνθρωπότη μ' ἀρετὴ». Πιστεύει πὺν μονάχα μὲ τὴ δύναμι καὶ τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ θὰ ξαναζωντανέψῃ ἡ Ἑλλάς καὶ θὰ λαμπρυνθῇ αὐτὴ καὶ ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ ὑπάρξουν οἱ τίμιοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἀνθρωποὶ, πὺν θὰ ὑπερασπίζονται τὸ δίκαιον.

Συγκινῶν βαθεῖα τὰ λόγια τοῦ ἀπλοῦ καὶ πιστοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, πὺν εἶναι ἔτοιμος νὰ θυσιάσῃ καὶ τοὺς τίτλους του καὶ τὸ ἐγὼ του, γιὰ τὴν πατρίδα του καὶ τὴ θρησκεία της, τὴ δικαιοσύνη της. «—Ἐγὼ κι' ἀπλὸ στρατιώτῃ νὰ μὲ βάλετε, στρέγω διὰ τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας μου. Ὅμως ἐδῶ δουλεύει ἀδικία». Καὶ πραγματικὰ τὸ ἔκανε: «Ἐγὼ δὲν θέλω βαθμὸ δουλεψᾶ τὴν πατρίδα μου ὅσο πὺν κόλλησα εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ μὲ κίντνους καὶ μὲ πληγὲς καὶ μὲ θυσιᾶς. Τὸν πέταξα καὶ μὴ-

κα εἰς τὸ ταχτικὸν ἀπλὸς στρατιώτης διὰ νὰ πάγη ὀμπρός (ἢ πατρίδα)». Γιατί ἐαυτεῖν ἢ πατρίδα δὲν λευτερώθη μὲ παραμύθια, λευτερώθη μ' αἵματα καὶ θυσιᾶς. Κι' ἡ φωνὴ τοῦ ὑψώνεται δυνατὴ καὶ φτάνει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο: «Νάρθη ἕνας νὰ μοῦ εἰπῆ ὅτι θὰ πάγη ὀμπρός ἢ πατρίδα, στρέγομαι νὰ μοῦ βγάλῃ καὶ τὰ δύο μου μάτια. Ὅτι ἂν εἶμαι στραβός, καὶ ἡ πατρίδα μου εἶναι καλὰ, μὲ θρέφει· ἂν εἶναι ἢ πατρίδα μου ἀγαμὰν, δέκα μάτια νάχω, στραβὸς θανά εἶμαι». Καὶ κάπου ἄλλου πάλι συμπεραίνει ἀποφθεγματικά: «Χωρὶς ἀρετὴ καὶ θρησκεία δὲν σκηματίζεται κοινωσία» καὶ ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν λευτέρωσαν τὴν πατρίδα.

Γιὰ τὴ θρησκεία, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἠθικὴ ἀγωνίζεται μ' ὅλην τὴ δύναμιν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποῦ δὲν ξαίρει παρὰ νὰ λήθῃ ἐγμνή τὴν ἀλήθειαν, δὲν χαρίζεται σὲ κανένα, δὲν δειλιάζει οὔτε στὸν δυνατώτερον μπροστὰ, προκειμένου νὰ ὑποστηρίξῃ τις τρεῖς αὐτὲς πρῶτες ἀξίες τῆς ζωῆς, ποῦ γι' αὐτὲς ἀγωνίστηκε καὶ θυσιάστηκε. Ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Κατὰ, ποῦ ἐδὲν πιστεύει τὴν Ἁγίαν Τριάδα κι' ἄλλα τέτοια καὶ γέλασε τοὺς γονεοὺς καὶ τοὺς πῆρε τὰ παιδιὰ τους καὶ τὰ πρόκοψε... Θέ, τί λέπομεν εἰς τὴν ἡμέρα μας».

Ὅταν τὸ 1839 ἀνεκαλύφθη ἡ διαβόητη «Φιλορθόδοξη Ἐταιρεία», ποῦ ἕνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς ἦταν καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μακρυγιάννης, πιστὸς στὴ θρησκεία τῶν πατέρων του, στὴ θρησκεία ποῦ τὴν ἀγάπησε καὶ τὴν ἔζησε, ὑψώνει τὴ φωνὴ τῆς ἐντονης διαμαρτυρίας τοῦ ἀμείλικτη. Λέει σ' ὅλους ἐγμνή τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς νὰ ὑπολογίξῃ τὰ ἀξιώματα καὶ τοὺς τίτλους τους. «Λίγον μὲ μέλει ἐμένα ἀπὸ τ' ἐσᾶς ἢ δυνατοὶ εἴσατε ἢ ἀδύνατοι. Ἄγαθοὶ ὅταν εἴσατε καὶ δίκαιοι, εἴσατε καὶ δυνατοί· τότε ἐγὼ σᾶς σέβομαι καὶ σᾶς προσκυνῶ, ἀλλοίως δὲν θέλω σᾶς ἔξερῃ, οὔτε νὰ σᾶς ἀκούσω». Ὅταν ὁ γάλλος Raoul de Malherbe τοῦ εἶπε ὅτι ἐκεῖνο ποῦ θὰ βλάβῃ τοὺς Ἕλληνας εἶναι «τὸ κεφάλαιον τῆς θρησκείας», ὁ Μακρυγιάννης σὰν πραγματικὸς ὁμολογητῆς, τοῦ ἀπαντᾷ: «—Διὰ τοῦ-

το εἶπα κι' ἐγὼ ὅτι εὐχαριστοῦμεν τοὺς ξένους προστάτες μας, ὅτι εἶδαμεν τὴν διάθεσίν τους εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, ὅτι δὲν τοὺς δίνομεν χέρι οἱ Ἕλληνας, ὅτι δὲν κάνομεν τὴν ὄρεξίν τους». Κι' ἐπειδὴ ὁ Malherbe ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιμένῃ: « Ἡ εὐγένειά σου ἀπαραιτίεται ἀπὸ τὴν θρησκείαν σου; Κι' ἂν γυρίσω ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι, πῶς θὰ μᾶς θεωρήσῃς τίμιους ἀνθρώπους, ἐσὺ ὁ τίμιος;». «Κι' ὄχι τοῦ λόγου σου νὰ μοῦ τὸ εἰπῆς δὲν σ' ἀκούγω, ἀλλὰ κι' ὁ Θεὸς ὁ δικὸς σου νὰ μοῦ τὸ εἰπῆ, δὲν σαλεύει τὸ μάτι μου!»

Αὐτὴ ἡ βαθεῖα κι' ἀγνή του πίστις εἶναι ἐκεῖνη ποῦ τὸν δυναμώνει στὶς τοικιμῆς καὶ τίς μπόρες τῆς πολυτάραχης ζωῆς του. Αὐτὴ τοῦ χαρίζει τὴ δύναμιν τῆς ἀντοχῆς, τὴν ἐλπίδα τῆς παρηγορίας στὶς θλίψεις καὶ τὴ δυστυχία του, τὸν ἠρωισμό τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγχωρήσεως κι' αὐτῶν τῶν ἀντιπάλων του. Αὐτὴ τὴν πίστιν τοῦ προσπαθεῖ, νὰ τὴν μεταδώσῃ καὶ στοὺς συμπολεμιστὰς του, μ' αὐτὴ τὴν πίστιν τοὺς ἐμπνέει καὶ τοὺς δυναμώνει στὶς δύσκολες περιστάσεις τῆς ζωῆς τους. Κι' ὅταν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι παραγνωρίζουν τοὺς ἀγῶνες τους καὶ τοὺς ἀδικοῦν, προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ μὲ κάποια ἄλλη ἀληθινὴ ἀμοιβή: «—Ἡ διάθεσί σας ὀλονῶν φαίνεται, κι' ὁ Θεὸς βλέπει τὸν πατριωτισμὸν σας καὶ θὰ λάβετε τὴν ἀνταμοιβήν, ὅπου ἀξίζετε· ὅτι τόσα αἵματα ἀθῶα ὅπου χύθηκαν καὶ τόσες θυσιᾶς ὅπου γιναν, δὲν θὰ τ' ἀφίσῃ αὐτὸς νὰ πᾶνε χαμένα». Ὅσοι φορὲς σώζεται ἀπὸ κίνδυνον ἢ ἐνέδρα, ξέρει ὅτι «ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ τὸν φύλαξε» «—ὅτι ἐγὼ δούλευα διὰ τὴν πατρίδα ἀθῶα», γράφει. Κι' ἔπειτα ἀπὸ κάθε ἐπιτυχία μάχης νοιώθει αὐθόρμητῃ τὴν ἀνάγκην νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν: «Δοξάσαμεν τὸν Θεὸν καὶ κάμαμε τὰ μεγαλύτερα... τραγούδια», σημειώνει μετὰ τὴν θαυμαστὴν διάσωσιν πολλῶν συναγωνιστῶν του. Ὅταν ξεκινᾷ γιὰ μιὰ μεγάλη μάχην μὲ ἐλάχιστους ἀνδρες, πιστεύει «ὅτι ὁ Θεὸς φυλάγει τοὺς ἀδύνατους» κι' ἂν πεθάνωμεν, πεθαίνομεν διὰ τὴν πατρίδα μας, διὰ τὴν θρησκείαν μας, καὶ πολεμοῦμεν ὅσο μπορούμε ἐναντίον τῆς τυραγνίας· κι' ὁ Θεὸς βοηθός. Αὐτὸς ὁ θάνατος εἶναι γλυκός».

«—'Αν ἔχετε ἀρετὴ κι' ὁμόνοια, θὰ εὐλογήσῃ ὁ Θεὸς τὰ ἔργα σας καὶ θὰ σᾶς φωτίσῃ εἰς τὸ καλὸ καὶ θὰ σᾶς σώσῃ, αὐτὸς ὁποῦ σᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν τυραγνία τῶν Τούρκων».

★

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος Μακρυγιάννης, ὅπως ὁ ἴδιος ἀφίνει τὸν ἑαυτὸ του ν' ἀποκαλυφθῇ μέσα στ' Ἀπομνημονεύματά του. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἤξερε νὰ λήῃ μονάχα «γυμνὴ τὴν ἀλήθειαν», ὁ ἄνθρωπος ποὺ «δὲν τὸν πείραζαν τὴν θρησκεία του καὶ τὴν πατρίδα του, θὰ μιλοῦσε, θὰ ἐνεργοῦσε κι' ὅ,τι ἤθελεν ἄς τοῦ ἔκαναν».

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι πολλὰς φορὲς ὁ ὀρμητικὸς καὶ φλογερὸς χαρακτήρας του τὸν παρασύρει κι' ἐκφράζεται μὲ ἀγανάκτησι ἐναντίον ἐκείνων ποὺ θεωρεῖ ὡς ὑπαίτιους τῆς κακοδομονίας τῆς πατρίδος. Κι' ὁ ἴδιος τὸ παραδέχεται καὶ τὸ ἀναγνωρίζει στὸν πρόλόγῳ του. Ὁμως «ὄχι νάχω καμμιὰ ἰδιαίτερη κακία ἐναντίον τους, ἀλλὰ ὁ ζῆλος τῆς πατρίδος μου δίνει αὐτὴ τὴν ἀγανάκτησι καὶ δὲν μπόρεσα νὰ γράψω γλυκότερα» ἐξομολογεῖται. Παραδέχεται ὅτι σὰν ἄνθρωπος «ἀπλὸς κι' ἀγράφματος», ἔκανε λάθη πολλὰ καὶ ζητᾶ νὰ τὸν κρίνουν οἱ ἀναγνώστες του γιατί «δὲν μπορεῖ νὰ δικάσῃ τοῦ λόγου του μόνος του» τὸν ἑαυτὸ του, ἐπειδὴ «κάθε ἄνθρωπος εἰς τὸν ἑαυτὸ του κάνει τὸν συνήγορον».

Παρ' ὄλες ὁμως αὐτὲς τὶς τυχόν ἀδυναμίες, οἱ «ἀτελέκητες» σελίδες τοῦ Μακρυγιάννη παραμένουν ἀπὸ τὶς φωτεινότερες σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς του.

Λίγες ἡμέρες πρὶν μεταφερθῆ στὶς φυλακὰς τοῦ Μεντροσεῖ, μετὰ τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασιν, ἔγραψε μιὰ παραδόξην, πλημμυρισμένην στοχασμὸ ψυχῆς, ἐπίκλησιν στὸν Θεό. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ σ' ὄλες τὶς κρίσιμες καὶ τραγικὰς ὥρες τοῦ δραματικοῦ του βίου ξέχυνε τὸν πόνο του μέσα σὲ πονεμένες προσευχὰς κι' ὅταν τὸ σῶμα του εἶχε καταντῆσει ἕνα ρημάδι, θέλησε ν' ἀποτυπώσῃ κι' ἀποκρυσταλλώσῃ κι' ἐπάνω στὸ χαρτὶ τὸν πόνο ποὺ τὸν ἔπνιγε. Εἶναι ἕνα πονεμένο γράμμα πρὸς τὸν Θεό.

Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ἡ μορφὴ του εἶχε ἐξαυλωθῆ σὰν μορφὴ ἐρημίτου ἢ Μάρτυρος.

Πέθανε μέσα στὸ «γαλασμένο του σπίτι» στὶς 27 Ἀπριλίου 1864.

Πίστεψε, ἀγωνίστηκε καὶ θυσίαστηκε γιὰ τὴν ἀλήθεια, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀρετὴ ποὺ τόσο ἀγάπησε. Μιὰ ἐπιγραμματικὴ φράσις του στὸν πρόλόγῳ του, πόσο θὰ ἔπρεπε καὶ σήμερα ἰδιαίτερος καὶ πάντοτε νὰ τὴν προσέχη τὸ ἔθνος μας καὶ τὰ ἔθνη, ἂν θέλουν νὰ ζήσουν:

—«Χωρὶς ἀρετὴ καὶ πόνο εἰς τὴν πατρίδα καὶ πίστη εἰς τὴν θρησκεία τους, ἔθνη δὲν ὑπάρχουν»!

ΑΓΓΕΛΙΝΑ ΛΕΚΑΠΗΝΟΥ

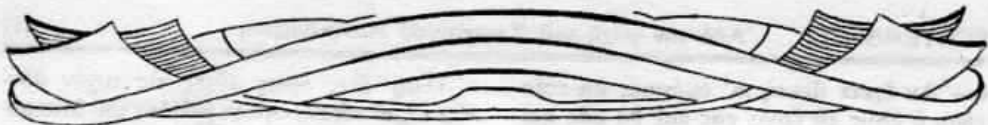
ΙΚΕΣΙΑ

Πατέρα! ἡ ἁμαρτία νὰ μὲ κυλήσῃ
ζητάει μέσ' στῆς ἀπώλειας τὸ βυθό.
Ἡ ἀπειρὴ στοργή σου ἄς μὴ μ' ἀφήσῃ
στὰ τάρταρα τοῦ ἀβύσσου νὰ καθῶ.

Ἀντίθετος σὲ μένα ἐχθρὸς στὴ φύσιν,
σὰν ὄρνιο ἔχει ὁ μισόκαλος χυθῆ.
Ἀθάνατη ψυχὴ μου ἔχεις χαρίσει!
Στὰ νύχια του μὴ δώσης νὰ βρεθῆ!

Στὸ πλούσιο φῶς τῆς δόξας σου νὰ βγῆ,
Πατέρα μου, ἡ καρδιά μου ἔχει ποθήσει.
Σὰν ἄνθος τὴ δροσοῦλα τὴν αὐγή,
τὴ χάρη ἢ ψυχὴ μου θὰ ρουφήσῃ.

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΦΩΣ (*)

Ο καθηγητής Ούιλλσον, ο φιλόσοφος, ήκουε με μεγάλο ενδιαφέρον και ικανοποίησιν τόν φίλον του ο οποίος εξέθετε τας βασικάς του απόψεις περί του έξωτερικού κόσμου, του άπρσιτου εις την διάνοιαν του ανθρώπου. Έχαμογέλασε με ευχαρίστησιν όταν ήκουσε την περί κινήσεως έξήγησιν του Μπέρμαν και ειδεν άμέσως ότι θά του ήτο μία μεγάλη βοήθεια διά την έξήγησιν της διαθλάσεως των ηλεκτρονίων. Άλλά ήτο άνθρωπος που του ήρесе πάντοτε να παρουσιάζεται τελευταίος. Έσκέφη ότι ο Μπέρμαν θά ήτο πολύ εύτυχής εάν έβλεπε μόνος του πόσον σπουδαία ήσαν αι παρατηρήσεις του.

«Έξήγησα από τόν κ. Ούιλλαρντ να μάς εψη απόψε κάτι περί της παραθλάσεως των δεσμών ηλεκτρονίων», ειπεν ο Ούιλλσον. «Μου φαίνεται ότι τώρα είναι ή κατάλληλος στιγμή διά ν' άκούσωμεν περί του παραδόξου αυτού φαινομένου, το όποιον φανερώνει ότι τά ηλεκτρόνια έχουν ιδιότητας κυμάτων έκτός των γνωστών Ιδιοτήτων σωμάτων τας όποιας έχουν. Όρίστε κ. Ούιλλαρντ!»

Ο Ούιλλαρντ ήρхισε να όμιλη με μεγάλην προθυμίαν. «Τό ενδιαφέρον μου διά τό φαινόμενον της παραθλάσεως των ηλεκτρονίων, έκινήθη από μίαν περιέργου αιτίαν. Τό φαινόμενον αυτό μου έφαινετο ως πρόκλησις διά την λογικήν μου, ή όποια τόσον με έξυπηρετεί εις τας ένεργείας μου ως μηχανικού. Έάν έχω καλώς πληροφωρηθή, ύπάρχει κάτι τό δραματικόν εις την ανακάλυψιν αυτήν. Δύο έρευνητάί της τηλεφωνικής Έταιρείας Bell, ο Davisson και ο Germer, έμελετούσαν την ανάκλασιν μι-
ας δέσμης ηλεκτρονίων επί μετάλλων, και έ χρησιμοποίησαν ένα στυλινόν τεμάχιον νικελίου ως ανακλώσαν έπιφάνειαν. Τίποτε τό έκτακτον δέν συνέθη, αλλά ή πλάξ του νικελίου έφάνη ότι είχε χάσει όλίγην εκ την άνακλαστικής της δύναμειως καθώς ήτο εκτεθειμένη εις ένα έντατικόν βομβαρδισμόν ηλεκτρονίων. Ό κενός άέρος σωλήν ήνοιχθη, ή πλάξ του νικελίου άφηρέθη και κατόπιν έθερμάνη όμοιομόρφως και έστιλώθη πάλιν. Όταν τό πείραμα επανελήθη, έξηκριώθη ότι δια τα ηλεκτρόνια δέν άνεκλάντο κατά τόν συνήθη τρόπον, επειδή μερικά έξ αυτών άνεκλάν-

το προς νέας διευθύνσεις, αι όποια άνεγράφοντο επί της φωτογραφικής πλακός ως νέα μέγιστα έντάσεως.

»Οι πειραματιζόμενοι έξηκριώσαν ότι ή θερμανσις της νικελίνης πλακός είχε δώσει εις αυτήν κρυσταλλικήν σύστασιν. Τούτο τούς ώθησε να άντικαταστήσουν την νικελίνην πλάκα δι' ένός άπλου κρυστάλλου του νικελίου. Τά άπλά κρύσταλλα των μετάλλων σχηματίζονται διά της τήξεως του μετάλλου έντός ηλεκτρικού κλιβάνου, και κατόπιν διά βραβμιαίας πήξεως, άρχομένης έξ ενός σημείου και έπεκτεινομένης όλίγον κατ' όλίγον, αντί ν' άρχιση εκ πολλών σημείων ταυτοχρόνως. Όταν τό άπλου κρύσταλλον του νικελίου έ χρησιμοποίηθη ως ανακλώσα έπιφάνεια διά την δέσμη των ηλεκτρονίων, ένα κανονικόν δείγμα ανακλάσεως προέκυψε και ήτο δυνατόν να μετρηθούν με μεγάλην ακρίθειαν αι άπρόοπτοι ιδιότητες της ανακλάσεως των ηλεκτρονίων επί του κρυστάλλου.

»Κατά πρώτον, ούδεμία έξήγησις διά τό παραδόξον αυτό φαινόμενον ήμπορούσε να δοθη. Όταν τό άποτέλεσμα έδημοσιεύθη, ένας Γερμανός επέστησε την προσοχήν των έπιστημόνων εις τό γεγονός ότι ένας Γάλλος, ο Louis de Broglie, πρό όλίγων έτών συνδυάζων την θεωρίαν των quanta και την θεωρίαν της σχετικότητος συνεπέρανεν ότι ένα κινούμενον ηλεκτρόνιον πρέπει να σχετίζεται με ένα σύστημα κυμάτων, έχόντων μήκος ίσον προς τό quantum δράσεως διαιρούμενον διά της ροπής του ηλεκτρονίου. Πολύ όλίγοι έπιστήμονες είχαν λάθει την πρότασιν του de Broglie υπό σοβαράν έποψιν. Μία άνάλυσις των μετρήσεων υπό του Davisson και του Germer έδειχνε ότι αύται ήμπορούσαν να έξηγηθούν με την ύπόθεσιν ότι τά ηλεκτρόνια έχουν ιδιότητας κυμάτων όμοίας προς τας ιδιότητας του φωτός, και ότι τό μήκος των κυμάτων ήτο ακριβώς όπως είχεν ειπει ο de Broglie. Αύτή ήτο ή άρχή της περί κυμάτων θεωρίας των ηλεκτρονίων, έπιβεβαιωθείσης κατόπιν υπό πειραμάτων άλλου τύπου.

»Η ανακάλυψις ότι τά ηλεκτρόνια μεταδίδονται ως κύματα ώρισμένου μήκους θέτει ένα ενδιαφέρον πρόβλημα. Κανείς δέν άμφισβητεί τό γεγονός ότι τά ηλεκτρόνια ένεργούν ως μικρότατα σωμάτια, αλλά πώς είναι δυνατόν να είναι και κύματα και σωμάτια συγχρόνως ή υπό διαφόρους συνθήκας; Προφανώς τό πρόβλημα αυτό συνδέεται άμέσως με τό πρόβλημα πρό-

(*) Συνέχεια από τό έργο του καθηγητού Gustav Sirömberg «The Searchers» Οι έρευνητάί (David McKay Co Philadelphia).

βλημα τοῦ φωτός, τὸ ὁποῖον, καθὼς μᾶς ἀνεπτύχθη ἀπόψε, ἡμπορεῖ νὰ δρᾷ καὶ ὡς κύματα καὶ ὡς σωμάτια, τὰ ὁποῖα τώρα ὀνομάζομεν φωτόνια. Διὰ νὰ ἐνοήσετε τὰς ἐξαιρετικὰς δυσκολίας πού ὑπάρχουν ὁσον ἀφορᾷ τὴν κατανόησιν τῆς διπλῆς αὐτῆς φύσεως τῶν ἠλεκτρονίων, θὰ περιγράψω μίαν ἀπλουστάτην περίπτωσιν: "Ἄς φαντασθῶμεν ὅτι μία δέσμη ἠλεκτρονίων διέρχεται διὰ μέσου δύο στενῶν σχισμῶν, τῆς μιᾶς παραπλεύρως καὶ πολὺ πλησίον τῆς ἄλλης, ἕνα πείραμα δηλ. παρόμοιον πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκάμαμεν διὰ τὸ φῶς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συναντήσεώς μας. Ἐάν παραστήσωμεν τὰ ἠλεκτρόνια ὡς μικρότατα σωμάτια, πρέπει νὰ τὰ φαντασθῶμεν διερχόμενα εἴτε διὰ τῆς μιᾶς σχισμῆς εἴτε διὰ τῆς ἄλλης διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸν σκοπὸν των. Ἡ συμβολὴ τῶν ἠλεκτρονίων μᾶς λέγει ὅτι κάθε ἕνα ἐκ τῶν ἠλεκτρονίων, παρ' ὅλην τὴν ἐξαιρετικὴν μικρότητά του, δὲν διέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν μίαν σχισμὴν ἢ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς δύο συγχρόνως.

Ἐάν δὲν ὑπῆρχε συμβολὴ μεταξὺ τῶν δύο δεσμῶν, κάθε σχισμὴ θὰ παρήγεν ἰδίαν εἰκόνα ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς πλάκας, καὶ ἂν καὶ αἱ εἰκόνες θὰ ἡμποροῦσαν νὰ συμπέσουν μέχρι τινὸς σημείου, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο τελείως διάφορον ἐκείνου τὸ ὁποῖον πραγματικῶς παρατηροῦμεν καὶ τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ περιγραφῆ ὡς ὀφειλόμενον εἰς μίαν σύμπτωσιν κυμάτων καὶ ὄχι ἠλεκτρονίων. Ἡμποροῦμεν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν ἴδιαν γλῶσσαν μὲ ἐκείνην τὴν ὁποῖαν μετεχειρίσθη ὁ Νέλσον προκειμένου περὶ φωτονίων καὶ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἕνα ἠλεκτρόνιον ἡμπορεῖ μόνον νὰ συμβῆθῆ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Γνωρίζομεν ὅτι ἕνα ἠλεκτρόνιον δὲν ἡμπορεῖ νὰ διαιρεθῆ, καὶ πρέπει νὰ συμπεράνωμεν εἴτε ὅτι ἡ κίνησις τοῦ ἠλεκτρονίου κανονίζεται τὸσον ἀπὸ τὴν σχισμὴν διὰ τῆς ὁποίας δὲν διέρχεται, ὡς ἀπὸ τὴν σχισμὴν διὰ τῆς ὁποίας πραγματικῶς διέρχεται, εἴτε ἄλλως ὅτι δὲν κινεῖται καθόλου ὑπὸ τὴν μορφήν μικροῦ σωματίου, ἂν καὶ δρᾷ ὡς τοιοῦτον. Ἡ λογικὴ μου ἐπαναστατεῖ προκειμένου νὰ δεχθῶ εἴτε τὴν μίαν εἴτε τὴν ἄλλην ὑπόθεσιν. Ὅπως εἶπα πρὸ ὀλίγου, αὐτὸς ἦτο ὁ λόγος πού μου ἐκινήθη τὸ ἐνδιαφέρον δι' αὐτὸ τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ ἔχη συνεπείας μεγάλης ἐκτάσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου.

Ἐἶχα ἀκούσει διὰ τὴν παράθλασιν τῶν ἠλεκτρονίων, ἀλλὰ δὲν ἡμπόρεσα ποτὲ νὰ καταλάβω τί εἶδους ἀπόδειξιν ἔχομεν σχετικῶς πρὸς τὴν μορφήν των ὡς κυμάτων» εἶπεν ὁ Βόρις. «Μόλις πρὸ ὀλίγου εἶπατε ὅτι ὅταν μία δέσμη ἠλεκτρονίων ἀνακλᾷ-

ται ἀπὸ ἕνα ἀπλὸ κρύσταλλον μετάλλου, τὰ ἠλεκτρόνια ἀνακλῶνται εἰς διάφορους χωριστάς διευθύνσεις. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡμποροῦμε νὰ φαντασθῶμεν ὅτι αὐτὸ τὸ κρύσταλλον ἐνεργεῖ κατὰ παρόμοιον τρόπον ὅπως ἕνα σύστημα μικροσκοπικῶν κατόπτρων πού ἔχουν διευθετηθῆ κατὰ ἕνα ὀριζόμενον τρόπον. Ἐνα μέρος τῶν κατόπτρων αὐτῶν, τότε, θὰ δύναται νὰ ἀνακλᾷ ὀριζόμενον ἀριθμὸν ἠλεκτρονίων πρὸς μίαν κατεύθυνσιν, ἄλλο μέρος κατόπτρων θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνακλᾷ ἄλλα ἠλεκτρόνια πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ οὕτω καθεξῆς. Δὲν ἡμποροῦμε νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀνακλῶνται τὰ ἠλεκτρόνια, ὡς ἀποτέλεσμα ἐνὸς συστήματος τοιοῦτων μικρῶν κατόπτρων;»

«Νομίζω ὅτι πρέπει ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν ἀρνητικῶς» ἀπήντησεν ὁ Οὐίλλαρντ. «Κατὰ πρόωτον λόγον, αἱ διευθύνσεις πρὸς τὰς ὁποίας γίνεται ἡ ἀνάκλασις, ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ταχύτητος τῶν ἠλεκτρονίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον φανερῶναι ὅτι τὸ φαινόμενον αὐτὸ δὲν ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς μία ἀπλή ἀνάκλασις σωματίων. Ἡ ταχύτης αὐτῆ καθορίζει τὸ μῆκος κύματος, τὸ ὁποῖον ὑπελόγιον ὁ de Broglie καὶ αἱ ἀνακλάσεις καθορίζονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μῆκους κύματος κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον δέσμαι φωτός διαφόρων χρωμάτων ἀνακλῶνται ἐπὶ ὀπτικοῦ φράγματος. Κατὰ δεύτερον λόγον, ὅταν μία δέσμη ἠλεκτρονίων διαπερᾷ μίαν λεπτὴν μεταλλικὴν μεμβράνην, παρατηροῦμεν τὸ ἴδιον σύστημα δακτυλῶν ὅπως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παράγεται ἀπὸ τὸ φῶς ὅταν διαπερᾷ μίαν λεπτὴν διαφανῆ πλάκα, καὶ τὸ παραγόμενον μῆκος κύματος εἶναι πάλιν ἐκεῖνο πού δίδει ὁ τύπος τοῦ de Broglie. Γνωρίζω ὅτι ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἀποδίδομεν εἰς τὰ ἠλεκτρόνια ἰδιότητας κυμάτων, ἀλλὰ δὲν εἶμαι ἀρμόδιος διὰ νὰ τοὺς συζητήσω».

Διαρκούσης τῆς ἐπεξηγηματικῆς ὁμιλίας τοῦ Οὐίλλαρντ, ὁ Μπέρμαν ἐφαίνετο ὅτι εἶχε συγκινηθῆ. Ὅπως ἐπερίμενον ὁ Οὐίλσον, ἦτο πλέον φανερόν εἰς τὸν Μπέρμαν ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδέα πού εἶχε περὶ τῆς μη ὑπάρξεως συνεχῶς κινήσεως ἦτο σύμφωνος μὲ τὰ φαινόμενα συμβολῆς εἰς δέσμαις ἠλεκτρονίων.

Μὲ ἕνα πλατὺ χαμόγελο ἐπὶ τοῦ προσώπου του ὁ Μπέρμαν εἶπε: «Ἡ παράθλασις τῶν ἠλεκτρονίων φαίνεται νὰ προσφέρῃ μίαν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῆς φυσικῆς ἀσχολεῖται κυρίως μὲ ἕνα κόσμον νοητικῶν φαινομένων καὶ δὲν περιγράφει τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον ὅπως εἶναι. Ὅταν ἕνα ἠλεκτρόνιον κἀμνη κάτι, ὡς π.χ. ὅταν μαυρίζῃ ἕνα κόκκον

ἐπὶ τῆς φωτογραφικῆς πλακός, ἡ ἰδέα μας περὶ τοῦτου ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῆς πείρας μας κατὰ ἓνα μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ἓνα ἠλεκτρόνιον τὸ ὁποῖον ἀπλῶς μεταβαίνει ἐκ τῆς μιᾶς θέσεως εἰς τὴν ἄλλην χωρὶς νὰ κάμῃ τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ ἤμπορῆ νὰ παρατηρηθῆ. Ἡ νεωτέρα φυσικὴ προσπαθεῖ ν' ἀποκλείσῃ τὰς μὴ δυναμένας νὰ παρατηρηθοῦν ὀντότητας, καὶ νομίζω ὅτι ἓνα κινούμενον ἠλεκτρόνιον, καθὼς καὶ ἓνα κινούμενον φωτόνιον, ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν. Ἰδέαι μὴ παρατηρησίμων ὀντοτήτων εἶναι κάποτε χρήσιμοι, καὶ ἂν ἀκόμη ὅλοι αἰσθάνονται ὅτι εἶναι παιδαριώδεις, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀπορριπτοῦνται ἀδιστακτικῶς ἐάν ὀδηγοῦν εἰς παραλογισμούς.

»Οὐίλλαρντ ἀνέφερε δύο διαφόρους ἐξηγήσεις ἐκ τῶν ὁποίων καμμίαν δὲν ἦτο διατεθειμένος νὰ παραδεχθῆ. Ἡ πρώτη ἦτο ὅτι τὸ ἠλεκτρόνιον κινεῖται ὡς σωματίον διὰ μέσου μιᾶς ἐκ τῶν σχισμῶν, ἀλλὰ ὅτι ἡ ἐπομένῃ του κίνησις ὕφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῆς παρουσίας τῆς παραπλεύρου σχισμῆς. Ὑποθέτω ὅτι ἓνας ὀποστηρικτῆς τῆς ἀνωτέρω ὑποθέσεως θὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι τὸ ἠλεκτρόνιον περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα ἠλεκτρικὸν πεδίον, καὶ ὅτι τὸ πεδίον του κατανέμεται μεταξύ τῶν δύο σχισμῶν. Ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ ἠλεκτρόνιον εἶναι πολὺ μικρὸν καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαιρεθῆ, ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἓνα μεγαλύτερον μέρος τοῦ πεδίου θὰ διήρχετο διὰ τῆς μιᾶς ἐκ τῶν σχισμῶν, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει τὸ ἀποτελεσμαθὰ ἦτο συγκεκριμένον. Ἡ δευτέρα ἐξήγησις ἦτο ὅτι τὸ ἠλεκτρόνιον κινεῖται ὡς σύστημα κυμάτων καὶ ὄχι ὡς σωματίον καίτοι δρᾷ ὡς σωματίον. Ἡ δευτέρα αὐτῆ ἐξήγησις εἶναι πλέον λογικὴ ἀπὸ τὴν πρώτην, ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ τὴν ἐκφράσω ὑπὸ κάπως διαφορετικῶς ὀρους: Ὅταν λέγωμεν ὅτι τὰ ἠλεκτρόνια κινοῦνται ὡς κύματα, δὲν ἐννοοῦμεν βεβαίως ὅτι εἶναι πραγματικὰ κύματα παραγόμενα ἐντὸς μιᾶς ἐλαστικῆς οὐσίας καὶ τὰ ὁποία μεταβαίνουν ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ κύματα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Τὰ κύματα εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν εἶναι μαθηματικὰ μᾶλλον παρά φυσικά, καὶ καθορίζουν πού καὶ πότε ἠμποροῦμεν νὰ περμιένωμεν ὅτι ἓνα ἠλεκτρόνιον ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ φανερόν ὡς δυναμένη νὰ παρατηρηθῆ ὀντότης. Τὰ κύματα χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ σχήματος, τοῦ μήκους καὶ τῆς θέσεώς των, ἀλλὰ ἡ θέσις των δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ καθορισθῆ ἐπακριβῶς εἰς οἰανδήποτε στιγμῇ, καὶ ἡ κορυφὴ τοῦ κύματος καθορίζει τὴν πιθανώτεραν θέσιν τοῦ ἠλεκτρονίου, εἰς κάθε στιγμῇ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πράγματι κινεῖται ἠμπορεῖ, ἐπο-

μένως, νὰ ὀνομασθῆ κύμα γνώσεως τῆς στιγμιαίας θέσεως τοῦ ἠλεκτρονίου.

»Ἡ γνώσις αὐτὴ οὐδέποτε εἶναι ἀκριβής, καὶ ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ μήκος κύματος, τόσο ὀλιγότερον ἀκριβής εἶναι ἡ γνώσις αὐτῆ. Ἐπειδὴ βεβαίως ἡ γνώσις εἶναι κατὰ τὸ διανοητικόν, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ μετάδοσις τῶν ἠλεκτρονικῶν κυμάτων εἶναι κατασκευάσμα τῆς διανοίας μας. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἔχει τὴν ἀντίστοιχον ἐκδήλωσιν εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι ὁ νοῦς μας εἶναι ἱκανὸς νὰ τὴν κατανοήσῃ. Περιγράφωμεν τὸ ἄγνωστον αὐτὸ στοιχεῖον εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον ὡς κίνησιν, διότι ἡ διάνοιά μας ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της τοποθετεῖ τὰ συναισθηματὰ μας ἐντὸς πλαισίου ἔχοντος ὡς συντεταγμένας τὸν ὥρον καὶ τὸν χρόνον. Πιστεύω ὅτι ὁ ὡρὸς καὶ ὁ χρόνος εἶναι νοητικὰ στοιχεῖα ἀντιστοιχοῦντα εἰς μερικὰς ἰδιότητας τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου τελειῶς ἀγνώστου εἰς ἡμᾶς. Ἄν καὶ φαίνονται ὅτι διαχωρίζουν τὰ γεγονότα, ἐν τούτοις ἠμπορεῖ κανεὶς εὐκόλως νὰ ἐνοήσῃ ὅτι καὶ τὰ συνδέουν. Πιστεύω ἀκόμη ὅτι ἡ διάνοιά μου ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ ἄλλας διανοίας πού ὑπάρχουν, πού ὑπῆρξαν ἢ ἴσως πού θὰ ὑπάρξουν, μὲ ἄλλα μέσα ἐκτὸς τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ, χαρακτηριστικῶν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς φυσικῆς. Ἄλλὰ δὲν νομίζω ὅτι δυναμέθα νὰ συζητήσωμεν τέτοια ζητήματα τώρα.

Ἐπικολούθησεν ὀλίγων λεπτῶν σιωπῇ. Καθένas ἐφαίνετο νὰ σκέπτεται τὴν βαθεῖαν σημασίαν τῶν βασικῶν αὐτῶν ἰδεῶν.

«Συμφωνῶ μὲ τὸν Μπέρμαν, ὅτι εἶναι ἓνα εἶδος γνώσεως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μεταδίδεται εἰς μίαν δέσμην ἠλεκτρονίων ἢ φωτός», εἶπε ὁ Νέλσον. «Μάλιστα αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη πολλῶν ἐπιφανῶν ἐπιστημόνων. Ἐπιτρέπατέ μου νὰ σᾶς ἐξηγήσω τί σημαίνει ἡ μετάδοσις αὐτῆ τῆς γνώσεως. Ἄς φαντασθῶμεν ἓνα πλοῖον κινούμενον πρὸς ἓνα φραγμὸν εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχουν δύο πλωτοὶ διαυλοὶ, Α καὶ Β. Ὁ πλοηγὸς βλέπει τὸν ἓνα διαυλον καὶ περναῖ δι' αὐτοῦ ἐκεῖθεν τοῦ φραγμοῦ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζει ἂν ἦτο ὁ διαυλος Α ἢ ὁ Β ἐκεῖνος διὰ τοῦ ὁποῖου διήλθε. Εἶναι μία σκοτεινὴ νύκτα μὲ νεφελώδη οὐρανόν, καὶ δὲν ἠμπορεῖ, ἐπομένως, νὰ κάμῃ ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, διὰ νὰ καθορίσῃ τὸ στίγμα του. Ἐπικρατεῖ θύελλα καὶ ἐπομένως ἐνῶ γνωρίζει τὴν πορείαν καὶ τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου του δὲν γνωρίζει ἀκριβῶς τὴν κατεῦθυνσιν πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ πλοῖον πραγματικῶς κινεῖται. Ὁ πλοηγὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἀξιωματικὸν ναυοπλοίας νὰ τοποθετήσῃ οὗτος ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸ στίγμα τοῦ πλοίου συμφῶνως πρὸς

τά υπάρχοντα δεδομένα και ν' αλλάξει πορεία. Ο αξιωματικός ναυσιπλοίας κατά πρώτον υποθέτει ότι το πλοίο διήλθε διά του διαύλου Α και διαγράφει επί του χάρτου κύκλους θέσεως, Έκαστος εκ των οποίων αντιπροσωπεύει την πιθανήν θέσιν του πλοίου, κατά ένα ώρισμένον χρόνον. Κατόπιν κάμνει το ίδιο υποθέτων ότι το πλοίο διήλθε διά του διαύλου Β.

»Διά ν' απλοποιήσωμεν την εργασίαν άς επιστήσωμεν την προσοχήν μας εις τους κύκλους οι οποίοι αντιπροσωπεύουν την θέσιν του πλοίου κατά ώρισμένον χρόνον μετά την διέλευσιν. Οι κύκλοι αυτοί, ή μάλλον τά τόξα των, αντιπροσωπεύουν τίσας πιθανότητας ότι το πλοίο εύρίσκεται εις κάποιο σημείον επί των τόξων κατά την ώρισμένην στιγμήν. Είς έν σημείον οι κύκλοι τέμνονται, και το σημείον αυτό αντιπροσωπεύει μίαν μεγαλύτεραν πιθανότητα διά την άληθή θέσιν του πλοίου από ολονδήποτε άλλο σημείον επί του χάρτου. Έάν ύπάρχη μία νήσος πλησίον του σημείου αυτού, ο αξιωματικός ναυσιπλοίας γνωρίζει ότι ύπάρχει σχετικώς μεγάλη πιθανότης προσαράξεως του πλοίου επί της νήσου, και ειδοποιεί τόν πλοηγόν διά ν' αλλάξει πορεία. Καθώς προχωρεί ή νύκτα, ή άθεβαιότητα της θέσεως του πλοίου γίνεται όλονέν μεγαλύτερα καθώς φαίνεται από το αζανάμενον μήκος των τόξων. Άλλά κατόπιν βγαίνει ο ήλιος και από ένα άνοιγμα των νεφών ο αξιωματικός ναυσιπλοίας εξακριβώνει το ύψος του ήλιου. Αυτό του δίδει το στίγμα και τότε τοποθετεί επί του χάρτου μίαν εύθειαν θέσεως, την οποίαν προεκτείνει μέχρι των κύκλων θέσεως ύπολογιζομένων ως προς την ώραν της παρατηρήσεως. Η τομή των δύο γραμμών θεωρείται ως ή άληθής θέσις του πλοίου. Έάν ή εύθεία θέσεως της παρατηρήσεως συναντήση τόν κύκλον του σημείου Α και όχι τόν του Β, ο αξιωματικός γνωρίζει πλέον ότι το πλοίο διήλθε διά του διαύλου Α και όχι διά του Β.

»Είς το παράδειγμα τούτου, το πλοίο αντιπροσωπεύει ένα φωτόνιον ή ένα ηλεκτρόνιον, και οι δύο διαυλοι τάς δύο σχισμάς εις το διάφραγμα. Οι κύκλοι αντιπροσωπεύουν γνώσεις θέσεως, και έπειδή αι γνώσεις αΐται δέν παριστάνονται διά σημείον άλλα διά γραμμών, είναι άτελείς ή μερικά γνώσεις. Παρερχομένου του χρόνου, αι άκτίνες των κύκλων αζάνουν και οι κύκλοι εκτείνονται με ταχύτητα ανάλογον προς την ταχύτητα του πλοίου. Ήμπορούμεν νά συγκρίνωμεν τους εκτεινόμενους κύκλους με δύο προωθούμενα κυκλικά κύματα, και εκεί όπου τέμνονται έχομεν το γνωστόν φαινόμενον της συμβολής. Το κινούμενον συνδυασμένον σύστημα κυ-

μάτων αντιπροσωπεύει κατασκευάσμα μεγαλύτερας πιθανότητος, το όποιον καθορίζει τάς γνώσεις μας καθώς και την άθεβαιότητα εις τάς γνώσεις μας περί της θέσεως του σώματιος εις δεδομένην στιγμήν. Και τώρα άς άντικαταστήσωμεν το πλοίο με βλήματα ριπτόμενα διά πολυβόλου και διευθυνόμενα προς δύο άνοίγματα εις ένα τοίχον, και άς φαντασθώμεν ότι μερικά εκ των βλημάτων διέρχονται διά των άνοιγμάτων και διερχόμενα εκτρέπονται κατά διαφόρους γωνίας.

»Η εικών αυτή έχρησιμοποίηθη πολλάκις διά ν' άπεικονίση την μετάδοσιν ενός κατασκευάσματος καθορίζοντος το ένδεχόμενον του νά συμβούν ώρισμένα πράγματα εις ώρισμένην θέσιν εις το μέλλον. Τότε ήμπορούμεν νά έννοήσωμεν ότι όταν το ένδεχόμενον γίνη πραγματικότης, όλόκληρον το κατασκευάσμα της πιθανότητος έξαφανίζεται αυτομάτως. Η μαγική αυτή έξαφάνισις σημαίνει άπλώς ότι, όπως εις μίαν διεθνή κλήρωσιν λαχείου, ή εύκαιρία δι' όλους τούς κατόχους του λαχείου εκτός από τόν τυχερόν που θα κερδίση τόν λαχόν χάνεται μόλις γίνη ή κλήρωσις και ή έξαφάνισις είναι ταυτόχρονος δι' όλους εκείνους που χάνουν, και άν ακόμη ήσαν σκορπισμένοι άνά τά πέτρας της γής. Άλλά πέσαν τούτου ή εικών είναι άκατάλληλος. Είς την περίπτωσιν του φωτός, το άποτέλεσμα της ταυτόχρονης ένεργειας και εις τάς δύο σχισμάς, είναι τελείως διάφορον εκείνου που θα ήτο εάν ή ένεργεια ήτο ανεξάρτητος εις έκάστην εκ των σχισμών, όπως συμβαίνει εις το παράδειγμα που άνεφέρθη».

Ο Ουίλσον έχαμογέλασεν όλίγον και είπεν: «Είναι δύσκολον έ! έμέ νά συλλάβω την πλήρη γνώσιν εκείνου που άνέρχεται και κατέρχεται ως κύμα, και έχει ώρισμένον μήκος κύματος, και ήμπορεί νά πολωθί κατά διαφόρους τρόπους όπως ή άκτινοβολία. Έάν χρησιμοποιήσωμεν αυτήν την εικόνα, πρέπει νά θεωρήσωμεν ότι τά κύματα του ραδιοφώνου δέν αντιπροσωπεύουν τίποτε άλλο εκτός από το ένδεχόμενον του νά ήμπορούμεν ν' άκούσωμεν ένα ραδιοφωνικόν πρόγραμμα εις ώρισμένην θέσιν και κατά ώρισμένον χρόνον. Κάιτοι μία τοιαύτη ιδέα είναι λογικώς άπρόσβλητος, άμφιβάλλω άν παλλοί φυσικοί θα την παρεδέχοντο. Ύπάρχει επίσης και άλλος τρόπος θεωρήσεως των φαινομένων αυτών, ο όποιος νομίζω ότι είναι περισσότερο εύπρόσδεκτος. Συμφωνεί προς την θεωρησιν αυτήν, ή φύσις ένεργειών κατά ώρισμένους τρόπους, και τά σωματία πραγματικώς κινούνται εις συνεχόμενας τροχιάς. Διά νά προσδιορισθούν αι τροχιαί αΐται, είναι ανάγκη νά γίνουν παρατηρή-

σεις και η παρεμβολή ενός παρατηρητού επιφέρει αναπόφευκτον άθεβαιότητα. Ο παρατηρητής πρέπει να μεταβιβάσει έργαλεία, και τὰ έργαλεία αποτελούνται και αυτά εκ σωματιών, όπως τὰ ηλεκτρόνια και τὰ φωτόνια, και ούδεμία παρατήρησις ήμπορει να γίνη χωρίς να διαταραχθή το υπό παρατήρησιν σύστημα.

»Φυσικά, προσπαθούμε να κάμωμεν την διαταραχήν αυτήν όσον το δυνατόν μικρότεραν, αλλά υπάρχει ένα ώρισμένον κατώτατον όριον εις αυτήν την διαταραχήν. Το όριον αυτό προσδιορίζεται από το quantum δράσεως, έφ' όσον οιαδήποτε άμοιβαία ένεργεια μεταξύ δύο συστημάτων περιλαμβάνει τουλάχιστον έν πλήρες quantum δράσεως και εάν δεν ύπήρχεν αντίδρασις δεν θα είχομεν ούδεμίαν γνώσιν. Αυτό οδηγεί προς την λεγομένη «άρχήν της άθεβαιότητας» ή «του άπροσδιορίστου», ή όποια έργάζεται πολύ καλά και ποτέ δεν φαίνεται ν' άποτυγχάνη. Μοϋ φαίνεται έν τούτοις ότι αυτό το κατώτατον όριον της άμοιβαίας ένεργειας θα έφημοζέτο και άν δεν ύπήρχε διόλου παρατηρητής, και δεν ήμπορει σχεδόν να γίνη λόγος περι γνώσεως χωρίς παρατηρητήν. Ένα φωτόνιον το όποιον δεν κάμνει τίποτε άλλο παρά να κινήται από τόπου εις τόπον εις τας εικόνας και τὰ διαγράμματα που ύπάρχουν εις τόν νουν μας και δεν ένεργεί άμοιβαίως με τίποτε άλλο, είναι κατασκευάσμα της διανοίας μας το όποιον δεν ήμπορει να έπαληθευή δια παρατήρησεων. Πρέπει άμέσως ν' άπορριφθή ως κατασκευάσμα της φαντασίας, εάν οδηγη εις λογικάς αντίθεσις, όπως γίνεται εις την παρούσαν περίπτωσιν».

«Ένα στοιχείον ένεργειας» παρατήρησεν ο Μπέριμαν ήμπορει να εξαφανισθή από ένα άτομον και άργότερον να έμφανισθή εις άλλην θέσιν χωρίς να χάση τὰ χαρακτηριστικά του, αλλά κατά την διεύθυνσιν ή ένεργεια αυτή είναι, δύναμις, τοιαύτη και ήμπορει μαθηματικώς να περιγραφη ή ως πεδιον με ώρισμένα οικοδομικά ιδιότητας. Έάν παραδεχθώμεν ότι ύπάρχουν κινούμενα σωματία οδηγούμενα υπό ενός πεδίου, πρέπει, όπως είπεν ο Δρ Ούιλσον, να δεχώμεθα ότι ή ένεργεια εύρίσκεται έν μέρει υπό την μορφήν πεδίου και έν μέρει υπό άλλην, πλέον συγκεκροτημένην, μορφήν. Όταν το στοιχείον της ένεργειας πραγματικώς κάμνη κάτι, το άποτελεσμα παρουσιάζεται τελειώς εις την συγκεκροτημένην μορφήν. Οι θεωρητικοί φυσικοί αντιτίθενται εις την σύγχυσιν των δύο μορφών, και έπαμένως δεν βλέπω τόν λόγον διατί να έχου άντιρρήσιν εις την υπόθεσιν ότι έν στοιχείον ένεργειας έν κινήσει εύρίσκειται τελειώς υπό μορφήν έκτεινομένου πε-

δίου. Πρέπει να σημειώσωμεν ότι ή συγκεκροτημένη μορφή ήμπορει να ύπάρξη μόνον δια βραχύτατα χρονικά σημεία, όσον χρόνον δηλ. χρειάζεται ένα σωματίον δια να γίνη αισθητόν δια τών αισθητηρίων ή τών έπιστημονικών μας όργάνων.

»Υποστηρίξομι ότι και αι δύο αύται μορφαι ένεργειας είναι κατασκευάσματα της διανοίας μας, και όμολογώ ότι δεν γνώρίζω καθόλου πώς ήμπορούμεν να περιγράψωμεν τὰ πανομοιοτύπα των εις τόν έξωτερικόν κόσμον. Πιστεύω ότι, έπειδή άκριθώς ή κίνησις είναι κατασκευάσμα της άνθρωπίνης διανοίας και περιγράφει μίαν διανοητικήν λειτουργίαν, ή ιδέα αυτή περι κινήσεως δεν είναι κατάλληλος δια να περιγράψη τί πραγματικώς συμβαίνει εις τόν έξωτερικόν κόσμον. Διατί πρέπει όλαι αι κινήσεις να σχετίζονται με κύματα διαφόρου μήκους, και διατί πρέπει μία μυστηριώδης σταθερά την όποιαν όνομάζομεν quantum δράσεως να άναμιγνύεται πάντοτε εις τας μετρήσεις μας;»

«Συμφωνώ με τας ιδέας σας, έφαρμοζόμενας εις τὰ φωτόνια, αλλά δεν ήμπορώ να ένοήσω πώς ήμπορουν να έφαρμοσθοϋν επί τών ηλεκτρονίων» άπήνησεν ο Νέλσον. «Δεν έχομεν κανένα λόγον να πιστεύωμεν ότι τὰ κύματα του ραδιοφώνου μεταφέρουν μαζί των κανέν είδος φωτονίων, και έφ' όσον δεν φαίνεται να ύπάρχη βασική διαφορά μεταξύ ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων διαφόρου μήκους, είμαι πρόθυμος ν' άπορρίψω την ιδέαν των κινουμένων φωτονίων. Αλλά ή υπόθεσις φαίνεται διαφορετική εις την περίπτωση των κινουμένων ηλεκτρονίων. Τά ηλεκτρόνια ένεργουν κατά δύο διαφόρους τρόπους. Ένεργουν δια τών έκτεινομένων ηλεκτρικών των πεδίων, ένεργουν έπίσης ως μικρά σωματία, καθώς όταν κτυποϋν τας στοιγόνας του ύδατος εις τόν θάλαμον Wilson. Έπί πλέον τὰ ηλεκτρόνια έχου μαζαν, ή όποια δεν όφείλεται πλήρως εις την κινήσιν των. Έφ' όσον ένα ηλεκτρικόν πεδιον ήμπορει να παρατηρηθή άμέσως, δεν ήμπορώ να ένοήσω πώς είναι δυνατόν να λέγετε ότι ένα ηλεκτρόνιον έν κινήσει είναι άπαρατήρητον. Είναι προφανώς άληθές ότι εάν εις τόν φανταστικόν μας περίραμα, κατά το όποιον μία δέσμη ηλεκτρονίων διέρχεται δια δύο σχισμών, άφήσωμεν τὰ ηλεκτρόνια να ένεργήσουν κατά την διεύθυνσιν των δια τών σχισμών, δεν ήμπορει πλέον να ύπάρξη καμμία επέμβασις των δύο δεσμών, αλλά τὰ ηλεκτρικά πεδία εις τας δέσμας παράγονται εισέτι από τὰ κινούμενα ηλεκτρόνια. Δεν ήμπορώ να φαντασθώ ηλεκτρικόν πεδιον χωρίς την ύπαρξιν σωματιών φορτισμένων δι' ηλεκτρισμοϋ».

«Ο Μπέρμαν έλαβε τότε τόν λόγον. «Όταν β λ ε π ω μ ε ν, είπε, ότι έν σώμα φορτισμένον με ηλεκτρισμόν ήμπορεί νά κινήσῃ ένα άλλο φορτισμένον σώμα κατά ένα ώρισμένον τρόπον, δέν μελετώμεν διόλου τά κινούμενα εις τόν έξωτερικόν κόσμον σαμάτια, άλλα μελετώμεν ώρισμένας εικόνας ή ακιάς κινουμένας εις τόν νούν μας. Έάν κάμωμεν πλέον λεπτομερείς παρατηρήσεις καί άκριθείς καταμετρήσεις με τήν βοήθειαν μέτρων καί ώρολογίων, καί τότε πάλιν μελετώμεν τās σκιας τών όργάνων μας. Τά μετρηθέντα στοιχεία έχουν μίαν φυσικήν σημασίαν έν σχέσει πρός τήν πλέον άκριβή συμπεριφοράν ένός ώρισμένου τύπου σκιών έν σχέσει πρός άλλους, άλλα ή σχέσις μεταξύ τής συμπεριφοράς αυτής καί τών λειτουργιών εις τόν έξωτερικόν κόσμον είναι βεβαίως έμμεσος καί άτελής. «Όπως είπα προηγουμένως αί εικόνες τās όποιās πραγματικώς βλέπομεν με τήν βοήθειαν ή χωρίς τήν βοήθειαν όργάνων μετρήσεως, δέν είναι παρά σπινθηροβολία εις τόν συνεδητόν μας κόσμον, έκάστην τών όποιών ήμπορούμεν νά θεωρήσωμεν ως παραγομένην από έν άπλοον φωτόνιον τό όποιον έρεθίζει έν νευρικόν κύτταρον τό άμφιδηλοτροειδοϋς.

»Έπομένως αί ιδιότητες τών ηλεκτρικών πεδίων έξάγονται έκ τής μελέτης ένός μεταβαλλόμενου συστήματος σπινθηροβολιών εις τόν νούν μας. Σιμήςως περιγραφόμεν ένα ηλεκτρικόν πεδίου ως παραγόμενον υπό σωματίων τά όποια φέρουν ηλεκτρικόν φορτίον, άλλα καί τό πεδίου καί τά σωματία είναι πραγματικά Ιδέα αί όποια άν καί ήμπορουν νά είναι χρήσιμοι, έν τούτοις δέν πρέπει νά θεωροϋνται ως έκφράζουσαι μίαν πλήρη καί άκριβή περιγραφήν τών έξωτερικών γεγυότων. Είμεθα έπομένως έλεύθεροι νά τροποποιήσωμεν τās Ιδέας μας, υπό τόν όρον νά μη είσαγάγωμεν συγκρούσεις πρός τά παρατηρηθέντα στοιχεία έντός τού πλαισίου του ειδικοϋ τύπου τής λογικής τόν όποιον χρησιμοποιούμεν. Η κλασική εικών ένός ηλεκτρονίου περιβαλλομένου υπό πεδίου ενεργείας, εδρέθη ότι είναι άνεπαρκής διά τήν περιγραφήν τών φαινομένων τής συμβολής, τούλάχιστον χωρίς μίαν βασικήν άλλαγήν τρόπον σκέψεως. Προτιμώ νά νομίζω, ότι τό ηλεκτρόνιον καί τό πεδίου του είναι δύο διαφορετικά έκφάνσεις τής αυτής όντότητας.

»Ό εις όλους γνωστούς φυσικός Sir James Jeans Έγραφε τό 1936 ότι «πρέπει νά μεταβώμεν εις νέον επίπεδον σκέψεως πριν ή άντιληφθώμεν ότι τά σωματία καί τά κύματα είναι εικόνες σκιών ένός καί του αυτού σύμπαντος». Τά κύματα καθορίζουν έν πεδίου καί τό πεδίου άντιπροσω-

πείει μίαν δυνατότητα, καί τό ηλεκτρόνιον είναι δείκτης τής φύσεως περί τής ύπαρξεως καί τών ιδιοτήτων τής δυνατότητας αυτής. Αύται αί δύο έκφάνσεις ποτέ δέν συμβαίνουν μαζί, ούτως ώστε ήμπορούμεν νά παρατηρήσωμεν τό πεδίου καί τό σχετικόν πρός αυτό σωματίον άλλα ποτέ καί τά δύο κατά τόν αυτόν χρόνον. Όταν έμφανίζεται τό ηλεκτρόνιον, τό δυναμικόν του πεδίου εξαφανίζεται άκαριαίως, περίπου όπως γίνεται ή άκαριαία εξαφάνισις τής ώθήσεως του φωτός όταν ένα φωτόνιον άπορροφάται.

»Έξ άλλου, άντι νά λέγωμεν ότι τό ηλεκτρόνιον έκπέμπεται υπό του άτόμου, θα έπρεπε νά λέγωμεν ότι έν δυναμικόν πεδίου ή έν σύστημα κυμάτων κινείται έκ μιάς θέσεως πρός άλλην, δηλ. κινείται εις τόν κόσμον τών διανοητικών μας παραστάσεων καί όχι εις τόν έξωτερικόν κόσμον, άλλα δέν ύπάρχει κινούμενον ηλεκτρόνιον, έπειδή τά ηλεκτρόνια καί τά δυναμικά των πεδία, άποκλείονται άμοιβαίως. Ένα κινούμενον ηλεκτρόνιον θα έπρεπε ν' άπεικονίζεται εις τās εξίσωσεις καί τά διαγράμματά μας, ως πεδίου έχον ιδιότητα χωρου καί χρόνου, ενώ ένα ηλεκτρόνιον έν δράσει θα έπρεπε ν' άπεικονίζεται ως ένα μικρόν σωματίον, μία εικών συμφώνως πρός τās παρατηρήσεις μας. Έφ' όσον από τής άπόψεως αυτής ένα ηλεκτρονικόν πεδίου δέν ήμπορεί νά θεωρηθί ως προερχόμενον από σωματία, πρέπει νά τό θεωρήσωμεν ως α υ τ ό ν ο μ ο ν. Πρέπει βεβαίως νά έχη κάποιαν αίτιαν, άλλα δέν πρέπει νά θεωροϋμεν τό ηλεκτρόνιον ως τήν αίτιαν αυτήν. Μου φαίνεται ότι τό πεδίου καθορίζει υπό στατικήν έννοιαν, που καί τότε πρέπει νά περιμεινωμεν τήν εμφάνισιν ένός ηλεκτρονίου, ή μάλλον ότι τό πεδίου είναι κατασκευάσα τής διανοίας μας τό όποιον δημιουργείται πρός τόν σκοπόν του καθορισμού του τόπου καί του χρόνου τής παρατηρήσεως ένός φαινομένου».

«Δέν ήμπορώ νά πιστέωσω ότι ύπάρχουν πεδία χωρίς νά έχουν άμεσον σχέση πρός τά σωματία. Τέτοια πεδία μου φαίνονται όσαν άνεξήγητα φαντάσματα» είπεν ο Νέλσον.

«Έν τούτοις είναι φαντάσματα υπό τήν ίδιαν έννοιαν υπό τήν όποιαν καί τά κύματα του ραδιοφώνου είναι φαντάσματα που έχασαν τήν επαφήν των με τήν ύλην, άπήντησεν ο Μπέρμαν. «Όλόκληρος ή φύσις δέν είναι τίποτε άλλο από φαντάσματα τά όποια ενεργούν συμφώνως πρός ώρισμένους κανόνες. Η ούσία τών φαντασμάτων αυτών υπερβαίνει τήν διάνοιάν μας». «Υπερβαίνει ακόμη καί τήν Ιδικήν σας λαμπράν διάνοιαν;» είπεν ο Νέλσον με ένα ίχνος σαρκασμού εις τήν φωνήν του.

«Βεβαιότατα» ἀπήντησεν ὁ Μπέρμαν.
 Ἄλλὰ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀγνοίας μας εἶναι ἡ ἀρχὴ μιᾶς εὐρυτέρας γνώσεως.

«Δὲν πιστεύω εἰς τίποτε τὸ ὑπερφυσικόν»
 εἶπεν ὁ Νέλσων.

«Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὑπερφυσικόν εἰς τὰ φαντάσματα αὐτά», εἶπεν ὁ Μπέρμαν.
 «Ἀνήκουν εἰς τὴν φύσιν, καὶ ἠμπορεῖτε νὰ διαβάσετε περὶ αὐτῶν εἰς οἰονδήποτε ἐγχειρίδιον φυσικῆς. Παρατηροῦμεν τὰ φαντάσματα αὐτά τόσον συχνὰ καὶ ἔχομεν τό-

σον στενάς σχέσεις μὲ αὐτά, ὥστε λησμονοῦμεν τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔχομεν τὴν παραμικροτέραν γνῶσιν περὶ τῆς πραγματικῆς τῶν φύσεως».

Μικρὰ σιωπὴ ἐπηκολούθησεν. Ὁ ὁδηγὸς τῆς ομάδος ἠὐχαρίστησε τὰ μέλη διὰ τὰ ἐνδιαφέροντα σχόλια τὰ ὅποια εἶχαι ἀναφέρει καὶ ἀνήγγειλε τὴν λήξιν τῆς συγκεντρώσεως.

GUSTAV STRÖMBERG

ΗΡΩΪΚΟ ΕΛΕΓΕΙΟ

(Στῶν Ψαρῶν τὴν ἐλόμανθη εἰρήνη)

Ἡ Δόξα τώρα στὰ βουνά,
 στὰ γκρεμισμένα μας χωριά,
 στὰ δάση, στὰ λαγκάδια περπαταίει.
 Βίβλο χρυσοῦ στὰ χέρια της κρατεῖ,
 τὰ παλληκάρια τὰ λαμπρὰ τῆς Νίκης μελεταίει:

Ἐδῶ ἔχει πέσει ὁ Κωνσταντῆς
 κι' ὁ Θέμος.
 Ἐκεῖ ὁ Λουκάς ἀπ' τὴν Ἀγόριανη,
 στὸ ρέμα τοῦτο ὁ Δημητρός ἀπὸ τῆ Θήβα·
 κι' ὦ νὰ μὰ νέα Ἡρώϊσα,
 μιὰ ἀδάμαστη ψυχὴ, ἡ Εὐτυχία Καλύβα.

Τέτοιες ψυχὲς δὲν δένονται.
 Δὲν τῆς λυγαῖν φόνου μαχαίρια.
 Τέτοιες ψυχὲς δὲν πιάνονται
 ἀπὸ τ' ἀρπακτικά, κόκκινα χέρια.

Ἐδῶ τὸ χιόνι βάφτηκε
 μὲ τίμο αἷμα.
 Ἐνα παιδί ἀμούστακο
 μέσ' τῆ χαράδρα τούτη λυώνει.
 Μὰ εἶναι λεύτερ' ἢ Ἑλλάδα μας
 κι' ἡ βία τους σκορπίστηκε
 στάχτη καὶ σκόνη.

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Ἡ ἐπιρροή τοῦ Ἀντρέ Ζιντ στους συγχρόνους του ὑπῆρξε ἀναμφισβήτητη. Πραγματικά ὁ Ζιντ, πού εἶναι 82 χρονῶν σήμερα, τιμημένος τελευταία μέ τὸ βραβεῖο Νομπέλ, ἀσχολήθηκε σχεδὸν μ' ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου κι' ἐπηρέασε τὴ γαλλικὴ καὶ γενικότερα τὴ σύγχρονη σκέψι. Μὰ τὸ μήνυμα τοῦ Gide εἶναι ὁ μηδενισμός.

Σίγουρα σήμερα ἡ ἐπιρροή του εἶναι πιὰ ξεθωριασμένη καὶ τοῦτο γιατί ὁ μηδενισμός, ἡ καμουφλαρισμένη δηλαδή ἀρνησι, δὲν ἱκανοποιεῖ πιὰ. Ἄν ἱκανοποιούσε σ' ἄλλες ἐποχὲς μακάριες, ὅμως σήμερα ὁ βασανισμένος καὶ τυραννισμένος ἄνθρωπος τοῦ 1949 γυρεύει κάτι τι ἄλλο, γυρεύει μιὰ λύτρωσι κι' ὄχι σίγουρα τ' ἀδιέξοδο καὶ τὸν φαῦλο κύκλο τοῦ μηδενισμοῦ.

Μὰ μερικά ἀκόμα χρόνια πρὶν ὁ Ζιντ ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ πνευματικά κείνα «ταμπου», πού ἦταν ἀπαγορευμένο κι' ἐπικίνδυνο πάντως νὰ τὰ βάλῃς μαζί τους. Γιὰ νὰ τὸν χτυπήσῃς, καὶ πιὸ πολὺ μάλιστα μέσ' στὴ Γαλλία, τὴν πατρίδα του, ἔπρεπε νᾶχῃς πνευματικὸ θάρρος. Ὁ Κάρολος Du Bos τῷχε τὸ θάρρος τοῦτο. Μὲ τὸν «Διάλογο μὲ τὸν André Gide» ἔκανε δίκαιη κι' αὐστηρὴ συνάμα κριτικὴ τοῦ ἔργου του. Μὰ ὁ Du Bos τῷχε τὸ θάρρος τοῦτο γιατί ἦτανε πιὰ Χριστιανός. Εἶχε ξαναγυρίσει στὴν Πίστι τὸ 1927. Νὰ σημειωθῆ πὼς ἦτανε προσωπικοὶ φίλοι οἱ δύο τους. Μὰ ἡ δύναμι τῆς πίστεως τὸν ἔκανε τὸν Du Bos νὰ μπορέσῃ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπ' τὸ μηδενιστικὸ ζυγὸ τοῦ Ζιντ.

Ξανασκολήθησαν κι' ἄλλοτε οἱ «Ἀκτίνες» μὲ τὸν Γάλλο διανοούμενο Charles Du Bos⁽¹⁾, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου πού κυκλοφόρησε ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατό του (πέθανε τὸ 1939) μὲ τίτλο «Τί εἶναι ἡ λογοτεχνία;»⁽²⁾ Σήμερα γιὰ τὸ ἴδιο τοῦτο βι-

βλίο θὰ ξαναμιλήσωμε. Περιεχόμενά του εἶναι τέσσερις ὀμιλίες, πού ὁ Du Bos ἔκανε στὶς Ἡν. Πολιτεῖες τὸ 1938, γύρω στὴ λογοτεχνία. Ἀκόμα δημοσιεύονται ἐκεῖ μέσα διάφορα ἄρθρα φίλων του εἰς μνήμη του, πού ἀνάμεσά τους εἶναι οἱ Mauriac, Gabriel Marcel, ὁ ἄγγλος μυθιστοριογράφος Charles Morgan.

Ἄφησε πίσω του ὁ Du Bos, πεθαίνοντας τὸ 1939, κριτικὸ ἔργο ἀξιόλογο. Βασικά ἀσχολήθηκε μὲ τὴ λογοτεχνικὴ κριτικὴ. Μὰ θέλησε νὰ κοιτάξῃ τὸ λογοτεχνικὸ πρόβλημα ἀπὸ μέσα, ἐσωτερικά, βαθύτερα. «Κριτικὸ ψυχῶν» τὸν λέει ἓνας, γιατί γύρευε νὰ δῆ ὄχι μονάχα τὸ λογοτεχνικὸ κείμενο μὰ καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ λογοτέχνη. Μέσ' στὰ ἔργα του, ὅσα βγῆκαν σὲ τόμους, σῆμειώνομε τίς «Προσεγγίσεις», τὸ «Ἡμερολόγιό» του, τὴ μελέτη: «Ὁ Μπάιρον κι' ἡ ἀνάγκη τοῦ πεπρωμένου» καὶ τὴν ἄλλη: «Ὁ Φρανσουὰ Μωριάκ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ χριστιανοῦ μυθιστοριογράφου».

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Στὶς διαλέξεις του ἐξετάζει ὁ Du Bos, μέσ' σ' ἄλλα, καὶ τὸ ζήτημα τὸ περιλάλητο τῶν σχέσεων ζωῆς καὶ λογοτεχνίας. Πάνω στὸ πολὺ παλὸν τοῦτο θέμα, ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ σήμερα μερικοὶ πού ἀναρωτιοῦνται τάχα τί σχέσι ἔχει ἡ λογοτεχνία μὲ τὴ ζωὴ. Δὲν εἶναι τάχα, λένε, δύο ἔννοιες τοῦτες ἀδιάφορες μεταξὺ τους ἢ ἀκόμα κι' ἀντιμαχόμενες; Αὐτοὶ πού ὑποστηρίζουν τοῦτα εἶναι ὀπαδοὶ τοῦ «Ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη». Θέλουν νὰ πούνε πὼς ἡ τέχνη εἶναι κάτι τι ἀριστοκρατικὸ, κλεισμένο στὸν ἑαυτό του, πού δὲν τὴν ἔχει ἀνάγκη τὴ ζωὴ. Ἀδιάφορη γιὰ τούτη ἐδῶ τὴν ταπεινὴ καθημερινὴ ζωὴ, ἡ τέχνη τραβάει ἔτσι τάχα πιὸ σίγουρα τὸν δρόμο της.

Γράφει ὁ Du Bos: «Ἄν δὲν ἀπαντήσωμε πρῶτα στὸ ἐρώτημα «Τί εἶναι ἡ ζωὴ;» δὲν θὰ μπορέσωμε νὰ ἀπαντήσωμε καὶ στὴ

(1) «Ἀκτίνες», τόμ. 1946, σελ. 158, 253.

(2) «Qu'est-ce que la littérature?», ἔκδοσις «Présences» Plon, Paris 1945.

ἐρώτημα «Τί εἶναι ἡ λογοτεχνία;» Πρέπει νὰ ὑπάρξῃ πρῶτα μιὰ ἀνησυχία μέσα μας γιὰ τὸ βαθύτερο, τ' ἀληθινὸ νόημα τῆς ζωῆς, πρέπει νὰ κατακτήσωμε μιὰ κάποια γνώσι τῆς ζωῆς γιὰ νὰ ῥθοῦμε στὴ γνώσι τῆς λογοτεχνίας.

Μὰ τί νᾶναι γιὰ τοὺς πιὸ πολλοὺς ἡ ζωὴ τάχατε; Ἀλίμονο! Εἶναι ἓνα τέρας, ἓνα εἶδωλο εἶναι, συνεχίζει ὁ συγγραφεὺς, πὺ μπροστά του θυσιάζουν οἱ περισσότεροὶ τοὺς ψυχικοὺς καὶ πνευματικοὺς τοὺς θησαυροὺς. Μὰ ὁ Du Bos τοῦ 1938 εἶναι πιά Χριστιανός. Καὶ ρωτᾷει: «Τί εἶναι ὡστόσο ἡ ζωὴ γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἡμᾶς;» Μὲ μιὰ λέξι ἢ ἀπάντησι: Χριστός.

Ἐκεῖνος πὺ εἶπε: «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» εἶναι ἡ ζωὴ μας σ' ὅλες τῆς τῆς ἐκδηλώσεις. «Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός». Ὁλάκερη ἡ ζωὴ μας εἶναι—πρέπει νᾶναι—διαποτισμένη ἀπὸ τὸν Λόγο Του. Ἄρα καὶ στὴν ἐκδήλωσί τῆς πὺ εἶναι ἡ λογοτεχνία, γιὰ τὸν Χριστιανὸ λογοτέχνη σίγουρα, ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἐμπνευστὴς κι' ὁ ὁδηγός. Γιὰ τοῦτον ζωὴ καὶ λογοτεχνία εἶναι ἀδιάσπαστα ἐνομένους.

Χρειάζεται τὴ ζωὴ ἢ λογοτεχνία, λέει παρακάτω ὁ Du Bos, μὰ καὶ τὴ λογοτεχνία ἢ ζωὴ. Δίχως τὴ ζωὴ ἢ λογοτεχνία θὰ ἦταν δίχως περιεχόμενο. Χωρὶς τὴ λογοτεχνία ἢ ζωὴ θὰ ἦταν ἓνας καταρράχης. Ἐνας καταρράχης δίχως νόημα, πὺ παθητικὰ τὸν δέχεσαι, πὺ εἶσαι ἀνίκανος νὰ τὸν νιώσης καὶ πὺ μπρὸς του ἢ λογοτεχνία λειτουργεῖ ὡς ὑδραυλικὴ μηχανὴ πὺ αἰχμαλωτίζει, συγκεντρώνει κι' ἀνιχνώνει τὰ νερά. Ἄν χωρῶτα τῆς ζωῆς ἢ λογοτεχνία τὸ περιεχόμενό τῆς, μὰ κι' ἡ ζωὴ τῆς χωρῶταί τὴν ἐπιβίωσί τῆς, ἓνα εἶδος ἀθανασίας πὺ ἐξασφαλίζεται μέσ' ἀπὸ ἓνα ἀξιο λογοτεχνικὸ κείμενο.

Οἱ σχέσεις λογοτεχνίας καὶ ζωῆς εἶναι ἓνα θέμα πολὺ παλιό. Ἐνα θέμα πὺ ἄμεσα ἀφορᾷ τὸν Χριστιανὸ λογοτέχνη. Σχετικὰ θυμόμαστε μερικὰ λόγια τοῦ Π. Μελίτη: «Ἄν πάλι ὁ πολιτισμὸς τῆς ἐποχῆς μας, ὁ νεώτερος εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, μόνο ὡς ὀλοκληρωτικὸς καὶ ἔμπρακτος χριστιανισμὸς μπορεῖ νὰ σταθῇ... τότε ἡ Τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη τὴ θέσι τῆς ὡς ἀξία

πολιτιστικὴ μέσα στὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ»⁽³⁾.

Ἡ τέχνη, ἢ λογοτεχνία, προχωροῦμε ἀπ' ὅσα λέει ὁ Du Bos, δὲν εἶναι μονάχα στένα συνδεμένη μετ' ἡ ζωὴ μὰ εἶναι κι' ἀξία κοινωνικὴ, πολιτιστικὴ ἀπ' τῆς λίγες. Εἶναι τούτη, ὡστὰ διευθυνόμενη ὄχι ἀπὸ κρατικὴ ἐπιταγὴ μ' ἀπ' τὸν ἐσωτερικὸ κόσμον τοῦ τεχνίτη, πνευματικὰ ἐμπνευσμένη, ἓνας ἀπ' τοὺς σπουδαιότερους μοχλοὺς γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ὕλικὴ ἀνορθωσι τῆς ζωῆς. Μὰ τὴν ἀπάντησι στὸ ἄν ζωὴ καὶ λογοτεχνία, ζωὴ καὶ τέχνη γενικότερα, συνδέονται ἢ ὄχι μεταξὺ τους, τὴ δίνει, νομίζομε, καθαρότερα ἀπ' τὸ κάθε τι ἄλλο, τοῦτο τὸ σημερινὸ θλιβερὸ θέαμα τῆς ζωῆς, τούτη ἡ σημερινὴ τραγωδία. Μέσ' στὰ αἷτια τοῦ κακοῦ αὐτοῦ κι' ἡ ἀνάξια τοῦ ἀνώτερου προορισμοῦ τῆς τέχνης, ἢ βρώμικη, ἢ μηδενιστικὴ, ἢ διασπαστικὴ τοῦ ψυχικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ οργανισμοῦ λογοτεχνία, εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ σπουδαῖα. Ποὺς τίμιος ἄνθρωπος, κοιτάζοντας, γύρω του καὶ μέσα του, τοῦτα ἐδῶ τὰ ἐρείπια, ὄλο τοῦτο τὸ δράμα, τοῦτο τὸ χάος, θὰ πῆ τάχατε πὺς ἢ λογοτεχνία ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴ ζωὴ, πὺς δὲν βασανίζεται ἀπ' τὴν ἀγωνιώδη ἐπιθυμία νὰ καλυτερέψῃ τὴ ζωὴ; Δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ βασανίζεται;⁽⁴⁾

Η ΚΑΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Ὁ Du Bos στέκεται γεμάτος σεβασμὸ μπρὸς στὴν ἀνθρώπινη δημιουργία πὺ ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντός τὴν ἐπιτρέπει στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Ὁ Λόγος, λέει, εἶναι ἢ ἐνοσάρκωσι τῆς ὁμορφιάς τοῦ Θεοῦ πὺ εἶναι στὴν ἀρχὴ κάθε δημιουργίας. Ὁ,τι

(3) Π. Μελίτη, «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη», «Ἀκτίνες», τόμ. 1948, σελ. 547.

(4) Σχεχωριστὰ σήματα στὴν Ἑλλάδα, πὺ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πνευματικὴ τῆς πλοῦτασι πρῶτα-πρῶτα, πὺς εἶναι δυνατό νὰ μιλάμε γιὰ λογοτεχνία ὡς δὲν τὴν βλέπομε ὡς κάτι ζυμωμένο μετ' ἡ ζωὴ, πὺ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἐπηρεάζῃ τὴ ζωὴ στὸ καλλίτερο; Ἄλλοτε εἶναι βλασφημία νὰ μιλάμε καὶ νὰ γράφομε γιὰ λογοτεχνία τὴν ὥρα πὺ ξαναποιεῖ ἀκόμα μιὰ φορά τὸ αἷμα τὰ βουνά μας, καὶ γύρω μας κι' ἐντὸς μας τὴ τὸ δράμα τῆς μὰ καὶ τὸν ἀγῶνα μὰ ἡρωικὴ φυλῆ.

βάζει σὲ κίνησι τὴν ψυχὴ εἶναι ἢ συγκίνησι, μὰ δ,τι τὴν κάνει νὰ δημιουργῆ εἶναι ἢ χαρά. Ὅταν ἔχουμε μιὰ βαθιὰ, ἔσωτερικὴ συγκίνησι, ἔχομε τότε καὶ τὴ χαρὰ τῆς δημιουργίας. Μὰ γιὰ νὰ τὴ νιώσῃ τούτῃ ἐδῶ τὴ χαρὰ ὁ λογοτέχνης-δημιουργὸς πρῶτα πρέπει νὰ πονέσῃ, νὰ θυσιάσῃ πρῶτα.

Ἐπάρχει μιὰ ἄμεση, μιὰ ὀργανικὴ, θὰ λέγαμε, σχέσι ἀνάμεσα δημιουργίας λογοτεχνικῆς, καλλιτεχνικῆς πλατύτερα, καὶ θυσίας τοῦ «ἐγῶ». Εὐκόλα δὲν θὰ τὴ νιώσουν τούτῃ τὴ σχέσι ὅσοι δὲν δοκίμασαν τὴν ψυχικὴ εὐφορία, τὸ ξαφνικὸ, πλούσιο ἀνάβρουσμα ποῦ χαρίζει μιὰ στιγμὴ ἀκόμα ταπεινοσύνης, ὁ θάνατος τοῦ «ἐγῶ». Ἄς τὸ ξαναθυμηθοῦμε ἀκόμα μιὰ φορά: «Ἐάν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. Ἐάν δὲ ἀποθάνῃ πολὺν καρπὸν φέρει».

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Παρακάτω τὸν ρόλο τοῦ ἀναγνώστη ἔρευνᾷ ὁ Du Bos. Ὅπως ὑπάρχει, γράφει, ἓνα δημιουργικὸ γράψιμο, τὸ ἴδιο ἔτσι ὑπάρχει καὶ δημιουργικὸ διάβασμα. Εἶναι προσωπικότητα ὁ ἀναγνώστης. Ὁ ρόλος ποῦ παίζει εἶναι—μπορεῖ καὶ πρέπει νᾶναι—δημιουργικός.

Διαβάζοντας ἓνα λογοτεχνικὸ κομμάτι νιώθουμε τοῦτο ἐδῶ τὸ αἶσθημα: «Νά, τοῦτο ἐδῶ εἶναι ἢ ποιήσῃ μου». Ἡ: «Τοῦτο ἐδῶ εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος». Σὰν ἀναγνώστες νιώθουμε τότε κάτι τι σὰν δέος, βλέποντας πῶς κάποιος ποῦ ἔζησε πρὶν 100 ἢ καὶ 200 χρόνια ἢ καὶ χιλιάδες χρόνια πρὶν μπόρεσε νὰ ἐκφράσῃ κάτι τι ποῦ εἶναι τόσο πολὺ κοντὰ στὴν ψυχὴ μας. Ποῦ τῆς εἶναι σήμερα τόσο πολὺ οἰκτεῖο. Ἐπάρχει μιὰ ἀνταπόκρισι, καταλήγει ὁ συγγραφεύς, μεταξὺ δημιουργοῦ καὶ ἀναγνώστη. Ἡ λογοτεχνία εἶναι ὁ τόπος συναντήσεως δύο ψυχῶν.

Προσθέτομε μερικὰ λόγια ἐδῶ σχετικὰ. Μεγάλου ρόλου στὸ δ,τι μπόρεσε ἢ ἀνάξια λογοτεχνία νὰ ἐπηρεάσῃ τὴ ζωὴ μας ἔπαιξαν οἱ ἀναγνώστες ποῦ δέχτηκαν παθητικὰ δ,τι τοὺς σέρβριαν οἱ λογοτέχνες. Ἄν ὅλοι κείνοι ποῦ χειροτονήθηκαν μονάχοι τοὺς σὲ

λογοτέχνες ἔνωσαν πῶς τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ δὲν εἶναι διόλου μὰ διόλου μιὰ ἄβουλη μᾶζα, μὰ πῶς ξέρει νὰ κρῖνῃ δ,τι τοῦ προσφέρεται, τότε τὰ πράγματα θὰ ἦταν ἀλλιῶτικα σίγουρα. Τότε δὲν θὰ εἶχαμε, σὲ τὴσῃν ἔκτασι τοῦλάχιστο, τὸ φαινόμενο νὰ σερβίρωνται κατακάθια γιὰ πνευματικὴ τροφή τάχατε. Πρέπει λοιπὸν οἱ ἀναγνώστες νὰ κάνουν αἰσθητὴ τὴν παρουσία τοὺς στὴ λογοτεχνία.

ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ

Μέσ' στὸ δ,τι ἐκφράζει ὁ λογοτέχνης τὴν ψυχὴν τοῦ ἐκφράζει. Εἶναι τοῦτο ἓνας νόμος θεμελιώδης, γράφει ὁ Du Bos. Ἄν δὲν συνέβαινε ἔτσι, τότε ἢ λογοτεχνία θὰ ἦταν στερημένη ἀπὸ αἶσθημα, θὰ ἦταν κάτι τι ἀλλόκοτο. Μάταιο πρῶτα πρῶτα.

Τὸ νὰ γνωρίσωμε ἓνα λογοτεχνικὸ ἔργο πᾶει, πρὶν ἀπ' ὅλα, νὰ πῆ γνωριμία μὲ τὴν ψυχὴν κείνου ποῦ τόγραψε. Μάλιστα ποῦ ὁ ἴδιος τοῦτος τόγραψε γιὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ καλλίτερα αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἀληθινὴ γνωριμία μ' ἓνα λογοτεχνικὸ ἔργο εἶναι τούτῃ μονάχα ποῦ βᾶσι ἔχει τὴ γνωριμία μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ συγγραφέως.

Ὅ,τι μᾶς συγκινεῖ βαθιὰ εἶναι ἢ ψυχὴ τοῦ συγγραφέως. Οἱ λέξεις ποῦ μεταχειρίζεται τοῦτος εἶναι ἢ ψυχὴν τοῦ ἴδια. Κι' ἀκόμα βλέπομε πῶς, ὅσο πῶς μεγάλος εἶναι ὁ ποιητής, τόσο καὶ περισσότερο οἱ λέξεις ποῦ μεταχειρίζεται τοῦτος ἐκφράζουν τὴν ψυχὴν τοῦ. Τέλος, διαβάζοντας ἓνα λογοτεχνικὸ κείμενο καὶ γνωρίζοντας μέσ' ἀπ' τὴς λέξεις τοῦ λογοτέχνη τὴν ψυχὴν τοῦ, γνωρίζομε τέλος τὴ δική μας ψυχὴν. Γιατί εἶναι σὰ νὰ ζήσαμε οἱ ἴδιοι ἐμεῖς ἐκεῖνα ποῦ διαβάσομε. Καὶ σὰ νὰ τὰ ξαναζοῦμε τώρα, διαβάζοντάς τα, διπλᾶ.

Ἡ μεγάλη ποίησι, λέει ὁ Du Bos, εἶναι ἢ ἐκφρασι κείνου ποῦ ἢ ψυχὴν ἢ ἀνθρώπινη ἀπαιτεῖ. Ἐτσι δὰ μποροῦμε, ἐξακολουθεῖ, νὰ καθορίσωμε πῶς ἢ ἱστορία τῆς ψυχῆς τῶν μεγάλων ποιητῶν εἶναι ἢ πῶς ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ (*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'.

Η ΧΡΥΣΑΦΕΝΙΑ ΣΚΟΝΗ

Ὁ Ἄλκης μίηκε στὸ δωμάτιο μ' ἓνα βαλιτζάκι στὸ χέρι, τὸ ἀπόθεσε χάμω κι' ἦρθε καὶ χάιδεψε τὸ κεφάλι τῆς ἀδελφῆς του, ποὺ ἦταν καθισμένη στὸ ντιβάνι, μὲ δυὸ μαξιλάρια πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη, μὲ τὰ πόδια ἀπλωμένα κάτω ἀπὸ μιὰ κουβέρτα.

— Ἄργησα, εἶπε, καὶ θὰ πείνασες.

— Ὁχι, δὲν πείνασα.

— Μ' αὐτὲς τὶς φασαρίες, ἀναγκάστηκα νὰ περιμένω.

Πῆρε τὸ βαλιτζάκι καὶ πέρασε πίσω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ ξυλῆνιο χώρισμα ποὺ μοίραζε τὴ μακρόστενη κάμαρα σὲ δύο.

Ἡ Ἄννα τὸν ἄκουε ποὺ ἄνοιξε τὸ βαλιτζάκι, ἔβγαλε καὶ ξετύλιξε ἀπὸ τὰ χαρτιά διάφορα πράματα, ἀνασήκωσε τὸ καπάκι τοῦ μπαούλου, ταχτοποιοῦσε μέσα τὰ πράματα.

— Ἄννα! τῆς φώναξε ἀπὸ μέσα, φοβήθηκες;

— Ὁχι. Μόνο ποὺ λυπόμουν γιὰ τὰ παιδιά.

Τὸν ἄκουσε ποὺ κατέβασε τὸ καπάκι τοῦ μπαούλου καὶ τοποθέτησε ἀπὸ πάνω τὸ βαλιτζάκι.

— Δίηχο ἔχεις, ξανᾶπε ἀπὸ μέσα. Σκοτώθηκαν πέντε καὶ πληγώθηκαν πάνω ἀπὸ τριάντα. Χώρια ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς πιάσαν.

Εἶχε πάει στὴ βρύση καὶ πλενόταν.

— Ἐπιασαν καὶ τὸν Τάσο, εἶπε ἡ Ἄννα. Κι' ὁ Δημήτρης πληγώθηκε.

Ἐγινε σιωπὴ. Τὸν ἄκουσε ποὺ πῆρε τὴν πετσέτα καὶ σκουπιζόταν. Ἦρθε ἔξω, σφουγγίζοντας ἀκόμη τὰ χέρια του.

— Τί κατάλαβαν; εἶπε. Πῆγαν ἄδικα τόσα παιδιά.

Κάθησε στὴν ἄκρη τοῦ ντιβανιοῦ.

— Θὰ μοῦ πεῖς; λογικὴ γυρεύεις σὲ τέτοιες στιγμὲς; Ἄν τὴν ἔχεις, πάει καλά. Ἄν δὲν τὴν ἔχεις, ποιὸς σοῦ φταίει;

Σηκώθηκε, ξαναπῆγε μέσα (ἡ Ἄννα κατάλαβε πὼς ἔβαλε τὴν πετσέτα στὴ θέση της), ξανᾶρθε.

— Κι' ἐγὼ τοὺς λυπᾶμαι, εἶπε... Τί θὰ γίνει τώρα μὲ τὸν Τάσο;

Ἐμεινε συλλογισμένος.

— Κι' ὁ Δημήτρης εἶναι σοβαρὰ; ξαναρώτησε.

— Τοῦ χτύπησαν ἄσκημα τὸ χέρι, ἀποκρίθηκε ἡ Ἄννα.

— Νά! Αὐτὰ εἶναι ποὺ δὲν τὰ χωνεύω! Φαντάσου νὰ 'σπαζε τὸ χέρι του, νὰ 'μενε καὶ ἀνήμερος! Κι' ὁ ἄλλος, νὰ χάσει ἴσως καὶ τὴ ζωὴ του! Γιατί; Ἐφυγαν τώρα οἱ Γερμανοὶ κι' οἱ Ἴταλοί; Τί τὰ κάνουν λοιπὸν; (Ἐμεινε σιωπηλὸς μερικὲς στιγμὲς). Ἐγὼ δὲν κάνω τέτοιες τρέλες! πρόσθεσε ἀπότομα καὶ πεισματικά.

Πῆγε στὸν καθρέφτη κι' ἔσιαξε μὲ νευρικὲς κινήσεις τὰ μαλλιά του, ποὺ ἀναδιπλώνονταν σὲ μαύρους γυαλιστεροὺς κυματισμούς.

— Δὲ θὰ φᾶμε; εἶπε.

Ἡ Ἄννα σηκώθηκε (ἓνα μικροκαμωμένο κι' ἀδύνατο κορμάκι), φόρεσε μιὰ μάλινη πλεχτὴ ζακετίτσα καὶ βάλθηκε νὰ στρώσει τὸ τραπέζι. Τὸ γλωμὸ μελαχρινὸ προσωπάκι τῆς βούλιαζε μέσα στ' ἄταχτα κι' ἄφθονα μαλλιά της. Τὰ μεγάλα μάτια τῆς ἔλαμπαν. Κάθησαν στὸ τραπέζι καὶ ἄρχισαν νὰ ρουφοῦν τὴ σούπα τους σιωπηλοῖ.

— Δὲν πῆγα στὸν πόλεμο; εἶπε ξαφνικὰ ὁ Ἄλκης. Πῆγα. Τώρα τελείωσε. Μποροῦμε νὰ κάμουμε τίποτε; Δὲν μποροῦμε. Γιατί λοιπὸν νὰ μὴν κοιτάξω κι' ἐγὼ τὸν ἑαυτό μου, νὰ στρώσω τὴ ζωὴ μου, κάτι νὰ φτιάξω κι' ἐγὼ;

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ρουφούσε τὴ σούπα καὶ κάθε λίγο ἔλεγε κι' ἀπὸ κάτι.

— Ἐγώ, μιὰ φορά, δὲν ἀφήνω τὴν εὐκαιρία νὰ μοῦ ξεφύγει. Χρόνια πού παλεύω νὰ τὴ βρῶ, καὶ τώρα νὰ τὴ χάσω μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μου;

Ἡ Ἄννα τοῦ ἔριχνε κουφές ματιές. Κάτι πῆγε νὰ τοῦ πει, μὰ ἐκεῖνος, ἀφήνοντας ἀπότομα τὸ κουτάλι στὸ πιάτο, ἔεσπασε:

— Μόνο οἱ ἄλλοι δηλαδή θὰ μαζεύουν; Μόνο οἱ ἄλλοι θὰ χαίρονται τὴ ζωὴ; Ἄ, δὲ! Ἡ σειρά μου τώρα!

Κι' ἔδωσε μιὰ γροθιά στὸ τραπέζι.

— Τὴν ἔχυσες κιόλας! εἶπε γελαστὰ ἡ Ἄννα. Δὲ φτάνει πού τὴν ἀφήκες καὶ κρύωσε. Δὲν τρῶς καλύτερα, παρὰ νὰ μοῦ βγάξεις λόγο;

Ὁ Ἄλκης κοίταξε τὴν ἀδερφή του καὶ ἔεσπασε σὲ γέλιο.

— Δίκιο ἔχεις! Κουταμάρες! Ἐλα! Τρῶγε! Καλὴ εἶναι ἡ σούπα. Καὶ νὰ δεῖς καὶ τὸ τυρὶ πού ἔφερα!

— Χόρτασα, εἶπε ἡ Ἄννα.

— Χόρτασες; Μὲ μιὰ σούπα; Δὲν εἶμαστε καλά! Θὰ φᾶς καὶ τυρὶ. Τί τὸ ἔφερα;

Ἡ Ἄννα τοῦ χαμογέλασε.

— Καλά! Θὰ φάω καὶ τυρὶ. Ὅμως νὰ τὸ ξέρεις: θὰ μὲ παραχοντρήνεις.

— Νὰ σὲ παραχοντρήνω θέλω κι' ἐγώ!

Καὶ γέλασαν κι' οἱ δύο.

Στὸ μέσα μέρος τῆς κάμαρας, πίσω ἀπὸ τὸ χώρισμα ἦταν τὸ κρεβάτι τοῦ Ἄλκη. Πῆγε καὶ ξάπλωσε. Ἄναψε ἓνα τσιγάρο καὶ κάπνιζε κοιτάζοντας τὸ ταβάνι.

Ἄκουγε τὴν ἀδερφή του πού ταχτοποιοῦσε τὰ στρωσίδια στὸ ντιβάνι. Θὰ πλάγιαζε. Ἔτσι ἔπρεπε. Ὅσο μπορεῖ περισσότερο πλαγιασμένη, εἶπε ὁ γιατρός... Ἄν ζοῦσε ἡ μάνα... Ὅστε καὶ θ' ἀρρωστοῦσε. Κι' ἂν ἀρρωστοῦσε, γρήγορα θὰ γινόταν καλά. Τώρα ἤξερε αὐτὸς τί χρειαζόταν... Μπόλικο φαγητό... μιὰν ὑπηρετριούλα... καλὸ σπιτι... Μὰ σὲ λίγο, Ἄννα, ναι, σὲ λίγο...

«Ἔτσι εἶναι, ἀδερφοῦλα. Δὲν πρέπει ν' ἀφήνει κανεὶς τὶς εὐκαιρίες νὰ τοῦ ξεφεύγουν. Θυμᾶσαι τὸ συνεταιρισμὸ μὲ τὸν Πε-

τρίτη; Καλὸς ἀνθρωπάκος, καλὸς λογιστής, μὰ τί θὰ βγαζε μ' αὐτά, ἂν δὲν τὸν ἔπιανα ἐγώ, νὰ κάμουμε μαζί τὴ μουστάρδα; «Σίρλεϋ Τέμπλ» θὰ τὴν βγάλουμε, τοῦ λέω, μὲ τὴ φωτογραφία τῆς ἀπάνω. Τῆς ἐποχῆς πρᾶμα. Καὶ νὰ δεῖς δουλειά. Καὶ εἶδε. Ὅσο πού ἡ Ἀγορανομία μᾶς τὴν ἐβγαλε ἀκατάλληλον πρὸς βρωσῖν». Καὶ βέβαια ἀκατάλληλος. Ἄμ' ἂν ἦταν κατάλληλος, πῶς θὰ βγαίναν τὰ λεφτά; Τρεμούλα ὁ Πετρίτης. Τί φοβάσαι, μαρέ; τοῦ λέω. Δὲν κάμαμε τὴν πάσα μας; Παρακάτω τώρα, ἄλλο φύλλο, ἄλλη δουλειά. Λεμονάδες! (Χαμογέλασε). Νεράκι κι' ἅγιος ὁ Θεός. Βάζεις καὶ λίγη ζαχαρίνη, ρίχνεις καὶ λίγο χυμό, κι' ὁ κόσμος δροσίζεται. Καὶ «κατάλληλον πρὸς βρωσῖν», ἀθῶο πρᾶμα, τί ἄλλο θέλεις; Κι' ἂν δὲν ἐρχόταν ὁ πόλεμος, σίγουρα πού θὰ ἴμαστε σήμερα σπουδαῖοι ἐργοστασιαρχοί! (Γέλασε πνιχτά). Ὅστερα, ἂν ἔχανα τὴν εὐκαιρία μὲ τοὺς Ἑγγλέζους, πῶς θὰ ἴχα αὐτὰ τὰ χρηματάκια, ν' ἀρχίσω σήμερα τὴ δουλειά, πού πᾶει τόσο καλά;»

Χαμογέλασε. Θυμήθηκε τὸν Σμιθ, τὸν Οὔτλιαμ, τὸν Τζιμ, τὸν Οὔτλφριντ. Τί καλὰ παιδιὰ!

«Γέλια πού ἴκαναν στὴν ἀρχὴ μὲ τὰ κουτσοεγγλέζικά μου τῆς Ἐμπορικῆς. Ἀποροῦσαν πῶς τὰ εἶχα καταφέρει νὰ μὲ ἀποσπάσουν γιὰ διεορμητέα. Δὲν ἄργησαν ἕμως νὰ μὲ συνηθίσουν. Μὰ κι' ἐγὼ πιὸ πολύ. Μιὰ χαρὰ συνεννοοῦμαστε. Καὶ μοῦ ἴχαν τόση ἀγάπη, τόση ἐμπιστοσύνη. «Τσιγάρο, Ἄλκης! Μπράντυ, Ἄλκης! Ἐνα ἀρνί, Ἄλκης!» Ὅλο «Ἄλκης», σ' ὅλες τὶς πτώσεις, ἀκλιτος! Καὶ δὸς του ἐγὼ νὰ τοὺς τὰ φέρνω ὅλα, στὶς διπλάσιες τιμὲς βέβαια, πολλὲς φορές καὶ τριπλάσιες! Ποῦ νὰ πάρουν εἶδηση; Ἀπονήρευτα παιδιὰ! «Θένη γιού, Ἄλκης, θένη γιού!» Καὶ δὸς του χάδια καὶ χαρὲς καί... λίρες!»

Ἔσθησε τὸ τσιγάρο στὸ τασάκι, πού τὸ εἶχε βάλει δίπλα, στὴν καρέκλα, καὶ πῆρε κι' ἄναψε ἄλλο.

«Γρήγορα τοὺς ἔμαθα καὶ τὰ δικὰ μας πιοτά, τσίπουρο, μαστίχα, ἀκόμα καὶ ρετσίνα. Ὅ,τι καὶ νὰ τοὺς ζητοῦσες, πάρ' το! Χρυσὰ παιδιὰ, πιὸ χρυσὰ κι' ἀπὸ τὶς λι-

ρες τους!»

Ἔμεινε μὲ τὸ χαμόγελο στὸ στόμα.

«Ἐίχα μαζέψει καμμιά τριανταριά. Δὲ βιάσταξε ὅμως, πὺν νὰ πάρει ἡ ὄργη. Οἱ Γερμανοὶ κατέβαιναν. Τὰ νοιώθαμε τὰ σκοῦρα, μὰ οὔτε καρφὶ δὲν τοὺς καιγόταν αὐτουνοὺς! Ἐγὼ ὅμως, Ἄλκη, λέω, ὦρα νὰ τὸ στρίβεις. Καὶ τὴ ζωὴ σου νὰ κοιτάξεις, μὰ καὶ τὶς λιρτίτσες σου».

Θυμήθηκε τὸ σχέδιό του καὶ γέλασε. Τὸ δέχτηκαν μεμιάς. Μιά πὺν φαινόταν πὺς θὰ ὑποχωροῦσαν, δὲ θὰ βρισκαν πὰ τίποτε. Οἱ χωριάτες θὰ τὰ κ'ρυβαν ὅλα. Τί θὰ π'ιναν; Τί θὰ κάπνιζαν; Νὰ μαζέψουν ὅσο μποροῦσαν περισσότερα, γιὰ νὰ τὰ ἔχουν ρεζέρβα. «Γιές, γιές, Ἄλκης!» Καὶ ἄδειασαν τὰ πορτοφύλια τους στὶς χουφτες του.

Φυσικά, δὲν ξαναγύρισε. Ἔσμιξε μὲ τὸ στρατὸ πὺν ὑποχωροῦσε καὶ κατέθηκε κάτω.

Μιά μέρα, ὕστερα ἀπὸ καιρό, βρέθηκε μὲ τὸ Γιάννη, πὺν ἦταν κ' αὐτὸς μαζί τους ἐκεῖ πάνω, μάγερας. Εἶχαν γίνει ἀνάστατοι οἱ Ἑγγλέζοι μὲ τὸ χαμό του. Οὔτε ἰδέα ὅμως γιὰ τὶς λίρες τους. Οὔτε καὶ νὰ περάσει ἀπὸ τὸ μυαλό τους πὺς τὶς πῆρε κ' ἔφυγε. Μὴν ἔπαθε τίποτε ὁ Ἄλκης μόνο. Γιὰ νὰ μὴ γυρίσει πίσω, κάποιον κακὸ τοῦ συνέβηκε. Νὰ τὸν ἔπιασαν οἱ Γερμανοί, οἱ Βούλγαροι; Νὰ τὸν σκότωσαν; Καὶ δὲς του νὰ τηλεφωνοῦν παντοῦ, νὰ στέλνουν ἀνθρώπων, νὰ ψάχνουν γιὰ τὸν Ἄλκη. Ἦταν ὅλοι στενοχωρημένοι, καταλυπημένοι.

«Δὲν τοὺς εἶπα τίποτα, πρόσθεσε ὁ Γιάννης. Ἐγὼ κατάλαβα τὴ βρωμοδουλειὰ πὺν τοὺς σκάρωσες, μὰ ντράπηκα νὰ τοὺς τὸ πῶ!...»

«Τί νὰ γίνονται τώρα, μωρὲ Γιάννη; Ἔφυγαν; Κρύβονται; Νὰ τοὺς ἔβρισκα! Ξέρεις τίποτε;»

«Ἐμαθα πὺς ὁ Οὐίλφριντ σκοτώθηκε. Ὁ Οὐίλλιαμ καὶ ὁ Τζιμ τὰ κατάφεραν κ' ἔφυγαν. Μόνο γιὰ τὸν Σμιθ δὲν ξέρεи κανεὶς τίποτε...»

Ἄκουσε τὸ ντιβάνι τῆς ἀδελφῆς του νὰ τρίζει.

—Ἄννα! φώναξε σιγά. Δὲν κοιμᾶσαι;

—Κοιμήθηκα λιγάκι. Ἐσύ; Θέλεις τίποτα;

—Ὅχι, κοιμήσου.

—Νὰ σοῦ φτιάσω τὸν καφέ σου;

—Ὅχι, θὰ τὸν φτιάσω μοναχὸς μου. Κοιμήσου.

Ἔγινε πάλι σιωπὴ.

...Τώρα πρέπει νὰ τρέξει γιὰ καλὰ τὴ δουλειὰ. Τέτοια εὐκαιρία πὺν νὰ ξαναβρεθεῖ; Ὅχι μιζέριες καὶ μικροπράματα. Μιά κ' ἔξω.

Ἄρχισε νὰ κάνει σχέδια γιὰ νέους πελάτες, γιὰ νέα ἐμπορεύματα, γιὰ ταξίδια, κομπίνες, κέρδη, μεγάλα κέρδη...

Ἦ σκέψη του πῆγε στὸν κ. Ζάννο.

Ἄυτὸς, συλλογίστηκε, δουλεῖ μὲ τοὺς Γερμανοὺς. Δὲ μὲν γελᾷ ἐμένα. Ξέρεи νὰ κρύβεται, μὰ ὄχι κ' ἀπὸμένα. Γι' αὐτὸ κ' ἐγὼ τὰ κανόνισα νὰ τὸν πλησιάσω».

Ἔμεινε συλλογισμένος. Θυμήθηκε τὴν κυρία Μαυρομάτη, τὴν καλύτερη πελάτισσά του. Χαμογέλασε.

«Ἔτσι εἶναι: μὲ σκαλοπάτια. Πιάνεις τὴν ὑπηρετρία καὶ φτάνεις στὴν κυρία. Πιάνεις τὴν κυρία καὶ φτάνεις σ' αὐτόν. Ὅλο καὶ πὺν ψηλά. Ὅσο ν' ἀνέβεις στὴν κορφὴ».

Ἔμεινε νὰ συλλογίζεται... Τὸ ἀδρὸ πρόσωπο τῆς μεγαλογυναίκας τρεμουλιάζε, θόλωνε σιγά-σιγά, ὅσο πὺν ἔσθησε ὀλότελα κ' ἀφήκε στὴ θέση του ἕνα φρέσκο πρόσωπο ξανθοῦ κοριτσιοῦ...

—Ἄννα! μουρμούρισε δοκιμαστικά, νὰ δεῖ ἂν κοιμήθηκε.

—Φώναξες, Ἄλκη; Τί εἶναι; ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τῆς Ἄννας, πρόθυμη.

—Εἶδες τὴ Λόλα μὲ τὸ γκριζο ταγιέρ;

—Ναί.

—Τῆς πάει τὸ γκριζο, δὲν τῆς πάει;

—Ναί, τῆς πάει.

Σιωπὴ. Ὁ Ἄλκης ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ τὴν ξαναδε, ὅπως χτές, νὰ κατεβαίνει ἀργὰ τὰ σκαλοπάτια, περνώντας μὲ προσοχὴ στὰ χέρια τῆς τὰ γάντια, ψηλὴ, ἀδρόκορμη, μὲ ὀλόχουσα μαλλιά, ντυμένη μ' ἕνα κομψὸ γκριζο ταγιέρ, μικρὸ χαριτωμένο κατελλάκι, ἄσπρα παπούτσια καὶ μεταξωτὲς κάλτσες, πὺν τύλιγαν μὲ μικρὲς κινούμενες φλογίτσες τὰ καλοκαίωμένα τῆς πόδια.

«Καλημέρα, Λόλα!» τῆς εἶχε φωνάξει γελαστά.

Ἐκείνη τοῦ ἔριξε μιά ματιὰ καὶ πῆγε

νά χαμογελάσει, μὰ ἡ ἔκφρασή της ἔγινε μεμιάς αὐστηρή, εἶπε ἀνόρεχτα ἓνα ξερὸ «καλημέρα» καὶ βάλθηκε πάλι νὰ βάζει τὰ γάντια της...

—Ἄννα! φώναξε πάλι στὴν ἀδερφή του. Δὲν πέρασε καθόλου ἀπὸ δῶ;

—Ὅχι.

Ἔμειναν κ' οἱ δυνὸ σιωπηλοί. Ἡ Ἄννα κοίταζε τὸ ταβάνι μὲ βλέμμα ἀνήσυχο. Ὁ Ἄλκης στηρίχτηκε στὸν ἀγκώνα κ' ἔμεινε συλλογισμένος πολλὴ ὥρα. Ὅσοτερα ἔγειρε στὸ πλευρὸ καὶ ζούληξε τὸ μισοκαπνισμένο τσιγάρο στὸ τασάκι μὲ δύναμη καὶ πείσμα.

Τὸν βροῆκε στὸ γραφεῖο του. Σκυμμένος σ' ἓνα μάτσο χαρτιά, κάπνιζε. Τὸ τασάκι δίπλα κ' ὁ καπνὸς γύρω ἔδειχναν πὼς εἶχε καπνίσει πολὺ. Σήκωσε τὸ κεφάλι—χοντρό, ξανθό, μὲ μικρὸ μουστάκι—κ' ἔμεινε νὰ κοιτάζει, ἐρευνητικά, μὲ τὰ μικρὰ γαλανὰ μάτια του, τὸν Ἄλκη, πού, μὲ τὸ καπέλλο στὸ χέρι, χαμογελώντας εὐγενικά, ἔκανε μιὰ βαθιὰ ὑπόκλιση.

—Καλημέρα σας, κύριε Ζάννο. Ἐπειτα ἀπὸ τὴ σύσταση τῆς κυρίας Μαυρομάτη, ἔλαβα τὸ θάρορος νὰ σᾶς ἐνοχλήσω, εἰπειδὴ ἔχω μελετήσῃ κάποια δουλειὰ καὶ νομίζω πὼς θὰ τὴν βροῆτε καὶ σεῖς καλῆ. Πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ σᾶς πῶ ὅτι εἰμαι πρακτικὸς ἄνθρωπος καὶ προσαρμοζομαι εὐκολὰ στὴ ζωὴ. Δὲν πῆγα ἔτσι, στὴν τύχη, στὴν Ἀνωτάτῃ Ἐμπορικῇ. Τὸ ἔχω μέσα μου—μπορῶ νὰ πῶ πὼς εἰμαι λιγάκι ἔμπορος, κύριε Ζάννο. Ἄν εἶχα κεφάλαια—λίγα, ὄχι πολλά—θὰ βλέπατε. Κι' οὐτε μὲ νοιάζει μὲ ποιά δουλειὰ θὰ καταπιασθῶ. Φτάνει νὰ βγάξει. Μπορεῖ καὶ νὰ μὲ εἶδατε πού εἶχα στήσει ρουλέττα στὴν πλατεία. Ἄς εἶναι καλὰ οἱ Γερμανοὶ πού μου ἔδωσαν τὴν ἄδεια. Ὅσοτερα τὸ ἔκαμαν καὶ ἄλλοι, μὰ πάει, τὸ πουλὶ πέταξε! Καὶ στὰ χαρτιά ἀκόμα. Ἡμᾶστε δυό-τρεῖς. Βροῆκαμε καὶ μιὰ κυρία, μεγαλουσιάνη φυσικά, πού μᾶς ἔδινε τὸ σπῆτι της. Ξέρετε τί βγάζον αὐτοί, πού φέρνουν τρόφιμα ἀπὸ τὴν ἐπαρχία καὶ τὰ μισοκοπουλοῦν ἐδῶ πέρα κρυφά; Τοὺς παίρναμε κ' ἡμεῖς κάτι, οὐτε τοὺς ἔνοιαζε. Μὰ ἡμεῖς βγάζαμε, καὶ καλὰ

μάλιστα... Τώρα μεταπολεῶ πολλὰ καὶ διὰφορα, προπάντων φαγώσιμα. Ρωτήστε τὴν κυρία Μαυρομάτη νὰ σᾶς πεῖ. Κάτι βγαίνει βέβαια. Μὰ δὲ βαρυνέστε! Μεταπράτης! Ἄλλο νὰ φέρνεις ὁ ἴδιος τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πηγὴ καὶ νὰ τὰ χοντροπουλᾶς κατευθεῖαν στοὺς ἐμπόρους. Δουλειὰ μιὰ φορὰ! Παράς, ὄχι ἀστεία! Λίγο καιρὸ νὰ δουλέψεις καὶ ν' ἀσφαλίσεις ὅλη σου τὴ ζωὴ!

—Ἀπὸ ποῦ νὰ τὰ φέρνεις; ρωτᾷ μὲ κάποιον εἰρωνικὸ τόνο στὴ φωνή ὁ κ. Ζάννος.

—Ἀπὸ παντοῦ, κ. Ζάννο. Ἄπ' ὅπου θέλουμε. Ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ μὲ τὸ εἶδος. Θέλουμε στάρια; Θὰ πᾶμε στὴ Θεσσαλία. Θέλουμε τυριά; Θὰ τραβήξουμε πρὸ πάνω. Θέλουμε λάδι; Ἐχουμε τὴν Πελοπόννησο, τὰ νησιά. Ὅλη ἡ Ἑλλάδα εἶναι δική μας. Αὐτὸ θὰ σκεφτοῦμε τώρα;

—Δύσκολα πράματα, ἀποφάνθηκε σοβαρὰ ὁ κ. Ζάννος. Δὲν ὑπάρχουν μεταφορικὰ μέσα.

—Πῶς δὲν ὑπάρχουν; Χιλιάδες τὰ Γερμανικά καὶ τὰ Ἰταλικά αὐτοκίνητα, πού πηγαίνουσιν ἐκεῖ μέρα νύχτα, καὶ ρωτᾷτε πὼς θὰ τὰ κουβαλᾶμε; Μιὰ χαρὰ!

—Μὰ αὐτὰ εἶναι στρατιωτικά.

—Στρατιωτικά ἴσα-ἴσα τὰ θέλω κ' ἐγώ. Ἀπόλυτη ἐλευθερία. Οὔτε ἔλεγχος, οὔτε φόρος, οὔτε ἔξοδα. Ξέρετε τί θὰ πεῖ; Εἶναι σὰ νὰ χύνεις μιὰ φλέβα χουσαφιῶ ὀλόγισα μέσα στὴν τσέπη σου! Ὅ,τι καὶ νὰ δώσουμε στὴν ὑπηρεσία τῶν αὐτοκινήτων καὶ στοὺς σωφρέηδες, σταγὼν ἐν τῷ Ὠκεανῷ, κύριε Ζάννο, ἀσημαντὰ πράματα. Σὲ τρεῖς μῆνες θὰ ἴμαστε πλούσιοι!

Μιλοῦσε μὲ πάθος καὶ ὁρμή. Τὰ μάτια του ἔλαμπαν, ἡ φωνὴ του ἦταν ζεστὴ καὶ σίγουρη, τὰ χέρια του, ἔκαναν ζωηρὸς κ' ἔντονος χειρονομίες. Ὁ κ. Ζάννος τὸν κοίταζε ὀλοένα μὲ τὰ μικρὰ φωτεινά του μάτια.

—Καὶ ποιά ἐμπιστοσύνη μπορῶ νὰ ἔχω σὲ σένα; Ποιά ἐγγύηση; τοῦ λέει ἀργὰ κ' αὐστηρὰ, κοιτάζοντάς τον βαθιὰ στὰ μάτια.

—Τὸ κεφάλι μου! ἀπαντᾷ θαρρετὰ ἐκείνος. Ἐχω μιὰν ἀδερφή, πού εἰμαι ὁ μό-

νος της προστάτης. Καί εἰμαι κι' ἐγὼ νέος καὶ θέλω νὰ ζήσω καὶ νὰ πάω μπροστά. Θὰ ἴμουν πολὺ κουτὸς νὰ δοκιμάσω νὰ σᾶς γελάσω καὶ νὰ τὰ θυσιάσω ὅλα. Καὶ δὲν εἶμαι. Θὰ τὸ δεῖτε. Θὰ μὲ δοκιμάσετε.

Ἐγίνε σιωπὴ. Ὁ κ. Ζάννος ἔσθησε τὸ τσιγάρο στὸ τασάκι, ταχτοποίησε τὰ χαρτιά πού ἦταν μπροστά του, μετακίνησε τὸ ταμπόν, ἄναψε ἄλλο τσιγάρο. Ὁ Ἄλκης στριφογύριζε ὀλοένα τὸ καπέλλο στὰ χέρια του.

—Κάθησε! Γιατί δὲν κάθεται; τοῦ λέει ἐκεῖνος στὸ τέλος.

Ὁ Ἄλκης ἔπεσε σὲ μιὰ καρέκλα καὶ πῆρε μὲ τρόπο, κρυφά, μιὰ βαθιὰν ἀναπνοή.

—Ἀδερφοῦλα! φώναξε ὁ Ἄλκης, μπαίνοντας βιαστικά. Δὲ σοῦ τὸ ἴλεγα; Ὅλα θὰ πᾶνε καλά!

Πέταξε τὸ καπέλλο του σὲ μιὰ καρέκλα, στήλωσε τὸ ψηλὸ ξερακιανὸ κορμί του κι' ἄνοιξε χαρούμενα τὰ χέρια.

—Ὅλα θὰ πᾶνε καλά! Ξανάπε. Θὰ δεῖς πῶς θὰ τὰ καταφέρω! Μὲ τὸ τσουβάλι θὰ τὰ φέρνω τὰ λεφτά!

Ἐριξε γύρω τὴ ματιὰ του μέσα στὸ δωμάτιο.

—Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ κάνομε! Ὅχι, δὲ θὰ τὰ κάνομε—τῆς μάνας μας πράματα—θὰ τὰ φυλάξομε. Μόνο πού θὰ φτιάξομε κι' ἄλλα, καινούργια, ἀπὸ τὰ πιὸ μοντέρνα. Εἶδα κάτι ἐπιπλα, Ἄννα μου, θαῦμα! Ἄπ' αὐτὰ θὰ πάρομε. Ντουλάπια εἶναι αὐτῆ; Κρεμάστρα εἶναι αὐτῆ;

Ἐκαμε λίγα βήματα πάνω-κάτω, μὲ τὰ μεγάλα κατάμαυρα μάτια του νὰ λάμπουν.

—Κι' ὄχι βέβαια δῶ μέσα, σ' αὐτὴ τὴν τρώγλη! Θὰ πιάσομε σπίτι! Σπίτι, ὄχι κάμαρα! Νὰ ἴχομε ἄπλα! ἀέρα! φῶς! Νὰ μπαίνεις μέσα καὶ ν' ἀνασαίνεις. Νὰ σοῦ ῥχεται ἡ διάθεση νὰ χορεύεις, νὰ μπορεῖς νὰ πηδᾷς, νὰ τρέχεις! Μὰ κλαῖς;

Ἐτρῆξε στὴν ἀδερφή του, τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴ φίλησε.

—Θαρρεῖς πῶς ὄνειρεύομαι; Πῶς σοῦ λέω παραμύθια; Ἄσε νὰ δεῖς! Ὅλα θὰ γίνουν. Καὶ τὰ ἐπιπλα καὶ τὸ σπίτι.

Ἐμεινε μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος.

—Μόνο πού... Κάπου ἐδῶ κοντά, ἐδῶ γύρω, στὴν ἴδια γειτονιά...

Μικρὴ σιωπὴ. Ἡ Ἄννα ἔκανε πῶς ἔσυχνε τὴν κουβέρτα στὰ πόδια της, πῶς ταχτοποιοῦσε τὰ μαξιλάρια πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη της.

Ἐκεῖνος κάθησε σὲ μιὰ καρέκλα.

—Δὲ μοῦ λές, Ἄννα; Τί τῆς κάμαμε καὶ μᾶς φέρνεται ἔτσι; Ξέρεις νὰ τῆς ἔχομε κάμει τίποτε;

—Τίποτε, Ἄλκη.

—Τότε γιατί δὲν ἔρχεται;

—Ἀμέλεια. Ἀδιαφορία. Δὲν τὴν ξέρεις; Ἐτσι δὲν ἦταν πάντα;

—Ὅχι πάντα! Ὅχι τόσο τουλάχιστο.

Τώρα...

Σηκώθηκε, ἄρχισε νὰ περπατᾷ μέσα στὸ δωμάτιο. Τὸ βαθιὰ μελαχρινὸ πρόσωπό του ἔγινε πιὸ σκοτεινὸ. Ἡ Ἄννα τοῦ ἔριχνε κρυφῆς ἀνήσυχες ματιές.

—Λοιπόν; τοῦ εἶπε σὲ λίγο γελαστή. Γιατί ἔκοψες τὴ χαρὰ σου; Ἦταν τόσο ὀραῖα! Καὶ θὰ σοῦ ἴλεγα κι' ἐγὼ ὕστερα...

—Τί, Ἄννα;

—Δὲ σοῦ λέω πιά!

—Ἐλα, Ἄννα. Πές μου.

Ἡ Ἄννα πῆρε τὸ πιὸ χαρούμενο ὄψος.

—Νά, θ' ἀρχίσω νὰ βγαίνω ἔξω! Μπορῶ πιά, τὸ καταλαβαίνω. Μοῦ τὸ πρότεινε ἡ Ἀνθούλα, θὰ περνᾷ κάθε μέρα καὶ θὰ πηγαίνομε στὸ πάρκο. Στὴ λιακάδα. Ἀνάμεσα στὰ δέντρα. Τί ὀραῖα πού θὰ εἶναι, Ἄλκη!

—Ναί, Ἄννα, θὰ εἶναι πολὺ ὀραῖα!

—Θὰ παίρνω βαθιὲς ἀναπνοές, ὁ ἥλιος κι' ὁ ἀέρας θὰ μπαίνουν μέσα μου, τὰ πλεμόνια μου θὰ καθαρίζουν, τὰ πόδια μου θὰ ξεμουδιάζουν... Ὅσο πού θὰ γίνω ὀλότρελα καλά.

—Ναί, Ἄννα.

Κοίταξε τὸν ἀδερφό της χαμογελαστή, μὲ τὸ πρόσωπο ξαναμμένο, τὰ μάτια φωτεινά.

—Εἶδες πόσο μ' ἀγαπάει ἡ Ἀνθούλα; Κάθε μέρα νὰ εἶναι ἐδῶ, κι' ὅλο νὰ μὲ βοηθάει νὰ μὴν κουράζομαι, νὰ μὲ φροντίζει ὀλοένα, ἀκόμα καὶ νὰ μὲ χτενίζει. Εἶδες νὰ περάσει μέρα, καὶ νὰ μὴν ἔρθει κι'

ή κυρία Χαρίκλεια, νά μου κρατήσῃ συντροφιά μὲ τίς ὥρες; Ἔ! Ἄν τύχει καὶ μιὰ ἄλλη, πού νά μὴ θέλει νά εἶναι τόσο κοντά μας, δὲ χάλασε ὁ κόσμος, δὲν εἶναι λόγος νά μᾶς πειράζει, νά μᾶς στενοχωροῦν. Μόνο πού δὲ θὰ τὴ συνεριστόμαστε, δὲ θὰ τὴν προσέχουμε. Δὲν εἶναι ἔτσι, ἀδερφούλη;

Ὁ Ἄλκις σηκώθηκε, ἔμεινε λίγες στιγμὲς συννεφιασμένος.

—Μὰ γιατί νά μὴ θέλει νά εἶναι κοντά μας;

Ἡ Ἄννα γέλασε.

—Τὴ Λόλα λογαριάζεις τώρα; Σάμπως νά μὴν τὴν ξέρεις!... Μπορεῖ καὶ πού δὲν πῆγα νὰ τῆς κάμω ἐπίσκεψη!

—Δὲν μπορεῖ νά εἶναι αὐτό, Ἄννα. Ξέρει πὼς εἶσαι ἄρρωστη.

Μικρὴ σιωπή. Ἡ Ἄννα κάτι θέλησε νά πῆ, μὰ κρατήθηκε, δίστασε, στὸ τέλος, ἤσυχια καὶ ἀδιάφορα:

—Νά σοῦ πῶ, Ἄλκι, ἀκόμα καὶ νά φοβήθηκε, ἐγὼ δὲν τὴν ἀδικῶ. Κάθε ἀνθρώπος ἔχει τίς ἀδυναμίες του. Καὶ στὸ κάτω-κάτω, ἀρρώστια εἶναι αὐτή. Ἄλλοι καὶ ἀπὸ τὸ συνάχι ἀκόμα φυλάγονται.

Ὁ Ἄλκις ἀνατινάχτηκε.

—Ἄν ἦταν αὐτό, φώναζε, θὰ πῆγαίνα τώρα δὰ καὶ θὰ τὴν ἔβριζα! Κι' ὅλα θὰ τελείωναν... Μὰ δὲν εἶναι αὐτό!

Ἔκαμε ἕνα-δύο βήματα, στάθηκε.

—Ξέρω ἐγὼ γιατί τὸ κάνει, εἶπε.

Ἡ Ἄννα τὸν κοίταξε μὲ ἀνησυχία καὶ βιάστηκε νά κόψει τὴ σκέψη του, νά τὴν κρατήσῃ, νά μὴν πάει πιὸ πέρα.

—Ἔ! Κι' αὐτὸ νά 'ναι, τοῦ εἶπε, μὲ τίς ὑγιεῖς της. Πλούτηναν οἱ ἄνθρωποι, ψήλωσε πιὸ πολὺ ἡ μύτη τους—ἔτσι δὲ γίνεται πάντα; Τὸ ξέρεις κιόλας πὼς πάντα μεγαλοπιανόταν ἡ Λόλα.

—Ξέρω ἐγὼ γιατί τὸ κάνει, ξανάπε ἐκείνος.

Ἀποτραβήχτηκε ἕνα-δύο βήματα, ἔμεινε μιὰ στιγμὴ σιωπηλός, ὕστερα ξέσπασε ἀπτόμα:

—Ἐπειδὴ δὲ μὲ καταδέχεται! Ἐπειδὴ μὲ περιφρονεῖ!... Μὰ θὰ δεῖ!... «Μιὰ καὶ πέρασες τὴν Ἐμπορική», μοῦ λέει μιὰ μέρα, «γιατί δὲν πᾶς νά ἐργασθεῖς σὲ Τρά-

πεζα;» «Σὲ Τράπεζα;» τῆς λέω. «Μόνο ἂν θὰ κάμω δική μου!» Κι' ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού μὲ εἶδε μὲ τὴ ρουλέττα στὴν πλατεία, μόλις καὶ μὲ χαιρετᾷ!

—Ὅχι, Ἄλκι, δὲν εἶναι ἔτσι! προσπάθησε νά τὸν καθησυχάσῃ ἡ ἀδερφή του.

—Ἔτσι εἶναι! Μὰ μοῦ εἶναι ἀδιάφορο! Ρουλέττα, ναί! Καὶ χαρτιά! Καὶ μαῦρη ἀγορά! Δὲ γίνομαι ἐγὼ μεροδούλης-μεροφάης. Ἐγὼ θέλω νά 'μαι ἐλεύθερος, νά κάνω ὅποια δουλειὰ θέλω, νά τὴν ἀλλάζω ὅποτε θέλω! Καλύτερος εἶναι ὁ ἀδερφός της τὸ τεμπελόσκυλο;

—Ἐλα, Ἄλκι! Ἡσύχασε!

—Καλύτερος εἶναι ὁ πατέρας της; Λαντζιέρης δὲν ἦταν; Πιάτα δὲν ἔπλενε; Στὸν ὄχετό δίπλα δὲν πέρασε τὴ ζωὴ του; Μέγας ἐστιάτορας τώρα! Μὰ βρωμαίει μαγέρικα καὶ τετζερέδες! Ἐμένα ἡ δουλειά μου τρέχει, δὲ σταματάει πουθενά, δὲ βουρκώνει, κυλάει σὰν ποτάμι. Καὶ λέρα νά πέσει μέσα, τὴ λυώνει, τὴ χωνεύει, πάει, χάνεται! Δὲ μένει παρὰ ἡ χρυσαφένια σκόνη, πού τὴ μαζεύει γδέρνοντας τὸ χῶμα. Τὴν πλένεις, τὴν καθαρίζεις, κι' ἐκεῖ στὸ τέλος νά! Τὸ χρυσάφι! τὸ χρυσάφι!

Ἔβαλε βιαστικά τὸ χέρι στὴν τσέπη τοῦ πανταλονιοῦ του κι' ἔδγαλε καὶ κουδούνισε μέσα στὴ χούφτα του κάμποσες χρυσὲς λίρες.

—Νά τί μοῦ ἀφήσαν! εἶπε μὲ μάτια πού ἔλαμπαν καὶ μὲ φωνὴ θριαμβευτικὴ.

Καὶ κουδούνιζε τίς λίρες.

—Κι' ἀκόμα πού εἶσαι! Οὔτε στὴν ἀρχὴ δὲν εἴμαστε ἀκόμα! Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου θὰ τοὺς πατήσω ὅλους! Κι' ἄς μοῦ λένε «μαῦρη ἀγορά!» Μαῦρη ἀγορά, μὰ κοίτα!

Ἄνοιξε τὴ χούφτα του, ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ τὸ ἔσερνε δῶθε-κεῖθε, νά φανοῦν καὶ νά λάμπουν πιὸ πολὺ οἱ λίρες. Ὑστερα σήκωσε ψηλά τὸ χέρι, μὲ τὴ χούφτα πάντα ἀνοιχτή, κι' ἄφησε τίς λίρες νά πέσουν καὶ νά κατρακυλήσουν μὲ θόρυβο στὸ μαρμαρένιο πάτωμα. Ἔσκυψε κι' ἔμεινε νά παρακολουθεῖ μὲ ἀπόλαυση τὴ λάμψη καὶ τὸν ἦχο τῶν χρυσῶν νομισμάτων. Καὶ ξέσπασε σ' ἕνα κοιμένο, ἄγριο γέλιο.

(Συνεχίζεται) ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΛΥΤΡΩΣΗ

Κι' αυτό τὸ κάστρο θὰ παρθῆ! Καί τ'άλλα θὰ λυγίσουν!
Καί θ' ἀστράψουν οἱ ἀσπίδες!
Στὴ γαλανὴ αἰθρία τῆς γῆς, στὰ στήθεια μας, θ' ἀνθίσουν
οἱ χρυσές ἡλιαχτίδες.

Οἱ τάφοι π' ἀνοιξαν οἱ ἐχθροί—γιὰ νειᾶτα, ὠϊμένα, τάφοι!—
θὰ γιομίσουν μὲ μῦρα.
Θά 'ρθοῦν ν' ἀπλώσουν στὶς πληγές τῆς ἀνοιξης ζωγράφοι
τῆς χαρᾶς τὴν πλημμύρα.

Μέσ' ἀπ' τῶν κρίνων τὶς ψυχές, οἱ νύχτες τῶν αἱμάτων
τὴ γαλήνη θὰ πάρουν.
Καί νά! Οἱ καρδιές μας φτερωτές βαρκοῦλες τῶν κυμάτων
τὴν αὐγὴ θὰ σαλπάρουν.

Καὶ δρόμοι ἐλπίδας θ' ἀνοιχτοῦν: ζευγάδες στὰ χωράφια
τὰ παιδιά μὲ τὶς μάνες,
τὰ ρόζ γεράνια στὶς ἀυλές, στοὺς κάμπους στὰ χρυσάφια...
θὰ σημαίνουν καμπάνες...

Κι' αὐτὸ τὸ κάστρο θὰ παρθῆ, καὶ κείνο θὰ λυγίσῃ
στῆς ὀρμῆς μας τὴ φλόγα!
Κι' ἂν εἶν' ὁ ἐχθρός μας χαλαστής καὶ ζῆ μὲ τὸ μεθῦσι
τῶν πτωμάτων, εὐλόγα

τὴ θεία στιγμή τοῦ λυτρωμοῦ ποὺ ζεῖδωρη προβάλλει
στῆς φυλῆς μας τὸ δράμα.
Εὐλόγα 'Εκείνον ποὺ σὲ μᾶς σκορπίζει πλούσια πάλι
τῆς Εἰρήνης τὸ θάμα!

ΠΑΙΔΟΠΟΛΙΣ

Είμαστε έτοιμοι για την έκδρομή. Μπήκαμε στο αυτοκίνητο, ο σωφὲρ άναψε τή μηχανή, άφήσαμε σὲ λίγο πίσω τήν πλατεία Ἁγίας Σοφίας, μπήκαμε στήν ὁδὸν Τομισκῆ καὶ νά μπροστά μας ὁ Λευκὸς Πύργος. Περιττὸν λοιπὸν νά ἐξηγήσω ὅτι βρισκόμαστε στή «νύμφη τοῦ Θερμαϊκοῦ», τήν καρδιά τῆς Μακεδονίας μὲ τὸν πρωτευουσιάνικο πολιτισμὸ καὶ τήν μακεδονικὴ καλωσίνη τῶν κατοίκων τῆς.

Τότε ὁ φίλος μου χτύπησε τήν παλάμη στὸ μέτωπο καὶ θυμήθηκε.

—Βρέ! Ξέχασα τὶς καραμέλλες!

Καὶ ἀμέσως εἶπε στὸ σωφὲρ νά γυρίσω με πίσω, καὶ γυρίσαμε πάλι στήν πλατεία. Ὅταν φθάσαμε στὸ γραφεῖο του, πετάχτηκε ἔξω σβέλτα καὶ ἐγύρισε σὲ λίγο κουβαλῶντας ἓνα ἀρκετὰ μεγάλο δέμα.

Δὲν εἶναι λεπτομέρεια νά ξεχάσης ἓνα δέμα μὲ καραμέλλες ὅταν πρόκειται νά ἐπισκεφθῆς μιὰ παιδόπολι, ὅπως ἐκάναμε σήμερα ἡμεῖς.

Τὸ αὐτοκίνητό μας κυλᾷ τώρα μὲ τιναγμοὺς στὸ λιθόστρωτο τῆς ὁδοῦ Γεωργίου τοῦ Α' καὶ σὲ λίγο ἀφήνομε πίσω μας τὰ ὠραῖα παραλιακὰ ἀρχοντόσπιτα τῆς λεωφόρου καὶ βγαίνομε ἔξω ἀπὸ τήν πόλι, πρὸς τὴ Γεωργικὴ Σχολή. Στὸ πλάι μας πραινίζον ἀμπέλια καὶ χωράφια. Ἄριστερά, στὸ βάθος οἱ σταχτοπράσινες ράγες τοῦ Χορτιάτη καὶ δεξιὰ ὁ βαθύχρωμος Θερμαϊκὸς κλείνουν τὸ ὠραῖο τοπίο. Ἐπειτα, οἱ γραφικοὶ συνοικισμοὶ μὲ τὶς θεώρατες λεῦκες μᾶς ὑποδέχονται ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο, ἀφήνομε πίσω τὶς μεγάλες ἐκτάσεις μὲ τήν ξερὴ ἄμμο καὶ τὶς συστάδες τῶν βούρλων γιὰ ν' ἀντικρύσωμε στὸ τέλος τήν παιδόπολι τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὸ αὐτοκίνητο σταματᾷ. Δροσερὰ φουσιήματα θαλασσινῆς πνοῆς ἐλαφροπατοῦν στή θάλασσα, φοροῦν στὰ κύματα τὶς λευκὲς νταντελένιες σκούφιες τους καὶ σκυροποῦν ὑγρὸ τὸ ἀρωμά τους στή σεριά.

*

—᾿Ω α α!

Εἴμαστε τώρα αἰχμάλωτοι τῆς πολιτείας τῶν παιδιῶν. Περιτριγυρίζουν τὸ αὐτοκίνητο, τὸ κυνηγοῦν, τὸ προφταίνουν, πηδοῦν ἀπάνω του. Πανηγυρίζουν τήν ἐπίσκεψί μας.

—᾿Ω—α α α!

Χαϊδέψαμε τήν κουρασμένη κεφάλαι ἐνὸς ἡλιοψημένου εισβολέως. Εἶναι ξετρελαμένο τὸ ἀερόμυτο ἀραπάκι, πού, ὅπως λέει, «πίνει καβάλλα» στὸ αὐτοκίνητο. Γελάει καὶ τὸ γέλιο του χωρίζει τὸ πρόσωπο ἀπὸ τὸ ἓνα αὐτὶ ὡς τ' ἄλλο καὶ ἡ μυτούλα του μὲ τεντωμένα τὰ στρογγυλὰ ρουθούνια ρουφαίει ἀέρα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ.

—Πῶς σὲ λένε ἐσενα;

—᾿Αλέτη!...

᾿Ο «᾿Αλέτης» γαντζώθηκε ἀπὸ ἐκείνη τὴν ὥρα στὸ χέρι μας κι' ἔμεινε κοντὰ μας ὅσο πού φύγαμε ἀπὸ τήν παιδόπολι. Κι' ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ «᾿Αλέτη» πιάστηκε ἄλλο κι' ἄλλο παιδόπουλο—ἀλυσίδα—καὶ προχωροῦμε τραβῶντας δυὸ οὐρὲς μακεδονόπουλα ὁ καθένας, κρεμασμένα ἀπὸ τὸ καθὲ χέρι μας.

Καὶ ὁ χώρος γύρω κατάσπαρτος ἀπὸ πιτσιρικάς ὄλων τῶν εἰδῶν... Πανηγῦρι ἔχουν. Ξεκαρδισμένα κυλίσματα στήν ἄμμο, ρουχαλάκια πού σκίζονται, φωνὲς καὶ σφυρίγματα ἀπὸ τὶς ἐπόπτριες-ἐθελοντίδες πού κοπιάζουν νά κρατηθοῦν σοβαρὲς μπροστὰ στὶς χαριτωμένους ἀταξίες.

*

Ἡ ἀρχηγός—φοράει ἓνα θερινὸ στρατιωτικὸ χιτόνιο κι' εἶναι ἡλιοκαμένη σάν στρατιώτης—δείχνει στὸ χάρτη πού εἶναι κρεμασμένος σ' ἓνα τοῖχο.

—Τί εἶναι ἐδῶ, δεσποινίς;

—᾿Υδροῦσα, Δροσοπηγή, ᾿Αετός, ᾿Αχλαδιά...

—Τὰ χωριά ἀπ' ὅπου ἦλθαν τὰ παιδιά αὐτῆς τῆς παιδοπόλεως. Ἐνα μάτσο πρᾶ-

σινα βέλη ξεκινοῦν καθένα κι' ἀπὸ κάποιο χωριό, φτάνουν στὴ Θεσσαλονίκη κι' ἀπὸ κεῖ μοιράζονται στὶς παιδοπόλεις. Εἶναι ἡ πορεία τοῦ «ἐθνικοῦ παιδοφυλάγματος».

Ἄπὸ μερικὲς κόκκινες κουνίδες στὸ χάρτη δὲν ξεκινᾷ κανένα πράσινο βέλος...

—Σ' αὐτὰ τὰ χωριά δὲν προφτάσαμε... Τὰ ἄδειασε τὸ παιδομάζωμα... εἶπε χαμηλότερα ἡ ἀρχηγός.

Οἱ στίχοι ἑνὸς γάλλου ποιητῆ ἔρχονται στὸ νοῦ μου.

"Ας μὴ δῶ ποτὲ Κύριε
ἕνα καλοκαίρι δίχως ἀνθούς
ἄδεια τὴν κυφέλη ἀπὸ μέλισσες
καὶ τὸ σπῖτι χωρὶς παιδιά...

Τὸ σπῖτι χωρὶς παιδιά. Τὸ σπῖτι χωρὶς παιδιά...

Στὶς μικρὲς αὐτὲς κόκκινες κουνίδες τ' ἀκριτικὰ χωριά μας, τὸ καλοκαίρι θάναι δίχως ἀνθούς. Καὶ οἱ κυφέλες ἄδειες... Ὅσο νὰ «πληρωθῇ τὸ ποτήριον τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου...».

Ἔσφιξα τὸ χεράκι τοῦ «Ἀλέτση». Γιῦρῖσα καὶ τὸν κύτταξα. Στέκει πάντα κοντά μου.

Ἡ ἀρχηγός χαμογέλασε καὶ τὸν ἐχάιδεψε. Ἔπειτα μοῦ λέει σιγά.

—Δὲν ἔχει μάνα οὔτε πατέρα οὔτε ἀδελφούς. Ἔσφαξαν ὅλη τὴν οἰκογένεια οἱ ἀντάρτες... Γλύτωσαν ὅμως τὸν Ἀλέξη. Ἔχομε κι' ἄλλα τέτοια πεντάρφανα, μὰ τρομάξαμε νὰ σθῆσουμε τὸν τρόμο ἀπὸ τὰ ματάκια τους, νὰ διώξουμε ἐφιάλτες ἀπὸ τὸν ὕπνο τους...

Ἔτσι λοιπὸν «Ἀλέτση»; Ἔτσι!... Γι' αὐτὸ σφίγγεις τὸ χέρι μας;

★

—Ντάν-ντάν-ντάν-ντάν-ντάν!...

Ἔξω ἀπὸ τὸ κεντρικὸ κτίριο, ἡ ἐπόπτρια τῆς ὑπηρεσίας χτυπᾷ τὸ καμπανάκι συνθηματικά.

—Ντάν-ντάν-ντάν-ντάν-ντάν!

Κι' ὁ μυρωμένος μπάτης πέρνει τοὺς ἡχούς του καὶ τοὺς σκορπᾷ στὸ γήπεδο. Τὸ παιδομάνι στηλώνει τ' αὐτιά κι' ἔπειτα ὑποδέχεται τὰ χτυπήματα μὲ ξεφωνητὰ καὶ παλαμάκια καὶ τρεχάματα.

Γενικὴ συγκέντρωση! Μέσα ἀπὸ τὰ λευκὰ κτίρια τῆς παιδοπόλεως, πετάγονται καὶ ἄλλοι μικροῦληδες, ροβολᾶνε τὰ σκαλιὰ ὅσο τοὺς ἐπιτρέπουν τὰ κοντὰ τους γαμπάκια-καὶ ἐνώνονται μὲ τὸ ρεῦμα τῶν ἄλλων πὸν συγκεντρώνεται στὸ γήπεδο, πλαῖι στὴ θάλασσα.

Βρεθήκαμε ἐκεῖ κι' ἐμεῖς τριγυρισμένοι ἀπὸ τὶς ποικιλόχρωμες ποδιές, τὰ σκονισμένα πέδιλα, τὰ χαρούμενα κελαδήματα, ξεχωρίζοντας μέσα στὸ κῆμα τῶν μικρῶν σάν τὸν Γκιουλιβερ μέσα στοὺς λιλιπούτ.

Οἱ ὁμάδες συγκεντρώνονται μὲ τάξι γύρω στὸν κοντὸ τῆς σημαίας. Σιωπὴ. Καὶ ψηλὰ πλαταγίζει ἀπὸ τὶς ριπὲς τοῦ «Βαρδάρη» ἡ σημαία. Τὰ κυνηγημένα Ἑλληνόπουλα τῆς Φτεριάς, τῆς Δροσοπηγῆς, τοῦ Ἄετοῦ, τῆς Ἀχλαδιάς καὶ τῶν ἄλλων μαρτυρικῶν χωριῶν, μαζεμένα κάτω ἀπὸ τὴν σημαία, σάν κλωσσόπουλα:

«Ἡ Ἑλλάδα θέλει νὰ σώση τὰ παιδιὰ τῆς»...

Σοῦρχονται δάκρυα ὅταν τὰ βλέπης ἔπειτα νὰ τετνώνουν τὰ λαϊμάκια τους-μαζὺ κι' ὁ «Ἀλέτσης»-νὰ φουσκώνουν οἱ φλέβες τοῦ λαμοῦ καὶ τ' ἀκοῦς νὰ τραγουδοῦν μὲ τὴν καρδιά τους.

«Ἡ Ἑλλάδα ποτὲ δὲν πεθαίνει!...».

Ἀπέναντι, στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος, διαγράφονται οἱ ἀχνὲς κορφὲς τῶν ματόβρεχτων συνόρων μας.

—Φωνᾶξτε το παιδιά, φωνᾶξτε το ν' ἀκουστῇ ὡς ἐκεῖ πέρα...

★

Ὁ ἥλιος ἔγερνε πρὸς τὶς κορφὲς τοῦ Βερμίου κι' οἱ χρυσοκόκκινες ἀκτίνες του χρωμάτιζαν μὲ τὴ γλυκεῖα ἀπόχρωσί τους τὰ πρόσωπα τῶν μικρῶν, τὰ κτίρια τοῦ Ἰδρύματος, τὸν λόφο πέρα, μὲ τὶς φουντωτὲς προσινάδες του. Τὰ παιδιὰ κάθονται τώρα σὲ ἡμικύκλιο, κάτω στὸ γήπεδο, σταυροπόδι. Τὸ πρόγραμμα λέει τώρα «Κατήχησι». Ὁρθίος μπροστά τους μὲ τὰ χέρια ἐλαφρὰ προτεταμένα τοὺς μιλοῦσε ὁ κατηχητής. Ἔχει στρέψει τὴ ράχη πρὸς τὴ θάλασσα πὸν φτάνει γαλήνια ὡς τὰ πόδια του καὶ τὰ παιδιὰ ρίχνουν ἐλαφρὰ τὰ κεφαλάκια τους πρὸς τὰ πίσω καὶ μὲ τὰ μά-

τια στηλωμένα ἀπάνω του ἀκοῦνε. Δὲν βγάζουν ἄχνα.

Κάποτε οἱ μικροὶ σηκώθηκαν, σταυρώνουν τὰ χέρια καὶ οἱ λεπτεῖς φωνοῦλες τους ἐνάωνται ρυθμικά.

«Πάτερ ἡμῶν—ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς—ἀγίασθήτω τὸ ὄνομά Σου...».

Σὲ λίγο κάθονται πάλι καὶ φτειάχονται στὴ θέσι τους, σὰν τὰ πουλάκια πού τινάζουν τὶς φτεροῦγες τους ὅσο νὰ βουλευτοῦν καλὰ στὴ φωνή, καὶ τὰ λαμπερὰ ζευγάρια τῶν ματιῶν τους κρεμάστηκαν πάλι ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ δασκάλου τους.

Ἐκεῖνος τοὺς θυμίζει τώρα ἕναν ἕμνο ψιθυρίζοντας τὶς πρώτες λέξεις. Καὶ σὲ λίγο ἀπὸ τὴν ἀεροθαλασσιά, τὴν γλυκεῖα αὐτὴ ὥρα τοῦ δειλινοῦ, ὑψώνεται στὸν οὐρανὸ μιὰ πυκνὴ δέσμη ἀπὸ δροσεροὺς ἤχους.

«Ὅταν τριγύρω βλέπω τὸν ἥλιο, τὸ φεγγάρι, τ' ἄστρα τὰ φωτεινὰ σ' εὐχαριστῶ Θεέ μου πού μοῦδωσες τὰ μάτια...».

Ὡ ἀντὶ γὰρ ὅλες τὶς ἄλλες ἡλικίες ἢ ζωὴ τῆς Πίστεως εἶναι πηγὴ χαρᾶς καὶ δυνάμεως, γιὰ τ' ἀνθρώπινα αὐτὰ βλασταράκια τὰ τάλαιπωρημένα ἀπὸ τὴ μπόρα τοῦ πολέμου, εἶναι τὸ ὄξυγόνο πού θὰ τ' ἀναστήσει...

★

Τὸ μάθημα τελειώνει. Παρακαλοῦμε μὲ τρόπο τὸν κατηχητὴ, ἀν θέλῃ νὰ μοιράσῃ αὐτοὺς τὶς καραμέλλες στὰ παιδιά.

Ἄφου τελείωσε τὴν ἱστορία πῆρε γελαστός ἀπὸ τὰ χέρια μας τὸ μεγάλο κουτί τὸ ἀκοίμησε στὴν καρέκλα. Εἶναι μαέστρος σ' αὐτὴ τὴ δουλειά. Καθυστερεῖ μὲ σιωπηλὸ χιοῦμορ τὶς κινήσεις του καὶ ἡ παιδικὴ περιέργεια φουντάνει. Τὰ παιδιά τεντώνουν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰ λαμουδάκια τους, σὰν τὰ περιστέρια, γιὰ νὰ ἴδουν τί θὰ τοὺς δώσῃ ὁ δάσκαλός τους.

—Τώρα ἔχω ἐδῶ νὰ σᾶς δώσω... (Ἡ περιέργεια ἐντείνεται). Νὰ σᾶς δώσω... (καὶ ἀφήνει νὰ φανοῦν μερικοὶ πολύχρωμοι κύλινδροι ἀπὸ τὶς καραμέλλες).

—Εἰκονίτσες! ἐφώναξαν οἱ μισοί.

—Καραμέλλες! πανηγυρίζουν οἱ ἄλλοι.

—Καραμέλλες! Τὸ βρήκατε...

Μιὰ ἰαγὴ διατρέχει τὸ στρατόπεδο τῶν πιτσιρικών.

—Ἄαα!!

—Ἄλλὰ πρώτα θέλω νὰ σᾶς ρωτήσω κάτι.

Ἡ φουροτοῦνα στὴ θάλασσα τῶν μικρῶν κοπάζει ἀπότομα. Στήνουν τ' αὐτάκια τους.

Μᾶς κτυτᾶ τότε ὁ κατηχητὴς καὶ χαμογελᾷ αἰνιγματικά.

—Γιὰ πέστε μου τώρα παιδιά... Μὰ θὰ μοῦ πῆτε τὴν ἀλήθεια;

—Μάλιστα, μάλιστα φωνάζουν ἑκατό φωνές.

—Ὅταν ξανάρθω τί θὰ θέλατε καλύτερα. Νὰ σᾶς φέρω καραμέλλες ἢ νὰ σᾶς πῶ πάλι ἱστορίες τοῦ Χριστοῦ...

Τὸ δίλημμα ἦταν φοβερό. Καί—νὰ πῶ τὴν ἁμαρτία μου—δὲν μπόρεσα νὰ μὴν ἀπαντήσω ἀμέσως, μέσα μου, κάνοντας ἐγὼ γιὰ λογαριασμὸ τῶν μικρῶν τὴν ἐπιλογή: Μὰ... καραμέλλες!

—Ἱστορίες τοῦ Χριστοῦ! ψήφισαν τὰ παιδιά.

Εἶχα ἠτηθηῖ...

(Σ' αὐτὴ τὴ σκηνὴ ἤθελα νὰ ἦσαν μερικοὶ «διαφοτιστὲς» ἢ καὶ μερικά «προωδευμένα μυαλά», νὰ μοῦ ἐξηγήσουν ποιὸ «κυριαρχο σωματικὸ ἐνστικτο» ὑπαγόρευσε στὰ παιδιά αὐτὴ τὴν ἐκλογή!)

Ἡ ἀνταῦγια τῆς δύσεως φωτίζει τὰ χαρούμενα προσώπια. Ἄν τὰ χερουδεῖμ ἦσαν κουρεμένα μὲ τὴν «φιλή μηχανή» ἀσφραλῶς αὐτὴ τὴν ἔκφρασι θάπρεπε νὰ ἔχουν!...

★

Ἀπέναντι, μακρυνά—γαλάζιες σκιὲς στὸν ὀρίζοντα—διαγράφεται ἡ Τζένα καὶ τὸ Πάικον... Πίσω τους εἶναι τὸ «σιδερένιο παρατέτασμα»...

Καὶ ἀνατρίχιασα μὲ τὴ σκέψι πὼς πέρα ἐκεῖ, πίσω, σὲ τριάντα χιλιάδες Ἑλληνόπουλα αἰχμάλωτα, μιὰ ἄλλη σατανικὴ κατήχησι θὰ ξεροζώνη καὶ θὰ τσακίξη τὸ θεῖο βλαστό στὴν παιδικὴ ψυχὴ, γιὰ νὰ φυτέψῃ σ' αὐτὴ, μὲ σαρωδάνειο γέλιο, τὸ σπόρο τοῦ ἐγκλήματος καὶ τοῦ μίσους.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ • ΣΤΗΝ ΠΛΑΣΤΙΓΓΑ ΔΥΟ ΚΟΣΜΟ-
ΘΕΩΡΙΩΝ • Ο ΓΛΑΔΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ • Ο ΑΓΩΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΜΑΣ • Η ΨΗΦΟΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΡΙΑΙ ΜΑΣ • ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ ΚΑΙ ΟΡΦΑΝΕΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

Το φύλλο των Times της 9ης Αδούστου εξέδθη με μίαν εξαιρετική αγγελία που ήταν στην προμετωπίδα, δίπλα στον τίτλο, πράγμα που στην εφημερίδα αυτή με το παγκόσμιο κύρος και την 160 χρόνων αδοτηρή παράδοσι, γίνεται σε περιπτώσεις δλότελα εξαιρετικές, όπως, «έκηρύχθη ο πόλεμος», «έγινε άνακοή», κλπ. Ποιό ήταν τό μήνυμα που έπαιρνε τόσο εξαιρετική θέσι αυτή τή φορά; Νά τό κείμενό του: «Άνεκαλύφθησαν παλαιά χειρόγραφα τής Βίβλου». Προχωρώντας ο άναγνώστης έβλεπε τό κύριο άρθρο άφιερωμένο στην άνακάλυφι αυτή και δίπλα ένα έπιστημονικό άρθρο ειδικού έπιστήμονος, του G. Lankester Harding, σχετικό με τό ίδιο θέμα. «Αί σπουδαία άνακαλύψεις στην Άγία Γή, που περιγράφονται σε ειδικό άρθρο άποτελούν τήν δυνατότητα μιάς έπαναστάσεως στην κριτική του κειμένου τής Παλαιάς Διαθήκης. Μέχρι πρό δέκα έτών έκρατοδός ή γνώμη, ότι δέν θά μπορούσαν ποτέ νά βραθοδν χειρόγραφα του έβραϊκού κειμένου, που νά άνήκουν σε περίοδο παλαιότερη από τόν σχηματισμό του κειμένου που τό ονομάζουμε Μασσαωτικό (δηλ. μεταξό 500 και 900 μ.Χ.). Οι κώλυδροι, που περιγράφονται από τόν κ. Lankester Harding, είναι άρχαιότεροι από τό Μασσαωτικό κείμενο κατά περισσότερο από χίλια έτη». Άρχίζοντας με τή φράσι αυτή τό κύριο άρθρο δίδει μιά ειδική τής Ιστορίας τών χειρογράφων, τήν σπουδαιότητα που έχουν για τήν κριτική του κειμένου, για τήν κριτική τών θεμελιών τής χριστιανικής πίστεως. Καί κλείνει, ύπογραμμίζοντας πόσο μεγάλη σημασία έχει τό γεγονός ότι εδρέθηκ χειρόγραφο, που περιέχει δλόκληρο τόν προφήτη Ήσαϊα και άνάγεται στον Β' π.Χ. αιώνα, και έπομένως, λέει ο άρθρογράφος, ή μπορεί κάλλιστα τό χειρόγραφο αυτό νά άνήκει στη Συναγωγή τής Ναζαρέτ και νά ήταν έκτενο του, όπως λέγει ο Έδθαγγελιστής Λουκάς, «έπεδόθη αυτό (τφ Ήσοδ) βιβλίον Ήσαϊου του προφήτου κλπ.».

✽

Και νά δημοσιευθί μόν στους Times ειδικό έπιστημονικό άρθρο για τό νέα χειρόγραφο είναι φυσικότατο σ' ένα τόπο που έθιμελίωσε τήν ιδιαιτελική και τή δημοσία του ζωή επάνω στη Βίβλο, όπως τήν θεμελίωσε ο άγγλικός, και τώρα άρχίζει νά καταλαβαίνη πόσο του έκδουσι-σε τό άρνητικό κήρυγμα που είχαν άρχίσει νά

εισοδή μέσα του στις τελευταίες γενές. Τι θεσι όμως έχει τό κύριο άρθρο και τό χαρακτηριστικό μήνυμα στην προμετωπίδα; Έπί τέλους θά έλεγε ίσως κανάνας, ή άνακάλυφις ώρισμένων χειρογράφων, έστω και τής Άγίας Γραφής, δέν πρόκειται νά επηρεάση τήν πορεία τών γεγονότων, που θά διαγράφουν από εδω και πέρα τήν άνθρωπινή Ιστορία!

Πόσο λαθεμένη θά ήταν μιά τέτοια αντίληφις, θά τό καταλάδη κανείς, αν λάβη υπ' όψιν του ότι, άκριθώς επάνω στην άρνητική κριτική τής Βίβλου έστηρίχθηκ σε μεγάλο μέρος ή άρνητική, και πιο συγκεκριμένα ή δλοιστική κοσμοθεωρία, που όπήρξε και τό θεωρητικό θεμέλιο για τόν κομμουνισμό, μά κάτι άκόμη, που έδημιούργησε από πρακτική πλευρά τις πρόσθεσις για νά εξαπλωθί τό κομμουνιστικό κήρυγμα.

Πρέπει νά τό καταλάδουμε, ότι ο άγών μας, ο άγών του πολιτισμού μας, που διεξάγεται τουτον τον καιρό, εις τό τέλος είναι άγών με-ταξό κοσμοθεωριών. Η άρνητική όμως κοσμοθεωρία είχε ζητήσι νά στηριχθί στα δσα έλεγαν εναντίον τής γνησιότητας του κειμένου τής Άγίας Γραφής 'Ο άναγνώστης που δέν έχει ειδικά μελετήσει τό θέμα, είναι άδύνατο νά φαντασθί τι έχει λεχθί από τήν άρνητική κριτική για νά χτυπηθί ή γνησιότης αυτή. Γι' αυτό μιά άνακάλυφις που μάς παρουσιάζει χειρόγραφα κατά χίλια ίδσα χρόνια άρχαιότερα από τά τελευταία που είχαμε ως τώρα και με τρόπο που αυτή τή φορά δέν σηκώνει τήν παραμικρή άμφιβολία, αυτή ή άνακάλυφις λοιπόν είναι εις τήν πλάστειγία του άγώνος τών κοσμοθεωριών ένα βάρος αποφασιστικό. Τόσο αποφασιστικό, ώστε ήξεραν καιά τί έκαιναν οι Times, και γενικώτερα ο παγκόσμιος τύπος που έδωσαν στο γεγονός αυτό μιά σπουδαιότητα, όχι μόνον πνευματική, μά και κοσμοιστορική. Σπουδαιότητα, που ένδιαφέρε και εκαινον που άσολείται με τήν διαμόρφωσι του σημερινού κόσμου και του σημερινού πολιτισμού, και εις τό τέλος τής ανάλυσεως με τό πέρας που πρόκειται νά έχη ο σημερινός κρίμας για τήν άνθρωπότητα άγών.

Στό περιοδικό μας θά εκτεθοδν, όταν θά έβλη ή ώρα, ειδικότερες λεπτομέρειες. Άλλά δέν μπορούδός ή στήλη αυτή νά μήν πη από τώρα μερικά λόγια για τήν πρώτη κατατάσις τών άναγνωστών της στο θέμα τουτο, θέμα που άνάγεται στο θεμέλιο για τήν επίλυσι κάθε άλλου

συγχρόνου ζητήματος: στην κοσμοθεωρητική βεβαιότητα. Στην πληροφωρία, ότι η πίστις, που αποτελεί τό θεμέλιο του γένους μας δέν είναι μόνον τής καρδιάς μας: δηαγόρευσις. Είναι και κάτι που κάθε μέρα και επιδεικνύεται από την αληθινή επιστημονική έρευνα, στις σφαίρες φυσικά που είναι προσιτές εις την έρευνα αυτή.

Και επειδή ο λόγος γιά την 'Αγία Γραφή και τη σπουδαιότητά της, άς αναφέρω εις κάτι άλλο παράλληλο, πάλιν από την 'Αγγλία. Τελευταία, όπως θι ξέρη Ισως ο άναγνώστης, τό βρετανικό μουσειο έθεσε στη διάθεσι του κοινού τη συλλογή των διαφόρων χειρογράφων του μεγάλου 'Αγγλου πολιτικού, του Γλάδστωνος.

Τι σημασία έχει ο μεγάλος φιλελεύθερος ήγέτης στην 'Αγγλία, γιά την παγκόσμια πολιτική ζωή, δέν χρειάζεται Ισως νά τό εξάρωμε έδω. Μπορούμε νά πούμε, ότι η δύναμις του και η πολιτική του έθεσαν τη σιραχ δια στην πολιτική ζωή του κόσμου κατά τον 19ον αιώνα, στη λεγομένη βικτωριανή εποχή. Έμεις έδω οι Έλληνες ειδικότερα είμαστε ιδιαιτέρως εθιγόμενοι, γιαντί ο Γλάδστωνος έγινε αίτια νά μάς δώσει η 'Αγγλία τά 'Ιόνια νησά... ένω σήμερα έπιμένει νά μη μάς διδώ την Κύπρο.

Λοιπόν, γιά νά γυρίσωμε στά χειρόγραφα του Γλάδστωνος, άνάμωσα στην άπέραντη δυνατή συλλογή εδρέθησαν διακόσια χειρόγραφα, τά όποια περιέχουν, τί νομίζετε; Κηρύγματα, τά όποια έκανε ο Γλάδστωνος σέ φιλικές συγκεντρώσεις που έγινοντο γιά τόν σκοπό αυτό! Μελετητής της Β.βλου από τούς πό θερμοός, θεωρούσε όποχρήμοί του νά δοηθή γιά την πνευματική θεμελίωσι τής εποχής του. Τό κατά πόσον ειχε δικαιο αυτός, η έκτενοι που κατόπιν έχάρησαν άλλους δρόμους, αυτό τό βλέπουμε πιά καταπάνω και τό πληρώνομε τόσο άκριβά. Τό εδούχημα μόνο είναι, πώς αρχίζει η στροφή και αρχίζουμε νά θυμώμαστε μερικώς αλήθειες, που δέν μπορεί κανείς άτιμωρητί νά τις έσχνει.

Γιά νά έλθουμε τώρα στην 'Ελλάδα: θά έπρεπε βίβεια νά πούμε πρώτα-πρώτα γιά τόν διεξαγόμενον άγώνα του Στρατού μας. Προτιμούμε νά μην πούμε τίποτε γι' αυτόν. Ένα μόν, γιαντί ο άγών αυτός παίρνει τόσο

γρήγορη και θριαμβευτική εξέλιξι, ώστε, φοδύμασι πώς εις γράφομε τώρα δέν θά είναι πιά επικαιρο όταν θά τό διαδάξη ο άναγνώστης. Και άλλο ένα, ότι θά έπρεπε εχι βιαστικό σημάτωμα άλλα μελέτες πολλές νά γραφθούν. 'Ας έπιφύλαχθούμε λοιπόν γιά άλλην ώρα. Και άς πούμε ένα θερμότατο εύχαριστώ στά αδελφια που άγωνίστηκαν όπως άγωνίστηκαν, και θυσιάζονται μέ τόν ήρωισμό, μέ τόν όποιον θυσιάζονται. 'Ο Θεός μαζί τους! Έμεις άς κυτάξωμε νά τούς δείξωμε όσο μπορούμε πιά έμπρακτη την εύγνωμοσύνη μας.

Μιά θερμή εύτασι γιά τίς άναγνώστριες των 'Ακτίων»: Νά μην παραλείψουν νά έγγραφον στούς έκλογικούς καταλόγους, έφ' όσον υπάρχουν οι προϋποθέσεις γιά την έγγραφη αυτή. Δέν πρόκειται τώρα γιά τό ζήτημα, αν ήταν κατάλληλη ώρα νά δοη η εχι ψήφος στις γυναίκες. Μιά και η ψήφος εδόςθη, αποτελεί κι' αυτή ένα όπλο γιά τη ζωή του Έθνους. Πρέπει έπομένως νά γίνει καλή χρηση του όπλου αυτού και θά συμφωνήσωμε όποθέτω όλοι, ότι η καλύτερα χρηση δέν θά είναι ο άναγώστριες των 'Ακτίων νά άφήσουν τέτοιο όπλο άχρησιμοποίητο.

"Όσο γιά τά περιεχόμενα του παρόντος φύλλου, θά παρακαλούσωμε πάρα πολύ νά προσέξωμε τό άρθρο του Τίμωνος Παρμενά 'Όρφανόμενα 'Ελληνόπουλα». Διαδάζεται άλλως τε και τόσο εύχάριστα! Αυτό τό ζήτημα, των όρφανών μας, μαζί μέ τό γενικότερο ζήτημα του έπαναπατριsmού των προσφύγων, έχουν την ζωτικώτερη σπουδαιότητα γιά τό Έθνος μας και πρέπει πραγματικά νά άποροφήσουν την προσοχή όλων μας. Και επειδή γιά και εέργεια άπαραίτητη προϋπόθεσις είναι η μελέτη, τά δύο έμπεριστατωμένα άρθρα του συνεργάτου μας γιά τά δύο τούτα θέματα, πρέπει νά μελετηθούν από όλους μας και νά μελετηθούν μέ όλη μας την προσοχή.

Κατά τά λοιπά, δέν χρειάζεται νά μιλήσω περισσότερο γιά τήν όλη τούτου του τεύχους. Τό διαγράμμα της φαίνεται από την πρώτη ματιά. 'Ας μην άπασχολώ λοιπόν περισσότερο τόν χώρο του φύλλου, που άγωνίζεται νά άνθέξη στον φόρτο της επικαιρης όλης.

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

«ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΕΚΑΤΟΝΤΑΡΧΟΥ.»

ΤΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ἡ στήλη αὐτὴ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ χαίρειται μὲ ἐξωστὴ χάρα καὶ συγκίνηση ἕνα βιβλίον: «Τὸ ταξίδι τοῦ ἑκατοντάρχου» τοῦ Ἐρνέστου Ψυχάρη, κατὰ μετάφραση τοῦ Γ. Βερλίτη, ποῦ ἔχει ἀξιώσει μὲ τὴν ἐπιμέλεια καὶ καλαισθησία τῆ «Δαμασκός».

Δὲν πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνογὰλλου συγγραφέως αὐτοῦ καθ' ἑαυτό. Τὸ ἔργο αὐτό, ποῦ εἶχε παγκόσμια ἀπήχηση καὶ ἐπίδραση, ἔχει πιά ἀναγνωρισθῆ ὄχι μόνον ὡς μιὰ ἐξαιρετικὴ λογοτεχνικὴ δημιουργία, γεμάτη ἀπὸ γνήσιο λυρισμὸ καὶ ποίηση, ἀλλὰ καὶ ὡς ἕνα σύμβολο καὶ ὑπόδειγμα τῆς ὑψηλῆς ἀνατάσεως πνεύματος καὶ ψυχῆς, ποῦ μπορεῖ νὰ χαρίσῃ καὶ στὴν Τέχνη τὴν ἐπιστροφήν στὸν Χριστιανισμὸ.

Ἐδῶ ὅμως δὲν πρόκειται γι' αὐτό. Πρόκειται γιὰ τὸ ὄρατο, τὸ σπάνιο καὶ σημαντικώτατο φαινόμενον μιᾶς εὐτυχισμένης καὶ γόνιμης συναντήσεως, ποῦ, σὺν ἀπὸ θεαία οἰκονομία, πραγματοποιεῖται μέσα στὸ βιβλίον αὐτό. τῆς συναντήσεως—ἀκόμα περισσότερο: τῆς πλήρους ἀνταποκρίσεως καὶ τοῦ συνταυτισμοῦ—δυσὸ βαθύτατα πνευματικῶν φυσιογνωμιῶν, δυσὸ ἀληθινὰ χριστιανικῶν ψυχῶν: τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ μεταφραστοῦ.

Ὁ Ἐρνέστος Ψυχάρης, φθάνοντας λυτρωμένος ἀπὸ τὴν ἀρνηση καὶ τὴν ἀπιστία, φωτισμένος καὶ ἐξαγιομένος, στὴ Δαμασκὸν, βρῖσκει ἐκεῖ νὰ τὸν περιμένῃ ὁ πνευματικὸς ἀδελφός, ποῦ θὰ τὸν νοιώσῃ βαθύτατα, θὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἀγάπην του καὶ τὴν στοργὴν του καὶ θὰ συνεργασθῆ μαζί του μὲ πίστη καὶ ἀφοσίωση γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς μεγάλης ἐντολῆς Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ πολυτίμη προσφορά τοῦ Βερλίτη στὸ βιβλίον αὐτό: προσφορά ἀγάπης, κατανοήσεως καὶ πίστεως.

Διαβάστε τὸ θαυμάσιο τραγούδι του, τὸ χριστιανικὸν τοῦ καλωσόρισμα στὸν ἐπιστρέφοντα, ποῦ δημοσιεύεται στὴς πρώτας σελίδας τοῦ βιβλίου. Οἱ γυμνοὶ ἀπὸ συμπόσια καὶ καλωσύνη στίχοι του δὲν εἶναι μόνον ἕνα ἄρμονικὸ προανάκρουσμα: εἰσχωροῦν καὶ διαποτίζουν ὀλόκληρη τὴν μετάφραση τοῦ ἔργου καὶ τὴν συνοδοῦσόν αὐτὴ κεφαλαίῳ τῆς, σὲ κάθε τῆς σελίδα, σὺν μιᾶ ἐξαιρετικῇ μουσικῇ ὑπόκρουσιν ἀγάπης.

Γι' αὐτὸ σμίγει καὶ συγχωνεύεται μὲ τὴν βαθύτερη οὐσία τοῦ ἔργου καὶ γίνονται μαζί μὲ αὐτὸ ὁ Ἕμνος τῆς Ἐπιστροφῆς, ποῦ ὑψώνεται καὶ ἀπλώνεται σὺν ἕνα ἀνώτερον κάλεσμα λυτρωμοῦ σ' ὅλους τοὺς δυστυχισμένους, ποῦ «βρέχουν μὲ δάκρυα καὶ αἷμα» τὴν τρομερῇ Ἀφρικανικῇ ἔρημῳ τῆς ἀπιστίας τους.

Στὸ περιοδικὸ «Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρηση» δημοσιεύθηκαν τὰ ἀνεκδοτὰ κείμενα τοῦ Σολωμοῦ, ποῦ τὰ εἶχε ἀνακαλύψει: στὴ Ζάκυνθο ὁ κ. Ντίνος Κονόμος καὶ τὰ προλογίζει μὲ σύντομη διαφωτιστικὴ μελέτη τοῦ εἰδηγοῦ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Λίνος Πολίτης.

Ὁ ἀναγνώστης τῶν κειμένων αὐτῶν τὰ παρακολουθεῖ μὲ ἐξωριστὸ ἐνδιαφέρον, διαβάσει μὲ συγκίνηση τὰ φωτιστικώτατα χειρόγραφα, πρὸ πάντων τοῦ μικροῦ ποιήματος «Ἔρδρα, τρεχάτες», μετὰ μὲ προσοχὴ τῆς ἐπιστολῆς καὶ τὰ σημεῖα. Δὲν εἶναι βέβαια ἀπὸ τὰ καλύτερα κείμενα τοῦ Ποιητοῦ. Ἐχουν ὅμως ὄλα, καὶ τὰ λιγώτερον σημαντικὰ, τὴ σφραγίδα τῆς ἰδιοφυΐας του, ἀναδίδουν ὄλα τὴν ἀνώτερη ποιητικὴ πνοὴν του.

Τὴν ἀληθινὴν τους ἀξία τὴν παίρνουν τὰ κείμενα αὐτὰ, ὅταν τὰ τοποθετήσῃ κανεὶς μέσα στὸ σύνολο τοῦ ἔργου τοῦ Ποιητοῦ. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὰ σπασμένα ἐκεῖνα λαμπρὰ μαρμαρίνα κομμάτια ποῦ δὲν μπόρεσαν ν' ἀρτιωθοῦν, νὰ συναρμολογηθοῦν, νὰ τοποθετηθοῦν στὴ θέσιν τους, γιὰ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸν ἀτέλειωτο ναὸ τῆς Τέχνης του. Ὅμως χρησιμεύουν καὶ αὐτὰ, ὅπως τὰ ἄλλα, γιὰ νὰ συμπληρώνομεν ἑμῆς μὲ τὴν σκέψην μας καὶ τὴν ψυχὴν μας τὰ κενὰ καὶ νὰ ὑψώνομεν καὶ νὰ στηρίζομεν πάντες στὴν καρδίᾳ μας τὸν ὑπεράκαλλο ναὸν.

Ἄς εὐχηθῶμεν ν' ἀποκαλυφθοῦν καὶ ἄλλα τέτοια εὐτυχῆ εὐρήματα, ποῦ, κι' ἂν δὲν ὀλοκληρῶνομεν, θὰ φωτίζον περισσότερο καὶ θ' ἀναδειχνοῦν ὅσο τὸ δυνατόν πληρέστερα τὸ μεγάλον ἔργο τοῦ Ἑθνικοῦ μας Ποιητοῦ.

ΤΟ ΠΡΟΣΕΚΥΝΗΜΑ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ

Ὁραία καὶ ἐπιτυχῆς ἡ σκέψην τῶν Κυπρίων ἐκδρομῶν νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐπίσκεψιν στὸν ἱερόν Βράχον μὲ τὸ προσκύνημα τῆς Μεγαλόχαρης. Οἱ ἄλλοι τρωτοὶ ἀδελφοί, ποῦ ἤρθαν ἐδῶ, γιὰ νὰ χαιρετίσῃ τὴν εὐσεβῆ καὶ ζωντανὴν τὴν Ἰδέαν τῆς Μητρὸς Πατρίδος, ποῦ τόσο βαθιὰ καὶ σταθερὰ τὴν ἔχουν κλειομένη μέσα στὴν ψυχὴν τους, πολλὸ ὄρθα ἀναζητήσαν τὴν προσφιλῆ Ἰδέαν σὲ αὐτὰ σύμβολα: στὴν Ἀκρόπολιν καὶ στὴν Τήνον. Ἡ πρώτη «τὸ αἰώνιον σύμβολο τοῦ Ἑλληνικοῦ θαύματος». Ἡ δευτέρη μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ καθγιασμένας ἐστῆς τοῦ Χριστιανικοῦ φωτός. Καὶ οἱ δυσὸ μαζί τὴ γνήσια καὶ αὐτοῦσια ἰδέα τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς ἐνότητος.

Ἐβέβαια, ὁ Παρθένων εἶναι τὸ αἰώνιον σύμβολο

τοῦ Ἑλληνικοῦ θαύματος—γράφει ὁ Π. Μελίτης*. Μὰ πρέπει νὰ εἶσαι σὲ θέσι νὰ τὸν ἀτενίσῃς τὸν Παρθενῶνα. Καὶ δὲν τὸν ἔχτισαν γιὰ «ἀρχαιολογικὸν μνημεῖον» οἱ πρόγονοί μας τὸν Παρθενῶνα. Γιὰ τέμνος ἱερὸ τὸν ἔχτισαν... Ναὸ στὸν Θεό, τὸν ἄγνωστο ἔσται, μὰ τὸν Θεὸ πού τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικὸ ἀναζητοῦσε πάντα. Καὶ ἀπὸ τότε πού ὁ Παῦλος ἀκήρυξε τὸν ἄγνωστο αὐτὸν Θεὸ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸν Ἄρειο Πάγο κι' ὁ Διονύσιος ὁ Ἄρσοπαγίτης κι' ἡ Δάμαρις δέχτηκαν, ἔκαψ' στὸν ἱερὸ βράχο, τὸ οὐράνιο κήρυγμα, ἀπὸ τότε δὲν μπορῶ ἐγὼ, ὁ Ἕλληνας, νὰ ἀτενίσω τὸν Παρθενῶνα, δταν κλείνω τὰ μάτια μπρὸς στὸν Ἄρειο Πάγο».

Οἱ ἀδελφοὶ Κύπριοι, μὲ τὸ διπλὸ προσοκλήμα τοῦς αὐτὸ δὲσὸ ἀμβολὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰδείξαν πῶς νοιῶθουν καὶ πιστεύουν βεβήματα πού οὐσιαστικὸ νόημα τῆς ἐνότητος αὐτῆς. Μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξις τῆς γνήσιας ἑλληνικότητος τῶν. Ἄλλὰ καὶ μιὰ ἐγγύτης συγχρόνως ἐστὶ ἡ πρόμαχος Ἄθηνά καὶ ἡ Ὑπέρμαχος Στρατηγὸς, πού ἀπροσάτησαν πάντα τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν, θὰ τὴν ἀποδώσουν καὶ στὴν Ἑλληνικὴν Μεγαλόνησο, πού τόσο τὴν ποθεῖ καὶ τόσο τὴν ἀξίζει.

ΤΡΙΑ ΒΙΒΛΙΑΡΑΚΙΑ

Μολονότι ἡ στήλη αὐτὴ πρέπει νὰ περιορίζεται στὴν παρακολούθησιν τῶν λογοτεχνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν μας πραγμάτων, δικαστικῶς σήμερα τὸ δίκαιωμα καὶ τὴν τιμὴ νὰ χαριετίσῃ ἔχωρησιὰ τρία βιβλιαράκια πού δὲν εἶναι λογοτεχνία—τρία μικρὰ τεύχη, λιτὰ καὶ σεμνὰ στὴν ἐμφάνισιν, ὅμως σημαντικώτατα καὶ πολυτιμώτατα σὸ περιεχόμενον. Εἶναι τὰ τρία τεύχη πού ἐξέδωκε τώρα τελευταία καὶ κυκλοφόρησε εὐρύτατα ὁ σὺλλογος «Ἑλληνικὸν Φῶς», μὲ τοὺς τίτλους: «Ἐνα γράμμα σὶ τὸν Ἑλληνα Στρατιώτη». «Διὰ τὴν ἀγωνίαν ἐξέδωκε ἕνα γράμμα διὰ τὸν Ἕλληνα τῶν μετόπισθεν». «Ἐνα γράμμα πρὸς τὸν ἀπόδημον Ἕλληνα».

Ἄν δὲν εἶναι ὅμως λογοτεχνία, ἂν δὲν θέλουν νὰ εἶναι λογοτεχνία, εἶναι: οὐσία ζωῆς, εἶναι ἡ ζωντανὴ βουὴ τῆς καυτῆς καὶ ματωμένης ζωῆς τοῦ λαοῦ μας, ὁ θανάτος παλμὸς πού μεγάλου καὶ ἱερῶ τοῦ ἀγῶνος, ἡ γερὴ καὶ γρήγορη πνοὴ τῆς φυγῆς του. Εἶναι δηλαδὴ κατὰ περισσώτερον καὶ πλατύτερον ἀπὸ λογοτεχνία: Εἶναι συμπυκνωμένον ἀπόσταγμα βιώματος, ἕνα ἀπόσταγμα πού σπαίξει τὰ καθιερωμένα καλοῦσι τῶν ὀρισμῶν καὶ ἀπλώνεται καὶ ομίγαι μὲ τὸ πλατύτερον καὶ βαθύτερον νόημα τῆς Τέχνης.

Γι' αὐτὸ καὶ τὰ δικαστικῶς ἡ στήλη αὐτὴ τὰ τρία βιβλία μὲ τὸ μικρὸ σχῆμα καὶ τὸ μεγάλο περιεχόμενον—τὸ καθαρὰ πνευματικὸ περιεχόμενον τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἔθνους, τῶν ἱερῶν τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐψηλῶν τῶν ἐπιδιώξεων, τῶν

πὸ ὅραϊον καὶ πὸ ὀγιῶν ἀρχῶν καὶ ἰδανικῶν του, τῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ διαβάξουν ἤδη—εἰμαθα σὲ θέσιν νὰ τὸ ζεῦρουμε—μὲ βαθύτατη κατανόησιν καὶ συγκίνησιν τὰ τρία βιβλιαράκια. Καιρὸς εἶναι, ἀνάγκη εἶναι νὰ τὰ διαβάσουν καὶ οἱ λεγόμενοι «πνευματικοὶ ἄνθρωποι» τοῦ τόπου μας. Τὸ πνευματικὸ νόημα τοῦ ἔθνικου μας ἀγῶνος, πού ἀναπηδᾷ ὀλόφωτο καὶ ὀλοκάθαρο μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ βιβλία, θὰ δείξῃ καὶ ο' αὐτοὺς τὸν δρόμον τοῦ καθήκοντος, πού τοὺς καλεῖ νὰ βαδίσουν στὴν πρωτοπερία, διότι εἶναι ὁ δρόμος τοῦ Πνεύματος, ὁ δρόμος δηλαδὴ τοῦ ἀληθινοῦ προσρισμοῦ τοῦς.

ΜΙΑ ΑΝΤΙΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Ἐκαίνος πού γράφει τίς γραμμὲς αὐτὲς εἶχεν ἐκφράσει πολλὰς ἐλπίδας γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ γιὰ τὴ συγχύσεσιν τῆς μὲ τὸν Σύνδεσμον Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν. Ὁραῖσις τώρα νὰ δμολογήσῃ ὅτι διαψεύσθη. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας στὴ Γεν. Συνέλευσιν τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας ἀπέδειξε ὅτι πρέπει νὰ προηγηθῇ κολλῆ ἀκόμη ἐξυγιάνωσι, γιὰ νὰ μπορῶσιν τὸ σωματοῦ αὐτὸ ν' ἀποκατασταθῇ πραγματικὰ μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἀληθινοῦ πνευματικοῦ προσρισμοῦ τοῦ.

Εἶναι πολὺ λυπηρὸ νὰ τὸ λέγῃ κανεὶς, ἀλλὰ εἶναι δυστυχῶς καὶ ἀναμφισβήτητο, ὅτι ἕνας σημαντικὸς ἀριθμὸς μελῶν τῆς Ἑταιρίας—πού ἀποτελεῖ σχεδὸν ἕναν μόνιμον κύκλον ὀρισμένων προσώπων—ἔκρινε τὰ ὑποψήφια μέλη μὲ κριτήρια καθὲς ἕλλη παρὰ πνευματικὰ. Δὲν ζεῦρουμε—ἡ μάλλον δὲν θέλουμε νὰ ἐξετάσοιμε—τὰ ἐλατήρια, πού ἐνέπνευσαν αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν. Διαπιστώνοιμε μόνον τὸ θλιβερώτατον γεγονός, ὅτι ἄνθρωποι πνευματικοὶ, προκειμένου νὰ ἐκπληρώσουν ἕνα πνευματικὸν καθήκον τῶν, ὅπως ἡ ἐκλογὴ νέων μελῶν, δὲν ἀκολούθησαν τὴν ἐπιταγὴν τῆς καλλιτεχνικῆς τῶν συνειδήσεως, δὲν ἐσεβάσθησαν τὴν λογοτεχνικὴν ποιότητά καὶ ἀξία τῶν ὑποψηφίων συναδέλφων τῶν, ἀλλὰ ἐνήργησαν μὲ σκέψη ἀντιπνευματικῆ, πού ἔκαμε ν' ἀποκλεισθῶν ἀπὸ τὴν Ἑταιρίαν λογοτέχνες, πού θὰ τῆς εἰδιναν ἠθικὸν κέρως καὶ πνευματικὴν δύναμιν, ὅπως ὁ ποιητὴς Μπόλσετης, ὁ διηγηματογράφος Χονδρόπουλος, ὁ κριτικὸς Ἀμπάτης καὶ ἄλλοι.

Ἐκφράζοιμε τὴν βαθεῖαν μας λύπην γιὰ τὴν ἀντιπνευματικὴν αὐτὴ ἐκδήλωσιν, ἀλλὰ διαπιστώνοιμε συγχρόνως καὶ τὴν εὐχὴν, τὴν ἀξίωσιν μάλλον, ὅχι μόνον νὰ μὴ ἀποκαρδιώσῃ τὸ φαινόμενον αὐτὸ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Ἑταιρίας, πού ἔχουν συναίσθησιν τῆς ὀψηλῆς ἀποστολῆς τοῦς, ἀλλὰ νὰ τὰ τῶσθουν ἀντιθέτως καὶ νὰ τὰ ἐνισχύσῃ σὲ μίαν ἐντονότερη καὶ θεληματικώτερη προσπάθεια γιὰ τὴν ἠθικὴν ἐξυγιάνωσιν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὀργανώσεως τοῦς.

* «Ἀκτινές», Ἀπρίλιος 1949.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

«ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΑΓΑΠΗΣ»

'Αγαπητές «Ακτίνας»

Ἦμουν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ ἀρθροῦ σας «ἐπιστρατεύσις ἀγάπης», ὅταν κατέβηκα γιὰ λίγες ὥρες ἀπὸ τὴν ἔδρα τῆς Ταξιαρχίας μας (ἰάκου εἰς τὸν Γράμμον) στὴν πρώτη πόλι ποὺ βρέσκεται ὄχι πολὺ μακριὰ ἀπ' τὸ μέτωπο.

Πιὸ συγκεκριμένα, ἦταν νοσηρὴ στὴν σκέψι μου ἡ ἐλεγκτικὴ ἐκείνη ἐρώτησις τοῦ ἀρθρογράφου σας ποὺ ἀπευθύνεται οὐ κατοίκους πόλεων ὅπου ὑπάρχουν Στρατιωτικὰ Νοσοκομεία μὲ τραυματίες, γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς «ντροπή» τὴν παράλειψι ἐπισκέψεως καὶ ἐκδηλώσεως ἀνδιαφέροντος γιὰ τοὺς τραυματίες αὐτοὺς.

Ποία ὅμως ἦταν ἡ εὐχάριστη ἐκπληξίς μου, ὅταν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν τῆς καθόδου μου εἰς τὴν πόλι αὐτὴν διεπίστωσα μιὰ πραγματικὴ ἀντικρυσ ἀντιθετὴ πρὸς τὴν ἀρνητικὴν ἐκείνην περίπτωσι ποὺ ἐλέγχε: ὀρθότατα ὁ ἀρθρογράφος τῶν «Ακτίνων».

Καθημερινῶς στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο διημερεύουν καὶ διανουκτερεύουν διπλά στοὺς τραυματίες γυναῖκες καὶ κορίτσια τῆς πόλεως γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τὰ ἔργα τῆς «ἀελαφείας» μὲ μεγάλην στοργήν. Δὲν λείπουν μάλιστα καὶ ἀνταρτοπληκτικαὶ γυναῖκες, ποὺ ἐνῶ ζοῦν στὴν πόλι αὐτὴ τὴ ζωὴ τῆς προσφυγιάς, ξεριζωμέναι ἀπ' τὰ χωριά τους καὶ τὰ οπίσθια τους, ἐν τούτοις ἐρχονται ἑθελοντικὰ νὰ ἐπιστρατευθοῦν στὸ καθήκον αὐτὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἠρωτικὸς τραυματίες μας.

Ἐκεῖνο ποὺ προκαλεῖ ἰδιαίτην ἀντίπωσι εἶναι, οἱ ὅτι ὅλη ἡ πόλι αἰσθάνεται τοὺς τραυματίες: Πότε ἤλθον, πόσοι εἶναι, τί τραύματα ἔχουν, πῶς καὶ ποῦ ἀτραυματίσθησαν κλπ. εἶναι τὰ συνηθισμένα θέματα στὶς συζητήσεις τῶν κατοίκων, λεπτομερῶς ἐνημερωμένων γιὰ ὅλα αὐτά.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι στὶς συζητήσεις αὐτὰς οἱ κάτοικοι ἀναφέρουν πολλὰς φορὰς τοὺς τραυματίαι μὲ τὸ μικρὸ τους ὄνομα. «Ἐρεῖε, ὁ Ἀνδρέας πάει καλύτερα σήμερα». «Τὸν Νίκο τὸν διακόμισαν χθὲς μὲ ἀεροπλάνο στὴν Ἀθήνα» κ.ο.κ. Ἦμουν παρὼν σὲ μιὰ τέτοια συζήτησι. Συζητοῦσαν τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας — στὸ τραπέζι, κατὰ τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ — σὰ νὰ ἐπρόκειτο γιὰ γνωστότατα πρόσωπα. Ἐνδιαφερόμενον μάλιστα νὰ μάθω γιὰ κάποιον τραυματίαι τῆς μονάδος μου καὶ ἄμεσως μὲ ἐπιληροφόρησαν: «Ὁ δόξαλος μεταφέρθη προχθὲς στὸ 40. Στρατ. Νοσοκομεῖον. Κομμένα καὶ τὰ δύο πόδια ἀπὸ νόσση. Τὸ ἕνα κάτω ἀπ' τὸ γόνατον καὶ τὸ ἄλλο ψηλότερα. Τὴν ὥρα τῆς ἀγχειρήσεως τοῦ ἔκαναν συγγρόνως μεταγγίαι αἵματος. Ἐδωκε αἷμα ὁ Τ., στρατιώτης κι' αὐτὸς τῆς ἴδιας μονάδος». Λεπτομέρεια ἀκριβέσταται

πληροφορίαι σαφεῖς ποὺ δειχνουν ἀσφαλῶς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνδιαφέροντος τῶν συζητούντων γιὰ τὸν τραυματίαι.

Ἀκόμη πιὸ χαρακτηριστικὴ ἦταν ἡ τελευταία πληροφορία πρὸς μου ἔωσαν— ἡ, ὅποια τιμὰ καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῦ Στρατ. Νοσοκομείου τῆς πόλεως: «Σήμερα ἔμαθαμε πὺς εἶναι καλύτερα κι' ὁ δόξαλος κι' ὁ Νίκος κι' ὁ Ἀνδρέας». — «Μα πῶς τὸ μίθατε— ἐρωτῶ— ἀφοῦ ἀπὸ προχθὲς διακομιθῆσαν καὶ δὲν βρίσκονται πιά στὴν πόλι σας;» — «Τηλεφωνικῶς ἦταν ἡ ἀπάντησις. Τὸ εἶπα σήμερα ὁ Δ. γιάτρος τοῦ Νοσοκομείου, ποὺ πῆρε στὸ τηλεφώνον τοὺς συναδέλφους του τοῦ 40. Νοσοκομείου καὶ ἐρώτησις γιὰ ἕνα ἕνα ὀνομαστικὰς πρὸς πηγαίνας. Καὶ τὸ ἔθεάριος φυσικώτατο αὐτὸ ὁ συνομιλητῆς μου: «τοὺς εἶχαν χειρουργήσει βλέπετε, καὶ τοὺς πονοῦσαν. Ὅπως τοὺς πονάει καὶ μεῖς ποὺ παρασιεκόμασται στὸν πόνο τους, εἶσι κι' οἱ γιάτροι αἰσθάνονται ἕνα δασμὸ μὲ τοὺς τραυματίαι ποὺ πρὸν ὄν ἀπ' τὰ χέρια τους...» Τὰ λόγια αὐτὰ ἀπομαρτῶς μου ἔφερν στὴ σκεψί: ὅσα κατὰ καιροὺς ἔγραψαν οἱ «Ακτίνας» γιὰ τὴν ψυχικὴ ἀπαθὴ τοῦ γιάτροῦ μὲ τὸν ἀρρωστο...

Δεῖγματα Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ ὅλα τὰ ἀνωτέρω — ἐοικέθηκα. Ἀπαραιτήτως δὲ πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι τόσο τὰ ἑθελοντικὰς ἐπιστρατευμένα εἰς τὴν ἐξουηρέτησι τῶν τραυματιῶν πρόσωπα ὅσο καὶ ὁ θουμάσιαι ἐνημερωμένοι περὶ αὐτῶν συζητηταί μου ἀνῆκουν στὴν «μικρὰν ζῆμην» ποὺ μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ ἀρχισ νὰ δημιουργηταί στὴν πόλι αὐτὴ καὶ νὰ ἐπιδρᾷ εὐεργητικῶς ἐπὶ τὸν συνόλον.

Μετὰ πλείστης τιμῆς καὶ ἀγάπης ἐν Κυρίῳ

Ἀρχιμανδρίτης Νικόδ. Βαλλυηδρᾶς
Στρατιωτ. Ἰσραὺς 75ης Ταξιαρχίας

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Ἡ σειρά τῶν ἐφετειῶν διαλέξεων εἰς τὴν Notre Dame ἀπὸ τὸν M. Riquet εἶχεν ὡς κύριον θέμα τὴν ἔσιν τοῦ Χριστιανοῦ ἀπάναντι τῆς ἀναμωσις. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος «Le Chrétien face au Pouvoir» θεμελιόβται ἐπάνω εἰς τὴν ἐντολήν τοῦ Χριστοῦ: «Ὁ ἡγούμενος ἐν ἡμῖν γινέσθω ὡς ὁ διακονῶν». «Le Maitre et l'Esclave» ἦτο τὸ θέμα τῆς πρώτης διαλέξεως. Εἶναι γνωστὴ ἡ διαλεκτικὴ τοῦ κυριάρχου καὶ τοῦ σκλάβου ποὺ ἐκθέτει ὁ Ἐγελος, πατῆρ τῶν κατόπιν ἐμφανισθειῶν φιλοσοφικῶν ροπῶν τοῦ Μαρξισμοῦ, ἔπος καὶ τοῦ ἐξιστανσιαλισμοῦ Ὁ ἀνῆρ πορ, λέγει ὁ Ἐγελος, δὲ νὰ ἔχη συνείδησιν τοῦ ἐαυτοῦ του ὡς ἀνθρώπου, πρέπει εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλοιους του, νὰ ἀ-γνωρίζεται ὡς ὄποκος/μενον. Αὐτὴ ὁμοσ ἡ ἀμοδιεία ἀξίωσις τῶν αὐτόμων νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ καθὲ ἕνα ὡς προσωπικὴ ἀξία, ἐξηγεῖ εἰς μιαν πάλην, ὅπου ἕκαστος διακινδυνεύει τὴν ζωὴν του διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τὸν ἄλλον νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ. Ὁ πλέον ἀδύνατος ἀντιπαλος θὰ ὑποκύψῃ καὶ θὰ

γίνῃ σκλάβος τοῦ ἄλλου, χωρὶς συναίδησιν τῶν εἶναι, ἕνα ἄπλοον πρᾶγμα. Ὁ σκλάβος ὀνειρεύεται τὴν ἀπελευθέρωσίν του εἰς ἕνα ἄλλον κόσμον, ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ ἐποχὴ ὅπου ἡ ἀλευθρία θὰ καταβῇ ἀπὸ τοῦ ὄρνου εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶναι εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς καθόλου τοῦ θεοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἡ Ναπολεὼν θὰ ἡμπορήσῃ νὰ θεμελιώσῃ τὸ παγκόσμιον κράτος... Ἀλλὰ ἡ νέα ἀνθρωπότης — χωρὶς κυρίους καὶ σκλάβους — ποῦ ὀνειρεύθηκε ὁ Ἐγγλος ἀργεὶ νὰ ἔλθῃ. Ἡ ἱστορία τὸν διάφυσε.

Ἡ διαλεκτικὴ αὐτῆ τοῦ κυρίου καὶ τοῦ σκλάβου ἦρθε τὴν θέσιν τῆς μέσας εἰς τὴν θεώρησιν τῶν σχέσεων ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον καὶ λαοῦ πρὸς λαόν, ποῦ ἕκαστος ὁ ἔθνοςοσιαλισμὸς τοῦ Χίτλερ. Ἀκατάπαυτος ἀγὼν ἔστι διὰ τὴν ζωὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν κυριαρχίαν. Οἱ ἀριθμοί, ποῦ ἔδωκε ἡ Γερμανικὴ Ἐνωσις τῶν θυμάτων τοῦ πολέμου, δίδουν ἕνα μέρος τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς ἰδέας τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ ὑπερανθρώπου τοῦ Nietzsche: 20 ἑκατομμύρια σκλάβοι εἰς τὰ γερμανικὰ στρατόπεδα καὶ 11 ἑκατομμύρια θύματα εἰς τὰ κρεματορία.

Καὶ ὁ μαρξισμὸς, ποῦ εἶδε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν σκλάβων εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν κυρίων δὲν ὀδηγεῖ παρά εἰς τὴν δημιουργίαν νέων δούλων καὶ νέων κυρίων. Ἡ πάλιν μὲ σκοπὸν τὴν ἐξουθένωσιν εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ ἀντιπάλου — γνώριμος τῆς διαλεκτικῆς τοῦ κυρίου καὶ τοῦ δούλου — ὀδηγεῖ εἰς καινούργιαν πάλιν καὶ εἰς νέους κυρίους καὶ δούλους. Καὶ οἱ συμπερινοὶ δοῦλοι, εἴτε ἑνὸς κυρίου, εἴτε ἑνὸς κόμματος, θὰ εἶχαν πολλὰ νὰ ζηλέψουν εἰς τοὺς δούλους τῆς παλαῆς ἐποχῆς.

Μόνον μέσα εἰς τὴν ἀγάπην καὶ μὲ τὴν ἀγάπην πραγματοποιεῖται τὸ ἐπιτέραςμα τῆς διαλεκτικῆς τοῦ κυρίου καὶ τοῦ σκλάβου. Διὰ τὸν χριστιανὸν δὲν ὑπάρχει δίλημμα: δεσποτικὴ κυριαρχία ἢ δουλεία. Ὅχι πνιτοδύναμοι κύριοι καὶ δοῦλοι χωρὶς δικαιοσύνη. Ἡ Ἐκκλησία κηδεύει τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀνθρώπου ἀπὸ ἀνθρώπου. γνῶρισμα τῶν κοινωνιῶν ποῦ θεμελιώνονται ἐπάνω εἰς βίαν τῶν μὲν καὶ τὸν φόβον ἢ τὴν ἀδυναμίαν τῶν δέ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ βία, ὁ θάνατος ἢ ἡ σκλαδιὰ ποῦ ὀδηγοῦν εἰς τὴν λύσιν τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων, εἰς τὴν διέξοδον ποῦ πρέπει νὰ βρῇ ἡ καταδικασμένη μεγάλη προλεταριακὴ μάζα, ἡ ντροπὴ αὐτῆ τοῦ καιροῦ μας. Ἡ λύσις εὐρίσκειται εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς ἀγάπης. Ὁ Χριστιανισμὸς λύει «ἐκ τῶν ἐνδον» (du dedans) τὴν ἀντίθεσιν κυρίου καὶ σκλάβου, μὲ τὴν ἀγάπην ἑνὸς ὑπεράνω κοινῶν Ἀγαθοῦ, ποῦ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν ἀδελφούσιν. Ὅχι νὰ ζητῆς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ «εἶναι» σου εἰς τὴν ἐξουθένωσιν τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ εἰς τὸν σεβασμὸν τοῦ ἄλλου καὶ νὰ ἀγαπήσῃς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀντιπάλου σου τὴν ἰδικὴν σου καθαρὰν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἡ ἀρχὴ αὐτῆ θεμελιώνει τὴν ἀληθινήν κοινωνίαν, ποῦ τὸ ὑπόδειγμα τῆς εὐρίσκειται εἰς τὴν οἰκογένειαν, ὅπου ἡ ἀ-

γάπη δίδει ἀνθρωπιά εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τὸν κέμει ὑπέρβητον τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἐξευγενίζει τὴν ἐξάρτησιν τῶν ἄλλων μελῶν, τὰ ὅποια ὑπηρετοῦν ὄχι τὸν ἑγωισμόν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀλλὰ τὸ κοινόν αγαθόν. Φ. Μ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ Ν. ΥΟΡΚΗΝ

Μέσα εἰς τὸν θόλον καὶ παραγμένον διαβηθῆ ὀρίζοντα τὸν ὅποιον δημιουργεῖ ἡ ἀσυννοησία τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς καὶ ἐπαυξάνει ἡ ἀβεβαιότης τῆς αἰθρίας ὑπάρχουν καὶ σημεῖα ἐλπιδοφόρα.

Ἐίχα τὴν ἐξαιρετικὴν εὐκαιρίαν νὰ παραστῶ εἰς τὸ συνέδριον τοῦ «World Student Christian Federation» τὸ ὅποιον ἔλαβε χώραν εἰς Νέαν Ὑόρκην τελευταίως. Τὸ συνέδριον ἀπηρτίσθη ἀπὸ Ἄμερικανῶν φοιτητῶν καὶ φοιτητρίσας διαφόρων Ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων καὶ ἰδίᾳ ἔξενους φοιτητῶν ἀπὸ διας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὰς πλέον ἀπομακρυσμένας (Ἰνδίας, Σιάμ, Ἰαπωνίαν, Νότιον καὶ Κεντρικὴν Ἀφρικὴν, Νέαν Ζηλανδίαν, Αὐστράλιαν, κ.λ.π.) Σκοπὸς τοῦ συνεδρίου, ἡ γνωριμία καὶ ἐπαφὴ διακον τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων σπουδαστῶν, ἡ ἐνίσχυσις, ἡ ἀνταλλαγὴ πείρας καὶ τέλος ἀνακοινώσεως ἐπὶ τοῦ ἔργου τῶν κατὰ τόπους Χριστιανικῶν Φοιτητικῶν Κινήσεων.

Ὁ γράφων εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκθέσῃ ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου τὰ ὅσα ἀξιοζήλευτα ἐπιτελεῖ εἰς τὸ χριστιανικὸν ἔργον ἡ «Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις». Καὶ ἐλέγχθησαν μετὰ πολλῆς χάρας ὄχι βεβαίως διὰ τὰ παταγώδη χειροκροτήματα καὶ τὰ θερμὰ συγχαρητήρια τὰ ὅποια ἐδέχθη ἡ Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ ἀκουσθῇ ὅσα ἕνα χαρμόσυνον μῆνυμα εἰς τοὺς ἐκπροσώπους τῶν πάντες Ἠπαίρων τὸ τί ἐπιτελεῖται σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα παρά τοὺς καινοὺς καὶ τὰ ἐρείπια τὰ ὅποια δημιουργεῖ ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις. Πολὺ ἐνθαρρυντικά τὰ ὅσα ἤκουσα περὶ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Φοιτητικῶν Κινήσεων καὶ ἰδίᾳ ὀριζόμενων Ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων, Καναδᾶ, Γαλλίας, Ἀργεντινῆς καὶ Ὀλλανδίας. Ἀξιοζήλευτοι αἱ πηρσεφαὶ τῶν Χριστιανῶν Ὀλλανδῶν Φοιτητῶν τὰς ὅποιαι προσέφεραν εἰς τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γερμανικῆς κατοχῆς.

Ἀληθεῖα, τί δίδει καὶ τί δημιουργεῖ ὁ Χριστιανισμὸς εἰς οἰκονήποτε ἔκφανσιν τῆς ζωῆς μας καὶ ἂν τὸν ἀπεινώσωμεν! «Οἱ Χριστιανοὶ ἀγαπῶνται καὶ πρὶν νὰ γνωρισθῶν». Ἀρχαῖον λόγιον τὸ ὅποιον ἰσχύει καὶ σήμερον μὲ ἑλῆν του τὴν σπουδαιότητα. Ἀγάπη, λεπτότης, εὐγένεια, φιλία, τέλος μία ἄλλη πιὸ λεπτὴ ἀτμόσφαιρα κυριαρχεῖ εἰς τὴν ὄλην ζωὴν τοῦ συνεδρίου, εἰς τὰς συνεδριάσεις καὶ συζητήσεις, εἰς τὰ κοινὰ γεύματα καὶ δεύματα. Καὶ τοῦτο ἦτο δι' ἐμὲ μία ἄλλη ἐπαλήθευσις ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἐξισώνει τοὺς ὀπαδοὺς του ἀλλὰ διαρκῶς τοὺς προάγει ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἕνω.

Εἰς τὸ συνέδριον ἐδόθη ὁ τίτλος «Ὁργανισμὸς

Ἡνωμένων Ἐθνῶν μὲ Κυβερνήτην τὸν Χριστόν». Ἴσως ὁ τίτλος αὐτὸς δὲν εἶναι πολὺ μεγάλος. Ἄλλ' ἤμεῖς οἱ μικροὶ θέλομεν νὰ κάμωμεν πρὸς τοὺς μεγάλους, οἱ ὅποιοι ἀπαρτίζουν τὸν Ο.Η.Ε. καὶ διαχειρίζονται τὰς τύχας τοῦ κόσμου βλοκλήρου ἐνὰ ὄψρον. Τὸ ὄψρον μας εἶναι τὸ ἸΒ' Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, τὸ ὅποιον ἀνεγνώσθη εἰς τὸ συνέδριόν μας, καὶ τὸ ὅποιον θέλομεν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Ο.Η.Ε. Τότε καὶ μόνον θὰ κατανοήσουσιν καὶ οἱ ἀπαρτίζοντες τὸν Ο.Η.Ε. ὅτι «πολλὰ μὲν μέλη, ἕν δὲ σῶμα». «Καὶ εἰτε πάσαι ἕν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη, εἰτε δοξάζεται ἕν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη».

Ἄς τελειώσω μὲ κάτι, πού θὰ ἐνδιαφέρῃ ἰδιαιτέρως ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας: Ὅπως ἰδιαιτέρως ἦτο ἡ χαρὰ τῶν Γάλλων καὶ Γαλλίδων εἶταν τοὺς ἔθνοσιν νὰ διαβάσῃ εἰς τὸ πανηγυρικὸν τεῦχος τῶν «Ἀκτινῶν» τὰς ἐπιστολάς τῶν Claudel, Maurois, Piechard κλπ.

P. Σ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Δ. η. μ. Γ. κ. ε. λ. ε. μ. Ἰ. σ. τ. ι. α. ἰ. ν. Τὰ ποιήματά σας ὀστεροῦν. Χρειαζέται νὰ διαβάσῃ νεοέλληνας ποιητὰς. Πρέπει νὰ ἐργασθῆτε διὰ νὰ ἀξιοποιήσῃτε τὴν ποιητικὴν σας διάθεσιν.—κ. Γ. ι. α. ν. Κ. ο. υ. σ. ο. υ. λ. Ἐ. ν. τ. α. ὀ. θ. α. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰς ὁποθεσεις σας. Ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ γίνεται ἀλλὰ ἐορσικόμαθα εἰς τὴν ἀρχὴν. Τὰ ποιήματα δὲν στεροῦνται ποιητικῆς διαθέσεως ἀλλὰ ἡ ἔμπνευσις τους δὲν ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον τὸν ὅποιον σὰς ὁ ἴδιος εἰς τὸ γράμμα σας ὀποδεικνύετε.—κ. Χ. α. ρ. Π. Κ. α. τ. σ. Ρ. ο. ζ. ἐ. ν. Ἄ. Κ. ο. ρ. ἰ. ν. θ. ἰ. α. σ. Πολὸ καλὸ τὸ ποιῆμά σας. Τὸ ζῶν τετρατίχον ἡμποροῦσε ὄμως νὰ λείπῃ, ὅπου τὸ ζῶν θὰ ἤθελε μιαν μικρὰν διόρθωσιν. Ἰγὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς θὰ ἦτο τότε δημοσιεύσιμον ἐν καιρῷ.—κ. Σ. Ρ. ο. β. α. γ. α. κ. η. Ἄ. γ. ρ. ἰ. ν. ο. ν. Καὶ τὰ δύο νέα ποιήματά σας καλὰ. Ἄλλα καὶ πάλιν προσέθετε τὴν δημοικαταληξίαν. Τὸ «ῥῆμα μιὰς κατάρας» γιὰ νὰ δημοικαταληκτῆ μὲ τὸ «δοιοπρῆ τῆς Σαχάρας» ζημιώσῃτε πολὺ τὸ ποιῆμα. Ἐν ἀνάγκῃ ἐγκαταλείψετε τὴν δημοικαταληξίαν καὶ σπληνχθῆτε εἰς τὴν ὀμοιοκτικῆ τῶν στίχων σας. Ἡ μουσικότης δὲν σὰς εἶναι ξένη. Εἰς τὰ νεότερα σημειώμενον εὐχριστὰς τὴν πρόδον σας.—Ἄ. ν. α. γ. ν. ὀ. σ. τ. ρ. ἰ. α. ν. Ρ. ἔ. θ. ο. υ. μ. ο. ν. Καὶ τὰ τέσσαρα ποιήματα ἔχουν καλὴν ἔμπνευσιν. Ὑστεροῦν εἰς τὴν τεχνικὴν τὸν. Ὁ στίχος χρειάζεται λάξευμα, τοῦλάχιστον εἰς τὴν ἀρχὴν. Μὴν ἐμπιστεύσῃτε εἰς τὴν πρώην ἔμπνευσιν. Ἐπειτα δὲν εἶναι τὸ ἄπαντον εἰς ἕνα ποίημα ἡ δημοικαταληξία.—κ. Φ. ω. τ. Σ. κ. ο. τ. Π. ε. ρ. α. ἰ. α. Ἡ τεχνικὴ τῶν «καλεσμάτων» πολὺ καλὴ. Ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν «νύχτα». Περιμένομεν τίποτε ἄλλο, μὲ πνευματικώτεραν ἔμπνευσιν.—κ. Β. Ἄ. μ. α. ρ. Θ. ε. σ. σ. α. λ. ο. ν. ἰ. κ. η. ν. Σημειώμενον εὐχριστὰς τὴν ἐξέλιξιν σας. Ἄλλα προσέθετε τὰς λέξεις τὰς ὁποίας μεταχειρίσασθε. Ἀδὰ τὰ «χα-

σμοῦδια», «ἀναγλαστορικά», ὁ «σαρωτή», «ἐμσοτωλικά», «εὐδοκῆ» δὲν πηγαίνον εἰς ποιῆμα.—κ. Σ. α. ρ. Π. α. π. α. χ. ρ. Γ. α. ρ. γ. α. ἰ. α. ἰ. α. ν. ο. σ. Ἐπιανετὴ ἡ προσπάθεια σας. Τὰ ποιήματά σας τὰ γαλοῦν μερικαὶ ἀντιποιητικαὶ ἐκφράσεις. Προσέξτε τὴν μουσικότητα τοῦ στίχου σας.—κ. Μ. ἰ. χ. Ο. ἰ. κ. Ἐ. ν. τ. α. ὀ. θ. α. Δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δημοσιευθῇ. Στείλατε κάτι νεότερον ἄλλ' ὅχι τόσον ἐκτεταμένον.—δ. Ε. Π. Κ. ὀ. ρ. ἰ. ν. θ. ο. ν. Τὸ «ἄρσας πνοῆ» ἐπιτυχές. Ἡ «πηγὴ» ζημιώσεται ἀπὸ τὴν ἔκτασιν.—δ. Ἄ. ν. τ. Σ. ἰ. δ. Ἐ. ν. τ. α. ὀ. θ. α. Ἐχομεν καὶ πάλιν νὰ σὰς τονίσωμεν ὅτι πρέπει νὰ προσέξετε τὸ μέτρον σας καὶ τὰς χασμοῦδια. Ἡ μελέτῃ τῆς ποιήσεως θὰ σὰς ὠφελῇ. Πρέπει νὰ προσέξετε πολὺ τὴν μορφήν τῶν ποιημάτων σας. Ἡ ἔμπνευσις σας εἶναι πάντα καλὴ.—δ. Ἄ. ν. Ἄ. ν. ε. μ. Κ. ἔ. ρ. κ. ο. ρ. α. ν. Ἡ πατριωτικὴ νότα τῆς ποιήσεώς σας ἐνδοιαστέα. Προσέθετε ὄμως τὸν στίχον σας. Ἐὰν πρέπει νὰ διαβάσῃτε ποιήσιν συστηματικῶς.—κ. ἰ. π. Κ. Α. ἰ. δ. η. φ. ο. ν. Εὐχαριστοῦμεν δι' ἄσα γράφατε. Ἄλλα διὰτὶ δὲν προτιμᾶτε τὸ κανονικὸν τετρατίχον; Ἄπο τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ «Κοντὰ στὸν Χριστό» φαίνεται ὅτι ἡ ἐπίδοσις σας εἰς τὸ μουσικὸν τετρατίχον θὰ ἀποδόσῃ. Ὁ ἐλεύθερος στίχος ἔχει δυσκολίας μεγάλας διὰ νὰ ἐπιτύχῃ.—κ. Ἄ. ν. δ. ρ. Λ. α. μ. π. Α. ἰ. γ. ἰ. ο. ν. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ καλά σας λόγια. Τὸ ποιῆμά σας ἔχει μερικὰς ἀτελείας. Ὁ στίχος: «Μὲ τὸ καθ' ἕνα θῆμα Σου τὴν πίστη ἀναβαυλλίζεις, τοῦ Γιοῦθ Σου τὸ δασκάλημα ἐξανάφερες στή γῆ», δὲν ἤχοῦν καλά.—κ. Π. Σ. μ. ρ. ἄ. λ. η. Ἄ. γ. ρ. ἰ. ν. ο. ν. Καλὴ ἡ ἐπίδοσις εἰς τὸν ἐλεύθερον στίχον. Ἡμεῖς θὰ σὰς οὐσιοποιήσωμεν ὄμως νὰ μὴν ἀπομακρυνθῆτε πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸν κλασσικόν.—κ. Τ. Λ. α. μ. π. Ἐ. ν. τ. α. ὀ. θ. α. Ἡ ἔμπνευσις σας καὶ πάλιν ὄραία. Ἐν τῷ ἐμβατήριῳ τῆς νέας γενεᾶς» ἔχει δυνάμιν καὶ ἀγωνιστικὸν παλμόν. Ὑστερεῖ ὄμως εἰς τὴν μορφήν καὶ παρουσιάζει μεγαλοστομίαν εἰς ὀρισμένα σημεία.—δ. Ἐ. λ. Μ. α. ρ. κ. Π. ὀ. ρ. γ. ο. ν. Ἡ λ. ε. ἰ. α. σ. Α. ἰ «Ἀκτινές» δημοσιεύομεν μόνον ἀνεκδοτόν ὄλην. Στείλατέ μας κάτι νεότερον.—Σ. τ. ρ. Δ. η. μ. Κ. ρ. Κ. Ε. Υ. Β.—Β. Σ. Τ. 902. Α. ἰ σκέψεις σας πολὺ καλά. Χρειαζόμεθα στοχασμούς σάν τοὺς δικούς σας, διὰ νὰ ἰδοῦμε καλλιτέρας ἡμέρας.—κ. Ν. Γ. Κ. Ἐ. ν. τ. α. ὀ. θ. α. Σημειώμενον καὶ πάλιν τὴν ἐξέλιξιν σας.—δ. Ρ. Κ. ο. υ. τ. Β. ὀ. λ. ο. ν. Προσέξτε τὴν τεχνικὴν. Γράφατε ἄλλὰ καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ ὄρα νὰ εἶναι δημοσιεύσιμα τὰ ποιήματά σας.—κ. Ἄ. ν. Τ. ρ. ἰ. φ. Π. ε. ἰ. ρ. α. ἰ. α. ἰ. Σὰς ἐγράψαμεν ὅτι ἡ μετάφρασις σας εἶναι καλὴ. Ἄλλὰ τὸ ἄν θὰ δημοσιευθῇ ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ λόγους ἀναφερομένων εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα τῶν «Ἀκτινῶν». Ἄς ληφθῇ ὅπ' ὄψιν καὶ ὅτι ἔχομεν κατακυλοθῆ ἀπὸ καλὰ χειρόγραφα, ἐνὸς ὁ χῶρος μένει περιωρισμένος.—κ. ἰ. Ν. τ. ο. ὄ. ρ. Β. ο. ὄ. λ. α. ν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σὰς ἀπαντήσωμεν προκαταβολικῶς. Στείλατέ τὰ καὶ βλεποῦμεν.—κ. Θ. α. ν. Β. λ. Α. ἰ. τ. ω. λ. Ἐ. ν. τ. α. ὀ. θ. α. Αὐτοῦμαθα διότι καὶ τὸ νεότερον διηγημὰ σας δὲν εἶναι ὅσα τὸ ἠθέλασμεν. Μὴν ὑποθεταῖτε προλήψεις καὶ νομίζετε εἰς αὐτὸ εἶναι Χριστιανισμός. Ἀπὸ τὴν ἀσπίδιν τῆς τεχνικῆς εἶναι καλλιτέρον ἀπὸ τὰ προηγουμένα.—κ. Ν. Π. Σ. μ. ρ. Τ. ρ. ἰ. π. ο. λ. ἰ. ν. Τὸ «ἄδο» μου Κόρις φύλακα» ὄσατε πρᾶσι εἰς ἀπλότητα ἀπὸ τὸ «Γῶρα στήν Ἄνοιξιν». Προσέθετε τὴν σαφήνειαν καὶ ἀποφεύγετε τὰς χασμοῦδια.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὀργανιστῆς Ἁ. Χ. ρ. ἰ. α. ν. ἰ. κ. η. σ. Ἐ. ν. ὀ. σ. ε. ω. σ. Ἐ. π. ἰ. σ. τ. η. μ. ὀ. ν. ο. ν.—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτινῶν». Γραφετὰ: ὀδὸς Καρότην 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 85-028—Θεσσαλονίκης: Ἄγ. Σοφίας 88.—Πειραιῶς: Ταγματοῦ καὶ Κολοκοτρώνη 67.—Ἰπσοῦδος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία: Ποικίλης 5 Ἀθήναι.—Ἐτησίαν συνδρομὴ δρ. 15.000, ἐξωτερικοῦ δολλ. 8 ἢ Δ. Ἀγγλίας 1 /-.—Προστ. τοπογραφίου: Δ. Παπακωνσταντινοῦ, Μαυρομηχίλλοι 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύσιμα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.